

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
משפטים
תשפ"ה

Divrei
Torah

Parshah
Stories

Parshah
Riddles

Halachah
Challenges

Inyana
D'Yoma

לזכות רפו"ש כל חולי ישראל

To receive weekly, call or text 732.301.4043 (opt. 8-3), or email shabboschayeinu@gmail.com

PAGE CONTENT

3-4	Divrei Torah
5-7	Seuda Stories
8-9	Our Gedolim
10-16	Parsha Challenge
17-19	Life of Truth Story
20	Hilchos Shabbos Initiative
21-22	Halacha Q&A
23	Comic Story
24-31	Rav Kalman Krohn Story
32-38	Nefesh Shimshon

גליונות

39-40	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
41-42	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
43-44	הגר"ג אדלשטיין זצ"ל
45-46	הג"ר משה שטרנבוך שליט"א
47-48	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
49-50	הגר"ב ד פוברסקי שליט"א
51-52	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
53-54	הג"ר יצחק זליברשטיין שליט"א
55-56	הג"ר מאיר גריינימן שליט"א
57-58	הג"ר דוד כהן שליט"א
59-60	הג"ר איתמר גרבוז שליט"א

SPONSOR A WEEK OF CHAYEINU WEEKLY!

Call or Text: 732-301-4043 opt. 8#-2

Email: chayeinuoffice@gmail.com Zelle: chayeinuoffice@gmail.com

דברי תורה לסעודת שבת

דברי תורה לסעודת שבת

פרשת משפטים תשפ"ה

Last Resort

עד האלקים יבוא דבר שניהם. (כב, ח)

When the Torah instructs *baalei dinim* to bring their dispute to Beis Din, it uses the word “עד – until”. This word usage seems unusual. Wouldn't the word “אל – to” be more appropriate?

Rav Moshe Shternbuch (*Taam V'Daas*) explains that some people are naturally litigious, always looking to pick a fight. The Torah is teaching us that instead of constantly running to Beis Din, it is more appropriate to first try and deal with the issue and settle the dispute yourself. (In fact, first look to avoid having the dispute in the first place!) It is only after one tries unsuccessfully to settle the dispute that one should go to Beis Din. “Until” the Judges teaches us to first address the issue yourself and only come to Beis Din as a last resort.

With our Hands and Hearts

כג,ה כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו. (כג, ה)

משבוק תשבוק מה דבלבך עלוהי ותפרק עמה (תרגום), משבוק תשבוק בהיאי שעתא ית סנא דבלבך עלוי (תרגום יונתן בן עוזיאל)

The pasuk tells us that when seeing the donkey of a *sonei*, which Chazal tells us that it is referring to a *baal aveirah* that one is permitted to hate, collapsing under its load, you are commanded to help him. The Targum adds that *azov taazov imo* means to rid your heart of hatred for that moment and help him. It seems from the Targum that it's not enough to go through the motions and help him while harboring hatred in your heart. When doing the action of *chesed*, it's not enough to do it physically, a person has to experience it emotionally as well. Therefore, part and parcel of the mitzvah is to forsake the hatred in your heart while helping the *sonei*.

There is a story told about the Steipler, that there was a certain person he was *makir tov* to and would send letters any time this person made a simchah. One time, the Steipler wrote the letter and handed it to his son Rav Chaim to deliver. A moment later, the Steipler called him back, put the note in the garbage and rewrote a new letter. Later, Rav Chaim looked at the disposed original and was shocked to see that it was word for word the same as the second draft. Confused, Rav Chaim asked his father for an explanation. “The first, I wrote without feeling *hakaras hatov*, that's why I needed to rewrite it!”

The *hakaras hatov* the Steipler felt in his heart made no difference to the recipient, but that's the point. The purpose of *chesed* is not only to benefit others, but to help better ourselves as well. The Torah says regarding tzedakah, *lo s'ameitz levavcha*. We are commanded to have compassion in our hearts. Similarly, a person is commanded to help even a *sonei* load his donkey, *l'chvosh es yitzro*, to help ourselves overcome our Yetzer Hara, not just the beneficiaries sake. Therefore, it's important to fulfill *chesed* with our hearts, not only with our hands.

דברי תורה לסעודת שבת

Help Shoulder the Burden

כג,ה כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו. (כג, ה)

The Chofetz Chaim would say that if we are commanded to help the donkey of a *sonai*, even if it is carrying mere sticks and stones, how much more so if it's carrying life saving medications. And imagine, if it's not a donkey, but a person carrying the heavy load, we are definitely supposed to help him. And what if that person is not carrying a physical load, but a load of Torah and mitzvos? How much more we need to assist him and make sure he doesn't collapse under the weight.

The Chofetz Chaim would use this thought to encourage people to be *nosei b'ol* with Roshei Yeshiva who are carrying the burden of *harbatzas haTorah*. Each Yid is obligated to be *azov taazov* imo and lend a shoulder to help prevent him from collapsing under the weight of his priceless load.

At the same time, the Chofetz Chaim would warn the *lomdei Torah* of their responsibility to their *tomchim*. In Birchas Hamazon we say לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם כי אם לידך המלאה הפתוחה וכו' שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד. The Chofetz Chaim explains that לעולם ועד is referring to Olam Habah. When a *tomeich Torah* supports a *talmid chochom* in this world, he deserves a portion of his Torah in the next. But what will happen when he comes up שנה, and they tell the supporter that his learning account is empty because the person he supported wasted his time and didn't really learn? Of course, this will be a tremendous *bushah* for that *talmid chochom*, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד.

Seudah Stories

Mesirus Nefesh in a Russian Labor Camp

Rav Paysach Krohn describes how when Rav Tuvya Goldstien and his friends were young, they were ready to sacrifice their lives for Shabbos. The story takes place in a Russian labor camp, in 1943.

Rav Tuvya and some *yeshivah bachurim* were imprisoned in the camp, and were forced to work even on Shabbos. Their job was to take chopped tree trunks and branches and carry them to a nearby river. One Shabbos afternoon, the supervisor brought the group to the work area, and told them that he would return in three hours to check on their progress. The *bachurim* thought they would be left unobserved, but the supervisor went to the top of a nearby hill and secretly watched them, and what he saw made him very angry.

Rav Tuvya and his friends felt that if they had to work on Shabbos, they should at least minimize the *chilul Shabbos* as much as possible. They therefore decided to implement two Halachic concepts. One, if two people carry an item that is usually carried by one person, it is a *d'rabanan*, not a *d'oraysa*, and second, carrying less than four *amos* at a time. This too is an *aveirah d'rabbanan*, not a *d'oraysa*.

All afternoon, Rav Tuvya and his friends carried all the small twigs in this manner: two people holding them, walking three *amos* at a time until they got to the river. The supervisor was furious and he put them all on trial, accusing them of sabotaging their war efforts against the enemy. When one of the *bachurim* tried to defend their actions on religious grounds, the judges did not believe them, and called them traitors and spies, and they were taken to jail.

Rav Tuvya and the boys decided to say *viduy*, believing they would not live to see the next day. As the judges took turns lecturing their audience about the great war efforts of the Soviet Union, they suddenly stood up as a group of six men from the Moscow Interior Central Committee entered the room. They usually came once a year to check on the conditions of the laborers, but there was no purpose for them to come at night, as no one worked at night. Why were they here now?

The presiding judge, seeking to make a favorable impression on his superiors, had the supervisor repeat his argument that the *bachurim* were traitors, and the Moscow officials seemed to be pleased, except for one, who stared ahead without emotion. He asked permission to speak with the boys privately.

When the *bachurim* entered the room with the official, they stood stiffly at attention, not knowing what to expect. The officer said, "*Gut Voch*", and then reassured them that he was a *Yid*. The boys immediately tried to explain their story as best as they could, and then the officer told them his story.

"I am a Jew, but I am also a Communist. Before my mother died, she told me that she wanted to be able to die in peace, and made me promise that someday I will help a religious Jew. I believe that now is the time to fulfill my promise, because it was a power beyond my control that brought me here to you. We never come to these camps after dark, but tonight, our car broke down on a nearby road. We had no idea where we could stay overnight, until we saw the lights of this auditorium. We walked over here, right in the middle of your trial."

Seudah Stories

He told the boys, "When we return to them, let me speak on your behalf. I will take care of you." When they returned, the officer addressed the judge, "You insist that these people are traitors, but how have they been working until now?"

The supervisor quietly said, "Until now they have been loyal." The officer glared at him and the supervisor added, "I don't know what happened to them today. In fact, just this past Thursday night they were the only ones who volunteered to help with a late-night delivery of heavy chains."

The officer said, "It is my impression that these boys are extremely loyal in our fight against the enemy. It's obvious that just today they changed their work habits because of this religion of theirs. It is also my impression, just by looking at them, that these workers are not being given the amount of food that they need. How can they produce effectively when they are only given meager portions? Their rations must be increased, and then they will be able to work even better!"

The case was dismissed and no punishments were given out! Rav Tuvya finished this story and said, smiling with pleasure, "I lived through a miracle in which we were saved from imminent danger and saw the hidden hand of Hashem revealed! It was nothing short of an outright miracle!"

In the Middle of the Night

Rav Boruch Ber, had an overpowering love for the Torah. His *talmid*, Rav Yosef Dinkels, who lived with the Rosh Yeshiva for an extended amount of time, told over that R' Boruch Ber once woke him up in middle of the night with good news. He had formulated a brilliant explanation to a certain piece of Gemara that they had struggled with earlier! Rav Boruch Ber's wife protested that the student was surely tired and should not be woken. But Rav Boruch Ber said, "Rav Yosef will surely thank me for waking him when he hears what I have to tell him!"

Rav Boruch Ber told Rav Yosef of an incident that he had witnessed years earlier while a student in Slutzk. While learning alone in his house one winter night, he heard footsteps in the snow outside his house situated in the outskirts of the city. The hour was so late that he was worried for his safety, and suddenly there was a knock at the door. When he opened the door, he found to his surprise the Ridvaz, the rav of the city, who, in his excitement, could not contain himself until the morning. He came to repeat to Rav Boruch Ber an *chiddush* that he had developed in a certain comment of the Rif. The Ridvaz added later that all the labor pains suffered by his own mother, his mother's mother and so forth were all worth it for this novel insight alone.

Seudah Stories

Who to Go to for a Bracha

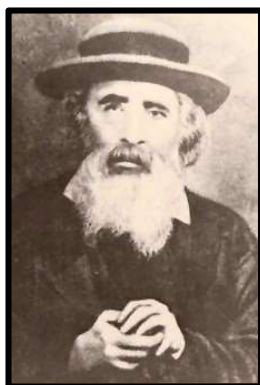
After living in Yerushalayim for about a year's time, the Satmar Rebbe, Rav Yoel Teitelbaum, decided to relocate to America. One day, a guest came knocking on his door — Rav Osher Zelig Margulius, one of the most prominent Torah sages of the city. He had heard about the Rebbe's impending move, and he came personally to dissuade him from going through with his decision. "Our Rebbe, our leader," he addressed the Satmar Rebbe, "in whose care will you be leaving us, should you move to America? If Heaven forbid someone will face a misfortune, whom will he have to turn to?" he asked. "Let me give you some practical advice," the Rebbe said pensively. "If anyone will be seeking a blessing that will have an impact in Heaven, all he has to do is go to a shul and keep his eyes open during Shacharis. When the congregants roll up their sleeves to place the tefillin on their forearms, watch for a person displaying a tattooed number engraved into his flesh. "That is the person to whom you should turn, for after having gone through that purgatory, he was so totally cleansed and purified that his blessing surely has great weight in the Heavenly court."

The Chazon Ish's Minyan

The regular daily Minchah *minyan* organized for the Chazon Ish at his home was at 12:30. One day it was delayed until 12:45. Rav Shmuel Greineman approached the Chazon Ish with a dilemma. "I invited someone for a one o'clock appointment. If I daven minchah now, I'll be late. If I leave, there won't be a minyan. What should I do?" Replied the Chazon Ish: "For anyone connected to the midduh of emes, this isn't even a question. Cancel the minyan, but don't move one iota from speaking emes."

Compiled by Tzvi Schultz chinuchchaburah@gmail.com. Details of stories have not been confirmed.

Our Gedolim

The Saraph of Brisk

Rav Yehoshua Leib Diskin zt"l (1818 - 1898)

ב"ט טבת יארטצייט

Continued from last week...

After three years in Brisk, an incident occurred which prompted Rav Yehoshua Leib Diskin's departure from the city. A woman from Minsk, who was a relative of Rav Yehoshua Leib's wife, was abandoned by her husband who had become an apostate. Finally, he agreed to give her a divorce for the sum of 1,800 rubles. Rav Yehoshua Leib's wife undertook to raise the enormous sum, but had only collected 1,400 rubles. The abandoned woman told her estranged husband that the entire sum had been gathered and could be obtained from the Rav pending the divorce, probably relying on the fact that the entire sum would be raised in time. Some community leaders warned the woman that her apostate husband would take vengeful action if the entire sum was not given to him. They spread a rumor that the 400 rubles had been 'stolen' from the Rav's home, even notifying the police to make the story more plausible. The apostate believed the story, divorced his wife, and left home happy that he had received the lion's share of the money. The woman then waived all claim to the 'stolen' money, and the police dropped the investigation. The apostate spent time in Lublin with some priests, who convinced him that the theft was only a ruse to get him to grant the divorce for 1,400 rubles. The apostate filed a claim against Rav Yehoshua Leib with the police, based on two counts: the divorce had been coerced from him against his will and the police had been duped. A day later, officials pulled up to the Rav's house in a wagon to arrest him. Rav Yehoshua Leib serenely recited the blessing "Baruch Dayan Emes" and calmly parted from his disciples and family. The officers, however, had to bring a different carriage, as he would not sit in the upholstered seats for fear that they contained *shatnez*. The wagon passed through Bialystok on its way to the prison in Horodna. Throngs of townspeople rushed out to escort him. Rav Meir Simcha (the Ohr Somayach), then a young man, tried to approach and wish the Rav a speedy release, but withdrew. He later said that he could not advance, for he was so awed by Rav Yehoshua Leib's holy visage that he stood rooted to his spot, for "Rav Yehoshua Leib was more in Heaven than on earth." All of Eastern European Jewry was beside themselves with agony and fear over

Our Gedolim

the imprisonment of the holy Rav Yehoshua Leib. A group of the Torah leaders of the time, led by the Bais HaLevi, worked tirelessly to improve his conditions and obtain his release. The young Rav Meir Simcha was asked to join this committee. The *tzaddik* Rav Nachum'ke of Horodna arranged substantial bribes to prison guards, through members of the underworld, which allowed the Rav to be moved to a separate cell and have visitors and books. The underworld middleman refused, however, to take any money for his part, arguing that he would not sell the *mitzvah* he had done for all the money in the world. "It is my key to *Gan Eden*!" he exclaimed. The trial was set for Erev Yom Kippur. Rav Yehoshua Leib was represented by a famous Jewish attorney. After demolishing the prosecution's case, the defense attorney spoke of the Rav's saintliness, stating he was even willing to swear in front of the court that the accused was innocent. When the judge asked how he could be so sure of his client's innocence, the attorney replied, "A few days ago I went to his cell to discuss the defense with him. To my great surprise he closed his eyes and turned his face to the wall. When I asked why, he answered that since I do not observe the Sabbath and keep kosher, I am wicked, and according to Jewish law it is prohibited to look at a wicked person! I ask you, Your Honor, could such a person be guilty!?"

All the Jews who had been *davening* for his release rejoiced when he emerged from the courtroom a free man. It was feared that any further inquiry into the case would entangle the Rav anew, and Rav Yehoshua Leib was therefore advised to leave Russia altogether. He decided to ascend to Eretz Yisrael. In 1877, accompanied by Rav Chaim Simcha Soloveitchik, brother of the Bais HaLevi, Rav Yehoshua Leib and his wife reached France and settled temporarily in Paris.

News of his impending arrival in Yerushalayim caused a heightened state of expectation throughout the holy city. Upon his arrival, he took off his "clothing of the Diaspora" and donned the traditional garb of Yerushalayim. In an unprecedented display of honor, Rav Meir Auerbach, the Kalisher Rav, and Rav Shmuel Salant, Rav of Yerushalayim, left the city to greet Rav Yehoshua Leib, followed by a massive procession of thousands. Rav Yehoshua Leib was presented with a writ for a rabbinical position, but he refused it. His gaze fell upon the little children passing before him. He had come to Yerushalayim to be the guardian of Jewish education, not to assume any official position. Despite his refusal to assume a position, from the day he arrived, all spiritual affairs of the holy city seemed to fall into his able hands. His influence encompassed both the individual and the public.

Thanks to Rav Yehoshua Leib, the holy city was purified of every anti-religious element. The supreme authority in his day was the Torah and the Shulchan Aruch. There were individual freethinkers who sought to subvert the Torah way of life and establish secular schools. The *maskilim* in Europe had their sights on the holy city, which depended upon outside support for its existence. They were clever, trying to infiltrate Yerushalayim by posing as pious, knowledgeable Jews. But Rav Yehoshua Leib succeeded in weeding them out and having them totally ostracized and banished. To accomplish this difficult feat, Rav Yehoshua Leib had to be constantly on guard. He never felt satisfied to gain independence for Yerushalayim's Torah community; he fought to assure its sovereignty.

Reprinted with permission from "The Weekly Vort" by E. Lerner

PARSHA CHALLENGE

פרשת משפטים

1. Name the four אמהות mentioned in this week's פרשה (the four times it mentions a mother).
2. What are two instances where a מזבח is mentioned in this week's פרשה?
 - a. Who built a מזבח in this week's פרשה? When else did he build a מזבח?
3. Upon whom did the sun shine in this week's פרשה?
 - a. Upon whom else in the תורה does it say the sun shined?
 - b. What color in ספר בראשית is described with the זריחה? When? ¹
4. Which two הלכות in this week's פרשה mention an eye?
5. Who in this week's פרשה has half the name of his grandfather? ²
6. List seven מצוות and one event in this week's פרשה that are connected to the number seven.
7. Which word in this week's פרשה is repeated eight times in three פסוקים?
8. I am a מצוה,
Like where I am, I am called,
Because of me another מצוה is put on the other side,
A מצוה is done by my location in this week's פרשה.
Who am I?
9. Twice he and I were partnered,
Once to support another,
Once to give guidance,
We are both mentioned in this week's פרשה.
Who am I? Who is he?

Need a hint?

¹ פרשת וישב

² One of אהרן's children

Answers

1. לא תבשל גדי בחלב אמו (4) מקלל אבין אמו (3) מקלל אבין אמו (2) מכה אביו ואמו (1)
2. וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר (כד, ד) and מָעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֻנּוּ לְמוֹת (כא, יד)
 - a. משה. He built it after מלחמת עמלק (יז, טו).
3. A person who was being robbed - אם זרחה עליו השמש. (It is an expression for clarity)
 - a. "ויזרח לו השמש" - יעקב fights the מלאך it says regarding יעקב
 - b. זרח was given his name as a description of the שני that was tied on his hand.
4. וכי יכה איש עין עבדו וגוי and עין תחת עין
5. עמינדב and the daughter of נחשון who was the sister of אלישבע His mother was נדב.
6. חג המצות (5)
 - 1) An עבד עברי goes free in his 7th year.
 - 2) An animal must remain with its mother for seven days before it can be brought as a קרבן.
 - 3) שמיטה
 - 4) שבת – וביום השביעי תשבת
 - 6) חג השבועות - שבע שבועות
 - 7) חג הסוכות
 - 8) Not to make a treaty with the שבע עממים
 - 9) משה went onto הר סיני on the seventh day
7. נפש תחת נפש, עין תחת עין, שן תחת שן, יד תחת יד (כא, כג-כה) - תחת
8. I am a מצוה,
Like where I am, I am called,
Because of me another מצוה is put on the other side, - a מנורה
A מצוה is done by my location in this week's פרשה. - piercing the עבד's ear
Who am I? - A מזוזה
9. Next week.....

Last Week's Riddle:

- I am one of the metaphors in the תוכחה, - ישא ה' עליך גוי מרחק מקצה הארץ באשר ידאה הנשך (דברים כח, מט) -
- I am one of the metaphors for עבודת ה', - וקל פנשך וכו' לעשות רצון אביך שבשמים (פרקי אבות ח, כ) -
- In this week's פרשה I am part of a metaphor for the grandness of מצרים. - ואשא אתכם על כנפי נשרים (יט, ד) -
- Even so, I am from those that are prohibited. - לא יאכלו שקץ הם את הנשך (ויקרא יא, יג) -
- Who am I? - A נשר

לרפואה שלמה – אביגדור ששון מאיר בן רחל לאה,
לעיני שאל בן אברהם ז"ל, ברכה בילה בת דוד יעקב ע"ה, יצחק דוד בן אלימלך הכהן ז"ל
For questions, comments, or to subscribe, send an email to parshachallenge@gmail.com
Feel free to forward or distribute the Parsha Challenge.
© כל הזכויות שמורות

RIDDLES

What is this week's *parsha*?

Actually, it's not so simple. In the middle of what we consider *shelishi* of *Mishpatim*, the Sefer HaChinuch (and others) begin a new *parsha* called, "*Parshas Im Kesef*." In some communities, during certain rare configurations of a leap year, this *parsha* is read independently on its own Shabbos. This was the *minhag* in Barcelona, and continues to be the practice in Algeria and Tunisia.¹

At Har Sinai, our ears heard Hashem declare that we are His *avadim*, and during *makkas bechoros* our doorways witnessed this as well. Thus, when an *eved ivri* chooses to remain a slave to a human master, instead of to Hashem, it is fitting that his ear is pierced upon a doorway.² How is this message also highlighted by the fact that we use a *martzeia* (a type of sharp tool) to perform this piercing?

The *gematria* of "*martzeia*" is 400 – the number of years we spent in Mitzrayim.³

One who is obligated to compensate his victim "*ayin tachas ayin*" does so by paying him money.⁴ How can "*tachas ayin*" refer to כסף (money)?

The letters "UNDER" (after) the letters "ע-י-ן" are "פ-כ-ס" – the letters of "כסף."⁵

Which word appears twice in a single *pasuk*, spelled differently, and why?

The *pasuk* describes 2 ways in which one would be responsible for damage caused by a pit:

- "If someone opens up a previously covered, 10-*tefach*-deep, fully-dug (and thus fully-spelled) בור."
- Or, "If he deepens a partially-dug (and thus partially-spelled) בר."⁶

On a daily basis, we give something away, and get it back even if we don't deserve it. When?

There are situations in which a person is allowed to hold on to a *pikadon* (something deposited with him), because its owner owes him money. Nonetheless, to do so demonstrates a failure in *middos*. After all, every night we give our *neshamos* to Hashem, and He returns them even if we are not fully deserving.⁷

Where do we find a *mitzvah* to reward a helper who messed up?

Dogs work really hard helping a shepherd protect his sheep from wolves. If a wolf does get past the dogs, and a sheep get attacked, thus becoming a *treifah*, we feed it to the dogs – to thank them for their efforts until now, and in appreciation of their continued efforts.⁸

Sometimes, doing what I think is wrong, ensures that we all do what is right. How?

We have a *mitzvah* to follow the majority opinion of the *Sanhedrin*⁹, even if we disagree, so that we can maintain one, unified Torah, instead of everyone following his own opinion.¹⁰

If there was a *beracha* on NOT taking a bribe, what would it be?

Maybe "*Pokeiach ivrim*": even a very wise person is blinded by bribery ("*ye'aveir pikchim*"), becomes confused, and forgets his learning.¹¹

¹ ע"י הערת המו"ל במנחת חנוך ממוסד מכון ירושלים מצוה ס"ו

² קדושין כ"ב:

³ תוס' שם

⁴ רש"י כ"א כ"ד

⁵ הובא בס' פנינים משלחן הגר"א מפי השמועה

⁶ ח"ס כ"א ל"ג בשם הגר"א

⁷ קצות החושן סי' ד' ס"ק א' מזהר במדבר קי"ט.

⁸ דע"ז כ"ב ל'

⁹ כ"ג ב'

¹⁰ ספר החנוך ע"ח

In the phrase, "*Shalosh Regalim*," what does "*regalim*" mean?

"Times."¹²

Before *Chet HaEigel*, the *bechoros* were tasked with the *avodah*. If the *mishkan* was only built after *Chet HaEigel*, did the *bechoros* ever actually do the *avodah*?

At Har Sinai, they were the ones who brought the *korbanos*.¹³

When could blocking traffic cause someone a direct loss of money?

If he is in a cab with the meter running.¹⁴

Who was Miriam's husband? What were their ages?

Kaleiv ben Yefuneh¹⁵, who was 40 when he was sent with the *Meraglim* in the year following *Yetzias Mitzrayim*¹⁶. Miriam was older than Aharon, who was 83 when the *makkos* started^{17 18}.

JUST CURIOUS

The Torah ends *Parshas Yisro* by discussing the *mizbeach*, and resumes discussing the *mishkan* in *Parshas Terumah*. Why does the Torah insert the long break of *Parshas Mishpatim* in the middle, instead of putting all the *mishkan* topics together?

Stones for the *mizbeach* are readily available. However, before asking for donations of gold and silver for the *mishkan*, the Torah has to say, "WAIT! Let's be very clear about what belongs to you according to *halacha* – 'kosher' donations only please."¹⁹

The *Sanhedrin* sat and judged cases in the *lishkas hagazis*, a room in the *azarah* of the Beis HaMikdash, so that they could be near the *mizbeach*.²⁰ How could they sit there, if only kings from the line of Dovid HaMelech are allowed to sit in the *azarah*?

The *lishkas hagazis* was built such that half of it was in the sanctified area of the Beis HaMikdash, and half was in the unsanctified area, with doors on both sides. The *Sanhedrin* sat in the unsanctified half.²¹

An *eved ivri* only works for 6 years.²² If he gets sick for an extended period of time, does he have to stay extra to make up the time?

If he can do easy work while he is sick, all that time counts towards his 6 years. If not, if he is sick for more than 3, or possibly 4, years, he has to make up the time.²³

An *eved ivri* who decides to stay longer than 6 years gets his ear pierced, because he should have used his ears to listen to Hashem who said not to steal.²⁴ Why didn't he get this punishment 6 years ago, when he stole?

6 years ago he got punished by being sold as a slave. When he shows that he liked that "punishment," and wants it to continue, it becomes clear that a different punishment is necessary.²⁵

¹¹ רש"י כ"ג ח'

¹² תרגום כ"ג י"ד, רש"י, אב"ע, אמנם עי' ריש מס' חגיגה

¹³ תרגום כ"ד ה', רש"י, רמב"ן

¹⁴ עי' חשוקי חמד ב"ק פ"ז

¹⁵ רש"י כ"ד י"ד

¹⁶ יהושע י"ד ז'

¹⁷ ז' ז'

¹⁸ Thank you R' Ephraim Weiss

¹⁹ אזנים לתורה כ"א א'

²⁰ רש"י כ"א א'

²¹ יומא כ"ה., רמב"ם הל' בית הבחירה ה' י"ז

²² כ"א ב'

²³ קדושין י"ז., עיי"ש ברש"י ותוס', ועי' רמב"ם הל' עבדים ב' ה' ומל"מ שם

²⁴ רש"י כ"א ו'

When an *eved's* ear is pierced, the master must pierce it himself, and it can't be done by a *shliach*. Usually, when one's *shliach* acts on his behalf, it's like he acted himself. Why is this an exception?

A master who treated his *eved* well for 6 years may have been hoping that, as a result, the *eved* would "re-elect" him until *Yovel*. The Torah wants the *eved* to realize that this master, whom he "loves," may henceforth lack such motivation, and "sharp" treatment may be imminent. Perhaps the *eved* will then realize the consistent and reliable love of his true Master, Hashem.²⁶

Why is the punishment worse for cursing a parent, than hitting a parent? Isn't hitting much worse?

When foolish people get angry, they let loose and spend all day cursing, including cursing their parents. Since this is more common than physically attacking them, it needs stronger discouragement, so its punishment is more severe. Also, cursing them entails using Hashem's name, and is thus doubly problematic.²⁷

When an injured victim of attack is well enough to go out walking with a cane ("*al mishanto*"), we become confident that he will survive. At that point, it becomes clear that his assailant didn't commit murder, so we release him from jail, and collect damages.²⁸ Why are we so confident? Couldn't someone walk around with a cane yet still be at risk of dying?

- Although "*mishanto*" means "leaning," and typically involves a cane, here it means, "leaning or relying on his OWN strength."²⁹
- It means "leaning on a cane" like usual; what convinces us of the victim's future survival is his ability to leave his house and walk in public, which is a sign of healing and the cessation of a life threatening situation.³⁰

Is an injured victim of attack allowed to collect money from his assailant to cover his medical expenses, and then heal himself, pocketing that money for something else?

No: the attacker gives the victim money in compensation for his lost time at work ("*shivto yitein*"), and then has to arrange for his healing by paying the doctors ("*v'rapo y'rapei*").³¹

Since I might have thought that if Hashem made someone sick, I shouldn't "outsmart" Hashem by trying to heal him, the *pasuk* tells me, "*v'rapo y'rapei*" – you SHOULD heal him.³² Isn't that *pasuk* describing someone who got hit by a person, not Hashem?

Yes, he was hit by a person who did the wrong thing, but ultimately Hashem arranged the victim's predicament.³³

Usually, one who borrows someone's object is responsible for any damage which occurs, even if it was unpreventable.³⁴ However, if the owner of the object was simultaneously or previously working for the borrower, the borrower is exempt.³⁵ What is the logic behind this *halacha*?

- It is a *chiddush* of the Torah which is not based on a specific logic.³⁶
- Since the owner is present, he maintains the responsibility of ensuring the safety of his animal.³⁷ Only when the owner is not involved can he claim that the borrower used his object irresponsibly.³⁸

²⁵ מהר"ל דיסקין

²⁶ אֲזַנִּים לַתּוֹרָה כ"א ו'

²⁷ רמב"ן כ"א ט"ו

²⁸ כ"א י"ט

²⁹ רש"י, אב"ע, רמב"ם רוצח ד' ד'

³⁰ רמב"ן

³¹ רמב"ן כ"א י"ט

³² כ"א י"ט, עי' רש"י ב"ק פ"ה.

³³ חפץ חיים עה"ת כ"א י"ט

³⁴ כ"ב י"ג

³⁵ כ"ב י"ד, ב"מ צ"ד.

³⁶ תוס' שם צ"ו.

³⁷ ספר החנוך ס'

³⁸ אב"ע כ"ב י"ג

- When someone lends an object to a friend while joining him in his work, he demonstrates a great degree of closeness to the borrower, so we assume that this “loan” is more like a “present which must be returned.” As such, if this “present” breaks, it does so while it is still owned by the borrower, so he is therefore exempt.³⁹
- It is impossible for the owner to simultaneously be identified as the “master” of his object, and the “servant” of the person for whom he works. Thus, by deciding to work for the borrower, he forfeits his ability to display monetary dominion over him.⁴⁰
- If the owner is present, the borrower can claim that the damage occurred due to the owner’s bad *maza*l, not due to his own lack of responsibility.⁴¹

Sometimes, there is a *mitzvah* for the *beis din* to kill a perpetrator. Somewhat uniquely, regarding someone who does [real] magic, there is an additional prohibition of leaving him alive. Why is someone doing some tricks so bad, that it’s considered worse than other *aveiros*?

Having been exposed to the magic of Mitzrayim, we were at heightened risk of being attracted to people who could perform it.⁴² Since the foolish followers of such sorcerers tend to defend them, sorcerers present a heightened risk to the community, and are treated more severely. Murderers, and those who convince others to do *avodah zara*, are treated similarly.⁴³

We say daily, “*Karov Hashem l’chol kor’av*”⁴⁴ – “Hashem is close to all those who call Him.” EVERYONE? Even a *rasha*?

We might think, “If a *tzaddik* owes me money, I won’t grab his stuff as a collateral, because if he davens against me, I’m done for. But, if he’s a *rasha* I don’t have to worry.” Hashem says, “False: I hear everyone’s *tefillas*, for free, including a *rasha*.”⁴⁵

In Mitzrayim, the *tzfardea* risked their lives for Hashem, willingly entering fiery ovens.⁴⁶ During *makas bechoros*, the dogs didn’t bark at Bnei Yisrael.⁴⁷ To reward the dogs, we give them the meat of animals which develop *t’reifos*.⁴⁸ Why do the dogs get more of a reward than the frogs?!

Sometimes, keeping quiet and not saying something nasty can be harder than jumping into a fire.⁴⁹

Usually, effective testimony in *beis din* can only be accomplished by 2 witnesses. However, in a monetary case, a single witness can obligate a defendant to swear regarding his position. Other than in such a case, should a single witness bother testifying in *beis din*?

If his testimony can prevent someone from committing an *aveirah*, yes. Otherwise, he should NOT testify: since whatever he says will be ineffective, it is merely *lashon hara*.⁵⁰

IN YOUR OPINION

How are people different from animals?

People can *daven*. One of the 4 principle damagers is called a “*maveh*.”⁵¹ According to one opinion, this word means, “One who davens,” and is referring to a person who causes damage.⁵² Among all beings in the world,

³⁹ ספורנו כ"ב י"ד

⁴⁰ תורה תמימה כ"ב אות קנ"ג ועיי"ש עוד

⁴¹ ס' טעמי המצוות לר' מנחם רקנטי הובא בס' דבר יעקב על ב"מ צ"ד., ואינו תחת ידי

⁴² רבינו בחיי כ"ב י"ז

⁴³ רמב"ן שם ובהגהות לסה"מ לאוין ששכח י"ג

⁴⁴ תהלים קמ"ה י"ח

⁴⁵ רמב"ן כ"ב כ"ו, and see Rav Wolbe on Chumash

⁴⁶ עי' פסחים נ"ג:

⁴⁷ י"א ז'

⁴⁸ רש"י כ"ב ל'

⁴⁹ Touched by the Parsha by Rabbi Yechiel Spiro, Parshas Tazria p. 53, quoting the Tolna Rebbe, Rav Yitzchak Menachem Weinberg

⁵⁰ רמ"א חו"מ כ"ח א'

man is unique in that he is able to approach Hashem with awareness that he stands before Him, to the degree that the term "Davener" is synonymous with the word "Person"!⁵³

If a thief rips his clothing during a robbery, and has to walk home embarrassed, should we feel bad for him?

Perhaps: the penalty for stealing a sheep and then selling it or slaughtering it, is lighter than doing so with an ox, because the thief suffered the embarrassment of carrying the sheep on his shoulder during his robbery.⁵⁴ Apparently, Hashem is sensitive to even his shame.

Sometimes, a person may feel embarrassed to do a *mitzvah*. Can you think of such a scenario? Has it ever happened to you? Did you do it anyway? (No names please.)

The penalty for stealing a sheep and then selling it or slaughtering it, is lighter than doing so with an ox, because the thief suffered the embarrassment of carrying the sheep on his shoulder during his robbery.⁵⁵ If embarrassment is so powerful that it can mitigate one's punishment, certainly if one endures embarrassment while performing a *mitzvah* it will increase his reward! This thought can be very motivating and encouraging when one is confronted with such a situation.⁵⁶

If people are being mean to a sensitive person in front of you, is it your responsibility to stand up for him?

The *pasuk* warns a GROUP of people to not hurt someone's feelings ("lo s'anun"), but when describing how bad this *aveirah* is, it suddenly mentions an INDIVIDUAL ("im anei s'aneh"), because even though he is just watching, if he doesn't step in to help, he is just as bad as them.⁵⁷

When is giving hard? When is it easy? Does it depend on the recipient? The situation?

When describing the obligation to lend money to those in need, the *pasuk* says, "IF you lend," as if it's optional⁵⁸, because we are supposed to lend and give money with a generous *leiv tov*, not just because we have to.⁵⁹

Why do some people not like accepting favors?

Sometimes, when we help someone, we might silently communicate, "You owe me one," even if we don't say it out loud. When we lend money, we must do so as a total *chesed*, treating the person as if he never borrowed money: don't collect *ribbis*, and don't even expect *kavod*.⁶⁰

Which is worse: a bad leader, or no leader?

It is impossible for everyone to always agree, and society can't function without someone in charge. Sometimes, the leader's ideas will work, and sometimes not, but without him, NOTHING will happen. Since his leadership contributes to the overall good, it is inappropriate to disrespect him, and even privately cursing him will lead to active rebellion against him. Thus, it is forbidden to curse the *melech* or the head of the *Sanhedrin*.⁶¹

⁵¹ ב"ק ב.

⁵² שם ג.

⁵³ עלי שור ח"ב ע' כ"ד

⁵⁴ רש"י כ"א ל"ז

⁵⁵ רש"י כ"א ל"ז

⁵⁶ חכמה ומוסר ח"א ע' ר"צ

⁵⁷ אב"ע כ"ב כ'

⁵⁸ כ"ב כ"ד

⁵⁹ גור אריה כ' כ"ב

⁶⁰ רמב"ן כ"ב כ"ד ועי' גם ברש"י

⁶¹ ספר החנוך ע"א

Recap: Rav Yeshayale Keresztirer זצ"ל was a great Chasidische Gadol who lived in Hungary from תרפ"א – תרפ"ה (1851-1925). He was known for the incredible way in which he performed the מצוה of אורחים, as well as being a בעל רוח הקודש.

People understood that the holy צדיק, Reb Shayale Keresztirer זצ"ל, had his חשבונות.¹ Not only did he help the Jews in town, but he helped the gentiles as well. Very often he did so on condition that they promise not to hesitate to do a Yid טובה. Reb Moshe Yosef Friedlander, in his *sefer* Batai Avos, writes that a Yid told him the following story. He was once sitting on a train, and a distinguished looking gentile and his wife came and sat down in front of him. When the conductor came by to check their tickets, he asked where they were going. They mentioned that they were going to *Vien* for the wife to see some doctors there. They had visited the local doctor but he couldn't help them. It was a long and difficult trip to Vienna, but they had no choice. The conductor said, "Don't be foolish. Why travel all the way to *Vien*? Go to the Jewish Rabbi! My wife was once sick, and the doctor callously told us that she would die. We went to the Rabbi. He gave us a couple pieces of sugar, and everything turned out fine!" The two looked at each other and said, "He's right! Vienna is so far away, and traveling is so difficult." They got off at the next station, with the curious Yid following them close behind, and headed to Reb Shayale - who gave them pieces of sugar as a פיוּאָה for סגולה.

There were many Yidden, including some great חכמים, who ran away from Poland to evade the draft. Rav Shayale took them all in, and put them up in houses in his community. Although, those were war years and it was difficult to come by a piece of bread, Rav Shayale continued to accept them into his community, and he supported them. The Poles put pressure on the Hungarian government to extradite the Yidden who evaded the draft, and the community was visited by a contingent of Hungarian soldiers with instructions to interrogate people. One of the Hungarian commanders had orders to arrest Reb Shayale, however, the local Hungarian commander would not allow it. "Trust me," he said. "As long as he is here, we are safe! Anyone who is in his environment is not going to die in this war! If you take him away you are dooming yourself!" Reb Shayale was not arrested.

Reb Shayale was once traveling to an אָסיפּה with a lot of his *chasidim*. Normally, when he would travel with his *chasidim*, the *gabbai* would buy tickets for the whole group, and the *gabbai* would present all the tickets to the conductor as he came by. This particular time was different. Reb Shayale said that he wanted to hold on to his own ticket. When the conductor came by, he went over to the Rebbe to ask for his ticket. Reb Shayale began to cry in Yiddish, **"This murderer who spilled so much Jewish blood! Never! I will not give him a ticket to anything!!"** The people were astounded. When the conductor asked for a translation, they translated. His face turned deathly white. Then, he charged out of the car, and jumped to his death. It turned out that as a soldier in World War I, that conductor had massacred hundreds of Yidden. He was sure that no one would ever recognize him. No one did - until he met Reb Shayale.

Reb Shayale had a talmid by the name of Reb Moshe Shmuel of Salka. He was a great *masmid*. For פּרנָסָה, he owned a store, but he was more involved in his *gemara* than he was in his store. He would sit behind the counter buried in his *gemara*. When a customer came in and wanted to buy something, the customer would have to make enough noise to get Reb Moshe Shmuel's attention. The law required retailers to document sales meticulously. Inspectors could show up at any time to check the paperwork. Reb Moshe Shmuel could barely keep his head high enough over the *gemara* to make a sale, never mind filling out receipts and documentation. He was also not the most organized person in the world. He could never find his ledger... or figure out what he wrote in it. This was potentially a serious problem, since if someone was caught without proper documentation he would be in big trouble, especially if he was Jewish.

¹ Rav Fishel Schachter, *Dial-A-Shiur Tales of Tzadikim*, Shiur #14

Reb Shayale used to sometimes discuss his own personal agony, and his own fears or worries with people who came to see him. People understood that Reb Shayale had חֲשִׁבוֹנוֹת in doing that. Some assumed that he did it to make himself appear simple. One עֶרֶב שַׁבָּת, Reb Moshe Shmuel was by his Rebbe, Reb Shayale, with a *kevital*. As Reb Shayale was reading the *kevital*, he began to schmooze. “You know, I can’t understand what they want from Jews nowadays! You have Yidden! Ehrlicha Yidden! עוֹסֵק בְּתוֹרָה הַקְדוּשָׁה! Involved in their learning! How do they expect that you should know exactly what’s going on, what’s being sold, and what’s being bought?!” As Reb Moshe Shmuel was listening to his Rebbe, suddenly he got the feeling that something was amiss. He was sure that his Rebbe was trying to tell him something. He glanced at the clock, and noticed that it was exactly noon. Reb Moshe Shmuel spent that Shabbos by his Rebbe. After Shabbos he returned home, and his wife said to him, “I’m still shaking!” and she told him what happened. Erev Shabbos, inspectors came, and they wanted to see the books. I couldn’t find them! When I finally did find them, the inspectors looked at them and said, “What is this!? Where are the receipts!? How are we supposed to figure this out!? You’re in big trouble, lady!!!” My face turned white; I was so scared. Then, the big clock across the street began to chime 12 o’clock. The inspectors looked at each other and said, “It’s time for lunch – but we’re supposed to finish this case before lunch - this is going to take us hours! I’m hungry. Forget it. Case closed. Okay, everything is fine.” And they walked out.

Reb Moshe Yosef Friedlander in the *sefer* Batai Avos writes the following story that he heard from Rav Shraga Shmuel Schnitzler, the Rav of טַשְׁאָבֵא. In the year תרע"ט (1918) the Chubber Rav was visiting Rav Yissachar Dov, the Belzer Rav. The מְנָהג was that after Shabbos, when they would say goodbye to the Belzer Rav, all of the אוֹרְחִים would line up in the Rav’s room. The Rav would go down the line receiving them, and reading their *kevitalach*. Since they were all together in one room, sometimes they accidentally - or *not so accidentally* – overheard what the Rebbe was saying to the person in front of them. The man in front of Rav Shraga Shmuel stood there with shaking hands, and placed his *kevital* down in front of the Belzer Rav. The Belzer Rav said to him, “Aren’t you from the neighborhood of Reb Shayale Keresztirer? The man was not from Keresztur. He was from Kalsburg. But he nodded, and in a shaky voice said to the Belzer Rav, “Rebbe, I-I have no *parnassa*. Can I have a *bracha*?” The Belzer Rav repeated, “I already told you; don’t you live in the neighborhood of Reb Shayale Keresztirer? I can’t help you, because the פְּרֻכָּה of מַפְתָּח is by Reb Shayale.” The man walked away looking confused. The Chubber Rav went over to him and asked, “You seem so confused, what’s the matter?” The man responded, “I asked the Belzer Rav for a *bracha* for *parnassa*, and he said that I should go to Reb Shayale Keresztirer, but I don’t know where Keresztur is.” The Chubber Rav sat down with him and explained how to get to Keresztur.

Those were the days at the end of World War I. Civilian travel was unpredictable. No one knew how long it would take, or what kind of connections would be available. When the Yid finally arrived in Keresztur it was early in the morning, and he was tired and hungry. Walking to the Bais Medrash, he passed by a barn, and saw an interesting sight. There was a Chasidische Yid, dressed in the לְבוּשׁ מְלָכוֹת, standing next to a chicken coop feeding the chickens. *Hum... I wonder who that is?* the man said to himself. When he got to the Bais Medrash, he looked at the eastern wall to see who Reb Shayale Keresztirer was, “Odd? Looks very much like the man who was feeding the chickens.” After *davening*, Reb Shayale came over to him, gave him a warm Shalom Alaichem, and said, “Come! Let’s eat breakfast!” Of course, the man followed Reb Shayale to his house, where Reb Shayeleh took a cup - not a *schnapps gleizel*, a cup - filled it up with vodka, gave him a couple of big cookies, and said, “Here.” “Rebbe,” the man stammered, “I-I can’t drink that! If I drink that I’m going to get drunk!” “You won’t get drunk,” Reb Shayale replied warmly. “Don’t worry, eat and drink.” Then they began to talk, and the man told Reb Shayale about his meeting with the Belzer Rav. Reb Shayale said, “I can’t understand what the Belzer Rav meant. *I have the key to parnassa??* I don’t understand what he means. But listen, here are four pieces of sugar. I want you to eat one piece today, the second piece tomorrow, the third piece afterwards, and the fourth one on the fourth day.” The man was incredulous. *My whole parnassa is on the line, I have no way to support my family* – his answer is, *four pieces of sugar? Take one a day and call me in the morning??* Reb Shayale though, assured him matter-of-factly, “That’s all you need.” Then he asked him, “How are you traveling back to your city of Kalsburg?” The man said that he would check the map

for the shortest route. Reb Shayale responded, “I don’t want you to go that way. I want you to take the route through the city of Banya.”

The man was very perplexed, *now the Rebbe is my travel agent??* However, he did understand *maybe I don’t have to understand some things*. Of course, he followed all of Reb Shayale’s instructions. When he got to Banya, he was informed that his connecting train was delayed. So, the Yid wandered away from the train station, met a couple of Yidden, and found out about a big *בעל מכנים אורח* who lived not far from the train station. That was welcome news. He knocked at that Yid’s door. The host greeted him warmly, and invited him in. When he told his host that he was from Kalsburg, the *מכנים אורח*, said, “There was a man wearing a *Chasidishe livush* over here a couple of moments ago. He asked me if I know anyone from Kalsburg, and he gave me a pretty good description of you. Are you the one who he was looking for?” Our friend had no idea who that man was. He assumed that the man would be traveling to Kalsburg, and he would see him on the train.

After resting up a little bit, our friend traveled back to the train and got on. He was right. That Chasid was traveling to Kalsburg. When the Chasidishe Yid boarded the train, the two of them sat down together to talk. The Chasidishe Yid told our friend. “I want to talk to you. Please listen to my problem. For the past couple of weeks, I’ve been living in Kalsberg, and I have built myself up quite a business over there. I’m not a legal resident of Kalsberg. I ran there because I had problems with the draft. Now, I have to leave because they won’t allow me to stay there. I set up a good business, and if I sell it now, I will take a terrible loss. Perhaps we could make some type of arrangement, you take the business from me and I’ll get a percentage. Maybe, I’ll even sell you the whole thing eventually.” The two of them discussed the finer aspects of the business deal. By the time they arrived in Kalsburg, they shook hands and agreed, and even signed a contract. Afterwards, our friend asked him, “How did you know to look for me in the *אכסניא* of that Yid?” The Chasidishe Yid told him. “Someone came to me *בְּהַלּוּם הַלִּילָה*.” This Chasidishe Yid went on to describe the *צורה* of Reb Shayale Keresztirer. “He told me that I should travel to Banya. Over there I am going to find a person from Kalsberg. He described to me what you look like, and suggested that I engage in this business deal with you, and that it will be profitable for both of us. Boruch Hashem, I made the train, and found you.”

Years later, the Chubber Rav met our friend again, on a train. The Chubber Rav told him, “You look familiar, did we ever meet before?” They thought for a couple moments, and finally the Chubber Rav said, “Aren’t you the one who I met by the Belzer Rav? Aren’t you the one whom I gave instructions how to get to Keresztur?” Then the man remembered. He went on to tell the Chubber Rav the entire story, and added, “for the first time in my life I was very, very successful in business.”

The *מְסִילַת יִשְׁרָיִם*, teaches us in his *הַקְדָּמָה* “*רְחוּק מִצִּיּוּר שְׂכָלְנוּ*” *הַחֲסִידוּת הָאֱמֵתִי, הַנִּרְצָה וְהַנִּחָמָד, יִהְיֶה זָכוֹר בְּרוּךְ*. True *חֲסִידוּת* is not easily conceptualized, and we need a Rebbe to guide us. Reb Shayale Keresztirer זצ"ל understood his mission on this world, and he served Hashem accordingly, without concern for public opinion. He became a most beloved Rebbe. *יְהִי זָכוֹר בְּרוּךְ*

Hilchos Shabbos Initiative

Is it permissible to recite *Tehillim* for a sick person on *Shabbos*?

If the illness is not life threatening, one may say *Tehillim* privately on behalf of a *choleh*, but *Tehillim* is not recited in public (as a *tzibbur*). No *Mi Shebeirach* or name of the *choleh* should be said. After reciting *Tehillim*, one should not specifically ask that he be healed, but rather one should say:

“שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא” - “It is *Shabbos* and we cannot call out [in prayer], but may healing come speedily.”

If the illness is life-threatening but the danger is not imminent, one may privately recite *Tehillim* on his behalf, followed by a prayer for his recovery, such as a *Mi Shebeirach*, and include the words “שבת היא מלזעוק, ורפואה קרובה לבא”. However, if the ill person (a *choleh sheyeish bo sakana*) specifically requested that *Tehillim* be recited publicly on his behalf, his request must be fulfilled to prevent the person from feeling anxiety, which may have a negative effect on his already precarious situation.

If the patient is in imminent danger, *Tehillim* is recited publicly followed by a prayer for his or her recovery.¹

Note: One may not verbalize *bakashos* for mundane things on *Shabbos*; for example, a *Tefilla* to find an apartment.

Is it preferable not to schedule a visit to a sick person on *Shabbos*?

One should preferably visit the sick during the week, unless there is a specific benefit or request for a *Shabbos* visit. If one is not able to visit during the week, he should visit on *Shabbos*.

¹ The prohibition of *Tza'ar* (distress) stems from the verse in *Sefer Yeshaya* (58,13) that reads: “...אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג...” “If you restrain your foot because it is *Shabbos*, refrain from accomplishing your own needs on my holy day; if you proclaim *Shabbos* ‘a delight.’ Chazal determined that bringing delight to *Shabbos* includes both engaging in positive activities as well as avoiding negative activities. Positive activities include partaking in three special *seudos*, and negative activities are those that would cause us distress, including visiting an ill person and reciting *Tehillim* on his or her behalf, except under the circumstances described above.

The Chofetz Chaim writes in the name of R' Yonasan Eibishitz that if one does not learn Hilchos Shabbos very well, it is impossible not to be עובר on a forbidden act on Shabbos.

To receive weekly Hilchos Shabbos sheets by email, subscribe at: Shabboshalachos@gmail.com

This sheet contains Divrei Torah and should be dealt with accordingly.

לזכות רפואה שלימה חי' מלכה בת בת-שבע

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

VOL II WEEK 17

ע' ש"ע רע"א-ד', רצ"ט-א', ביאור"ל רפ"ט-א' "חובת

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

I just finished Davening מנחה on שבת, and I can use a drink of water. Can I take one even though it's already שקיעה?

QUESTION 2

We finished שלש סעודות and we're going to מעריב soon. Can I take a drink of water even though it's well after שקיעה?

QUESTION 3

For health reasons I have to eat something early every morning with my medicine. Do I have to make קידוש morning when I eat even though I haven't Davened?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

It seems like I have a leak, with water starting to drip through the ceiling. Can I put a bucket to catch the water if...

QUESTION 1

...The water is clean?

Answer: If the water that is leaking is clean enough that one would use it to drink or to clean with, it is not מוקצה and it can be caught with a pail.

continued....

FOR COMMENTS OR TO ADD YOURSELF TO THE EMAIL LIST
SEND AN EMAIL TO BMNYSHABBOS@GMAIL.COM

וקראת לשבת עונג....

אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY

בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

...The water is dirty/putrid?

Answer: Dirty water that one wouldn't use even to clean with is מוקצה. One may not put a pail on שבת to catch this water, as it violates the הלכה of מהיכנו כלי אין מבטלין כלי - one can't take away the function of a כלי by putting it into a position that מוקצה will fall into it. There are two possible ways to circumvent the איסור and put the pail there. If the leak is in a room that people are occupying, and the water will make a very dirty mess which will cause them to be disgusted from it (גרף של רעי), the (של"ה-ד' "לא") allows one to place a bucket to catch the dirty water. The איסור of מהיכנו כלי ביטול is waived because of כבוד הבריות. Alternatively, one can place a non-מוקצה object in the pail in a way that it will remain usable even after the water comes in. Since the pail will also contain something non-מוקצה, the (רס"ה-ו') writes that it isn't considered making the pail unusable. Therefore, one could put something into a Ziploc bag, put it in the pail, and then put the pail under the leak.

QUESTION 3

...The water is from an A. C. unit?

Answer: Although water from an A. C. unit is clean, since it was created on שבת from condensation it is the מוקצה of נולד. It therefore has the same status as dirty water, and one would need to follow the solution given in Answer 2.

LEARNING FROM OUR LEADERS

פירכעי אגודת ישראל של אמריקה
PIRCHEI AGUDAS YISROEL OF AMERICA

ב"ס

RAV SHMUEL STRASHUN (THE RASHASH) WAS BUSY ONE EREV PESACH ENGROSSING IN LEARNING HILCHOS PESACH.

REBBI, TODAY IS THE DAY THE LOAN IS DUE, AND B"H I HAVE COME TO RETURN THE SUM I BORROWED!

R' YANKEL, THANK YOU SO MUCH! ... PLEASE GIVE ME THE ENVELOPE AND I WILL COUNT THE MONEY LATER.

I MUST WRITE THIS IN MY ACCOUNTING BOOK... BUT I REALLY MUST FINISH THE SUGYA FIRST!

THE RASHASH PLACED THE MONEY IN HIS SEFER AND FORGOT TO NOTE IT DOWN. A FEW WEEKS LATER HE WAS LOOKING THROUGH HIS ACCOUNTING BOOKS AND NOTICED THAT R' YANKEL STILL OWED HIM A LARGE SUM.

R' YANKEL MUST HAVE FORGOTTEN... PLEASE LET R' YANKEL KNOW THAT HIS LOAN WAS DUE A MONTH AGO.

OF COURSE, R' YANKEL CLAIMED THAT HE HAD ALREADY PAID.

AFTER MUCH TALK BETWEEN THEM, THE RASHASH HAD NO CHOICE, AND ASKED R' YANKEL TO ATTEND BEIS DIN:

I AM WILLING TO SWEAR THAT I ALREADY PAID RAV SHMUEL THE ENTIRE SUM!

LET IT GO. I AM MOCHEL! I WOULDN'T WANT AN INDIVIDUAL TO MAKE A FALSE OATH BECAUSE OF ME.

THE CASE WAS DROPPED - ALONG WITH R' YANKEL'S PARNASAH. NO ONE TRUSTED HIM, AND HE COULD NOT MAKE A LIVING. HE MOVED AWAY TO TRY TO MAKE A FRESH START.

THE NEXT YEAR BEFORE PESACH, THE RASHASH WAS ONCE AGAIN STUDYING HILCHOS PESACH...

HASHEM YERACHEM! THE MONEY WAS HERE ALL ALONG! R' YANKEL WAS RIGHT! WHAT CAN I DO?

THE RASHASH MADE INQUIRIES AND DISCOVERED R' YANKEL'S NEW ADDRESS.

THE RASHASH RACED TO R' YANKEL'S HOME. HE BEGGED FORGIVENESS AND PROMISED TO PERSONALLY GO FROM SHUL TO SHUL IN TOWN TO RESTORE HIS GOOD NAME. R' YANKEL CRIED AND EXPLAINED HIS PREDICAMENT...

REBBI... WHAT CAN YOU POSSIBLY DO TO RESTORE MY REPUTATION? PEOPLE WILL JUST THINK THAT YOU'RE DOING IT BECAUSE YOU ARE A TZADDIK AND THAT YOU HAVE RACHMANUS ON ME!

R' YANKEL, EVERYONE WILL BELIEVE ME IF I ALLOW YOUR DAUGHTER TO MARRY MY SON...

REBBI! REBBI! IF THIS WILL IY"H HAPPEN I WILL BE MOCHEL WITH MY WHOLE HEART!

THE RASHASH'S SON MET R' YANKEL'S DAUGHTER AND THERE WAS NO QUESTION THAT THIS WAS A MATCH MADE IN HEAVEN.

HASHEM, THANK YOU! I REALIZE THAT THIS WHOLE EPISODE CAME ABOUT ONLY IN ORDER TO MAKE THIS SHIDDUCH A REALITY...

HASHEM, I HAVE NO WORDS TO THANK YOU FOR WHAT YOU HAVE DONE FOR MY FAMILY!

R' SHMUEL STRASHUN זצ"ל (KNOWN AS THE רש"י) WAS BORN TO R' YOSEF AND RASSA SHMUELZON IN ZASKEVICH, VILNA. IN HIS YOUTH, HIS FATHER WAS HIS MAIN REBBI. HE LATER LEARNED UNDER ר' RABINOWITZ זצ"ל IN KREVA, BELARUS AND R' AVROHOM DANZIG זצ"ל (KNOWN AS THE אדם). HE MARRIED שרה, THE DAUGHTER OF R' YEHUDA YUDEL זצ"ל FROM STRESZYN (STRASHUN), NEAR VILNA. THE YOUNG COUPLE SETTLED IN HER HOMETOWN WHERE HIS FATHER-IN-LAW OWNED A DISTILLERY. IN 1818 THE FAMILY MOVED TO VILNA, WHERE שמואל ר' ESTABLISHED ANOTHER DISTILLERY, WHICH HIS WIFE RAN SO THAT HE COULD DEVOTE MOST OF HIS TIME TO LEARNING TORA AND TEACHING, GRATUITOUSLY, THE תלמידים WHO GATHERED ABOUT HIM. HIS MAGNUM OPUS WAS THE CLASSIC AND BRILLIANT מְשֻׁנָּה תוֹרָה, WHICH HIS WIFE RAN SO THAT HE COULD DEVOTE MOST OF HIS TIME TO LEARNING TORA AND TEACHING, GRATUITOUSLY, THE תלמידים WHO GATHERED ABOUT HIM. HIS MAGNUM OPUS WAS THE CLASSIC AND BRILLIANT מְשֻׁנָּה תוֹרָה, WHICH IS NOW PRINTED IN EVERY EDITION OF THE SH"S. A PROLIFIC WRITER, HE ALSO WROTE פְּרוּשִׁים ON THE מִדְרָשׁ רַבָּה, מִדְרָשׁ תוֹרָה, מִדְרָשׁ רַבָּה, AND סֵפֶר מַעֲשֵׂי רַב, AND לְהַרְמִיב"ם. ALTHOUGH HE WAS A BELOVED LEADER AND HIS שְׁעוֹרִים WERE LEGENDARY, שמואל ר' REFUSED TO ACCEPT ANY OFFICIAL POSITION.

י"א אדר ב' 1794-1872 5554-5632

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelpia Yeshiva*

Defending the Kavod Hatorah

The Apter Rav, Rav Avraham Yehoshua Hershel, was one of the greatest tzaddikim who lived in his generation. He was a gadol with a warm and generous heart, and he sincerely felt along with other Jews who were experiencing pain or challenges. He always had a kind word to say about another, and was famed for his ahavas Yisrael.

While he became known as the Apter Rav later on in life, he served as a rav even as a young man. At the time, he was in his low twenties and newly married to a very special woman. His young rebbetzin possessed a strong love of Torah, and she wanted nothing more than to allow her husband to toil in his avodas Hashem without any other cares on his mind. She accepted full responsibility for the running of their household

while he immersed himself completely in Torah and leading the community.

The rav was an outstanding masmid who would learn day and night without interruption, sustaining on the barest minimum of food. While to the general public, he appeared to be living a regular life, in truth, he went to great lengths to refrain from materialistic enjoyment. Even things that were necessities to others – like feeling full and being warm – were luxuries that he avoided.

Shabbos, however, was different.

Shabbos was the spiritual highpoint of the rav's week, one that he would prepare for from almost the moment he made Havdalah. In honor of Shabbos, the Apter Rav would partake fully in the Shabbos seudos, while spending the rest of the holy day immersed in the higher realms. He would stay up the entire Friday night, learning or leading a tisch for his students, and the entire Shabbos day was spent in a similar fashion.

And while Shabbos was a day saturated with tremendous holiness, it was also the only time when the rav, despite his asceticism, would nurture his body with filling meals. This wasn't Olam Hazeh, but spirituality – food likavod Shabbos! The rebbetzin would prepare beautiful seudos for Shabbos, replete with delicious meat and fish, fresh challah and wine, giving her husband the energy for the intense spiritual exercises he participated in all Shabbos.

Every Thursday, the rebbetzin would go down to the marketplace to purchase the ingredients she needed to cook for Shabbos, a task she fulfilled with love and joy. Loaded with packages, she would return home and spend the afternoon mixing and measuring. The home would be filled with delicious smells heralding the approaching Shabbos.

One wet and blustery Thursday, the rebbetzin was in the marketplace doing her weekly shopping when she noticed that the fishmongers' stalls were all empty. Normally, they were bustling with activity on Thursday, but now, the fishermen were chatting quietly behind their bare booths.

"Excuse me?" the rebbetzin called gently, approaching their table.

"Ah, rebbetzin," one of the gentile fishermen greeted her, recognizing her. "I'm so sorry, but there is no fish today." He made an apologetic gesture at the sky. "The weather is bad, and none of us were comfortable venturing out into the water in this kind of storm."

"No fish?" her face registered disbelief. How could it be there was no fish on Thursday afternoon? What would be with Shabbos?

"Sorry, rebbetzin. Hopefully next week," he replied, trying to sound helpful.

The rebbetzin looked around the marketplace. The fisherman had been telling the truth. People were hurrying through the rain, purchasing other items, but there was no fish being sold in the market that day.

From the corner of her eye, she spotted Shachna, a poor Jewish fisherman, on the other side of the square. Shachna, too, appeared empty handed, but she hoped that he would be able to help her anyway. Perhaps, if he knew that the rav wanted fish in honor of Shabbos, he would be willing to assist her in procuring some.

"I'm so sorry, rebbetzin, but there is no fish this week," Shachna told her when she neared, even before she had time to ask.

"Please?" she tried pleading. "Fish for Shabbos means so much to the rav. I'm willing to pay anything. Would you be willing to go down to the river to catch a fish or two for the rav? Please?"

Shachna pursed his lips. "Rebbetzin, I don't think you understand what you are asking. The weather is really bad. It's hazardous to go fishing in such weather. I would love to help the rav, but it's not really feasible."

"Maybe you can find people to help you?" the rebbetzin suggested. "A few young, strong gentiles who wouldn't mind a dangerous challenge? I'll make it worth it for you. I'll pay you a month's worth of wages. Please, just do me this favor." She took out a pile of bills and handed it to the fishmonger.

Shachna fingered the money, somewhat hesitant. He greatly desired to help the rav, even without such a large incentive, and the extra money would be very welcome in his cash-strapped household. On the other hand, he was reluctant to take so much money from the rebbetzin for a few fish, and it really was bad weather...

"Please, you are doing me a huge favor," the rebbetzin reminded him. "Take the money and enjoy it fully. It's what a fish is worth on a stormy day like today."

"Wait here, and I will see what I can do for you," Shachna told her. He rounded up a few young gentiles loitering in the square, paying them each a few cents to join him in the venture. While it would not be easy to fish with wind gusts like the ones they were experiencing, he would merit to help the rav and earn a nice bonus on the side.

Indeed, the fishing expedition was extremely challenging. It was not before three hours that Shachna and the other men returned, their hair windswept, their clothing completely drenched. But they were carrying two large fish aloft like trophies as they went to show the rebbetzin what they managed to procure for her.

"Thank you so much!" the rebbetzin cried gratefully as she saw what the men were carrying.

It was nearly dark. They had been gone the entire afternoon.

"It was not easy, but it was worth it, for the rav," Shachna said, preparing his knife to clean the fish for her. She stood by the stall and watched as he deftly sliced the fish and removed the bones.

At that moment, a horse and carriage pulled up, and Baila, the wife of the town's wealthiest man, descended from within the closed carriage. "I'm here to buy fish," she announced to Shachna, who was in the midst of wrapping up the rebbetzin's two fish.

"I'm so sorry, but there are no fish," Shachna said regretfully. "It was too stormy today to fish. Take a look around, the fishmongers are all empty. We don't have fish to sell."

Baila looked accusingly at the wrapped parcels in his hands. "But you do have fish," she pointed out.

"These fish belong to this woman here," Shachna explained, handing the packages to the rebbetzin. "She paid a lot of money for them."

"And who are you?" Baila sniffed at the rebbetzin, pulling her fur scarf tighter around her shoulders haughtily. "Why do you get to have the only fish in the market?"

"Excuse me, but that's the rebbetzin you are talking to," Shachna interrupted. "You can't just talk to her like that. She's the wife of the rav of the town!"

"Well, do you know who I am?" Baila demanded. "I am the wife of R' Asher, the richest man in town. We have a lot of guests coming this Shabbos, and we need fish."

The rebbetzin just stood there silently, listening to the wealthy woman's rant and allowing the fishmonger to cover for her. "You can't talk like this to the rav's wife!" he hissed furiously at

Baila. "She paid a tremendous amount of money and she hired fishermen to personally fish for her so that the rav can have fish for Shabbos. She waited for a few hours in this terrible wind for the fish. I understand that you also want fish, but the fish is hers, not yours."

"Not my fish, huh?" Baila snorted, marching over to where the rebbetzin was standing. With one yank, she grabbed the packages out of the rebbetzin's hands. "My husband supports this entire town. We own ninety-percent of the businesses in this town. Everything belongs to me! And you say that I can't have fish!"

The rebbetzin was too shocked to respond. Her face, which had paled as she listened to the entire exchange, turned even whiter.

"I hope you realize the difference between my husband and hers," Baila announced to the fishmonger as she stalked toward her waiting carriage with the rebbetzin's fish. "We are distinguished people, and they are nothing but peasants. She married a rav, but what kind of home did she come from? And do you know just how wealthy of a home I came from? Just realize who you are dealing with before you make decisions on who deserves the fish."

She reached into her purse and took out a handful of coins, which she flung at the floor near the rebbetzin. "This is for you, payment for the fish," she said before climbing into her carriage and riding off.

The people around Shachna's stall were utterly still. No one knew what to say. The rebbetzin was still rooted to the same spot, weeping softly, and they all looked away uncomfortably. They all knew that Baila was wrong, and that she had committed a terrible misdeed against the rebbetzin, but they had all been too cowardly to try to stop her.

It was with empty hands that the rebbetzin returned home from the marketplace after being there the entire afternoon. Her cheeks were damp, and she could not stop crying. The rav, swaying in front of a sefer, looked up in alarm when she entered the house. “What happened?”

“I rather not talk about it,” the rebbetzin said stiffly. She desperately wanted to tell him everything that happened, to pour out her heart and describe what she’d endured, but she didn’t want to speak lashon hara.

“Did you get what you needed for Shabbos?” he asked gently.

That did it. The dam burst again, and a torrent of tears flooded from her eyes. The rebbetzin tried to speak, but found that she couldn’t. She sobbed and sobbed while her husband stood there, looking at her compassionately.

“I waited for hours in the marketplace,” she finally managed to say. “There was no fish, and I paid an exorbitant sum for the fishermen to go to the river in this weather just for me. I had to wait for hours until they returned, and finally, when I had the wrapped fish in my hands and was about to leave, a woman came and grabbed it away from me.”

“I don’t understand,” the rav said. “She just walked over to you and took away the fish?”

“She’s the wife of the richest man in town, and she couldn’t handle not having fish,” the rebbetzin explained, wiping her eyes. “In her own words, she and her husband are distinguished people deserving of fish, and everything in this town belongs to them. We, in her opinion, are just peasants. She came over to me and pulled the fish away. Oh, and she threw me some coins to cover the cost.”

The rav, hearing his wife’s report, was very disturbed. He was not a man who desired honor,

but shaming a talmid chacham is akin to shaming the Torah itself, and one may not be mochel on the kavod of the Torah. “Tomorrow, I will take care of it,” he promised her.

The next morning, after davening, the rav’s trusted assistant came over as he did daily. “Is there anything I can do for the rav today?” he inquired.

“Thank you, Leib,” the rav responded. He briefly recounted the previous day’s fish episode and then gave his assistant instructions on how to proceed. “I would like you to go to the home of the wealthy R’ Asher. I want you to speak to R’ Asher himself, not his wife. Tell him the story, and that you would like him to return the fish. If he obeys, take the fish and leave.”

“And if he refuses to give it back to me?” Leib wanted to know.

“If he refuses, then you should tell him that his wife’s neshama is rotten to the core, and she does many aveiros,” the rav said. “I don’t care who is in the room when you break him this news. If he doesn’t want to give back the fish, that is what you have to tell him.”

Leib took a step back, gaping at the rav. “I can’t!” he squeaked. “How can I tell R’ Asher, to his face, such terrible things about his wife? He’ll ruin me for sure! Rebbe, I can’t undertake this mission.”

“I am using my authority as rav and commanding you to go,” the rav said firmly. “You may say it in my name if it makes it easier, but I insist that you go now.”

Leib swallowed the protests rising in his throat and nodded slowly. He was not the confrontational sort, but he realized that he did not have a choice. Squaring his shoulders resolutely, he made his way by foot to the stately residence of R’ Asher.

As he neared the large mansion, he saw a row of wagons and carriages parked outside the house. Leib's heart sunk. Not only would R' Asher's many servants be around, but it appeared that the house was full of many guests. There would be a lot of ears around to witness what could become a very embarrassing exchange between himself and the wealthy man. He began davening desperately for the courage to fulfill the mission he'd received from the rav.

A servant answered the door on his first knock, a polite expression on his face. "How can I help you?"

"I need to speak with R' Asher," Leib replied, stepping inside.

"I'm sorry, sir, but he's in middle of an important meeting now with fifteen askanim from the community," the servant apologized. "He cannot be disturbed now."

"But I need to meet with him urgently," Leib said, locking gazes with the servant. "I have a very important message from the Apter Rav."

"I understand that you have business with R' Asher, but you will need to return later," the servant said, still in that same polite tone. "He's unavailable at the moment."

Leib realized that the only way he would manage to speak to R' Asher would be if he took matter into his own hands. It was totally against his nature, but it was what he needed to do. Sidestepping the well-mannered servant, he marched straight down the hallway on his volition, following the sounds to the room where the meeting was taking place.

"Sir, sir, you can't just barge in!" the servant called frantically after him, but Leib just ignored him. He turned the doorknob and walked in on the meeting.

Fifteen pairs of eyes glanced up at him when he entered, but they were in middle of discussing something heatedly, and no one deemed his presence important enough to stop the meeting. As the men around the table continued their vigorous discussion, Leib made his way to the head of the table where R' Asher was sitting and quietly asked to speak to him.

R' Asher scraped back his chair in surprise. "Who are you?" he asked. "What do you want?"

"I'm the assistant of the rav," Leib said, keeping his voice low. He hoped that he would be able to complete his mission with as little fanfare as possible.

R' Asher stood up, his facing showing extreme displeasure. "I'm in middle of a meeting now, in case you can't tell. How dare you barge in here and interrupt!" His hand reached out and slapped Leib across the cheek.

The room hushed instantly. All fifteen men around the table observed the pair curiously, wondering what was going on.

Leib sighed. The curious attention of the entire meeting would not make things easier. "I'm here on a mission from the rav, who sent me to request that you return the fish that your wife took away from the rebbetzin yesterday," he said carefully.

"You came because of fish?!" the wealthy man bellowed, his voice a mix of anger and incredulity.

Hearing the word "fish", the woman of the house poked her head into the room. "What's this all about?" she inquired sharply.

Leib turned to her. "I'm here on a mission from the rav. He wants you to return his fish."

"Are you crazy?" Baila hissed. "Get out of here while you still can! How dare you barge in here

on Friday morning and demand our Shabbos fish!”

R’ Asher’s face was a deep crimson, and he seemed ready to pounce. Leib began trembling, realizing that he had no choice but continue on to the next part of his mission. “Please, forgive me, it’s not me,” he said in a very small voice. “I’m here on behalf of the rav, and he instructed that this is what I must do. If you aren’t willing to return the fish, I will have to say something else.”

Both Baila and R’ Asher began to yell angrily, incensed at his brazen threat. But they were not ready to return the fish, so Leib was compelled to continue. “The rav says that I must tell you that while your wife might appear righteous, in truth she does terrible aveiros,” he told R’ Asher, in front of his wife and the fifteen members of the meeting.

Baila’s face turned red when she heard the accusation against her, and she began cursing the rav’s assistant with every possible bad thing she could think of. Her husband stood there, his face rapidly changing colors as shame, shock, and anger rolled over him. The men around the conference table lowered their eyes in discomfort, unable to look at their host.

When Baila was done with her tirade, she whirled on her husband. “Are you going to let him get away with it?” she demanded. “He barges in here and spews libels about me, and you’re just letting him get away with it?!”

Leib, realizing that he was in real danger, bolted from the room and ran out of the house before anything could happen to him. A few minutes later, he was back in the rav’s home, still shaking from the experience, but the mission was behind him.

Back in R’ Asher’s home, the wealthy man soon regained his equilibrium. “We can’t allow such

talk,” he declared to the other members of the meeting. “I insist that we dismiss the rav and hire someone else. How can he defame someone just because he wants fish? Is such a person even worthy of being a rav? There’s no way he can remain in his position.”

The askanim were in a quandary. They understood that the rav was truly a great tzaddik and a mekubal, and that the fish wasn’t the heart of the story, but a minute detail. At the same time, R’ Asher was the most influential man in town, and they were afraid to stand up to his wishes.

“It’s decided then,” R’ Asher declared. “He’s no longer the rav of the town. When he comes to shul, we will not stand up for him. I will sit in his seat for now. After Shabbos, we’ll figure out who to appoint as the new rav.”

Word of the incident spread quickly throughout the village. Most people who knew Baila and her difficult personality were not shocked by the accusations, but they were powerless to stop the powerful R’ Asher from having his way.

The rav never davened in the main bais medrash on Friday nights. Instead, he held a small minyan in his home. On Shabbos morning, his personal minyan would convene again until krias haTorah, and then they would join the crowd in shul for the rest of the davening.

That week, as he walked into shul, the people remained tethered to their seats, terrified to defy R’ Asher. However, when they saw the steely look in the rav’s eyes, they became afraid of disrespecting him. Despite R’ Asher’s threats, they all stood up for the rav’s honor.

The rav walked to the front of the room and found R’ Asher sitting in his seat. R’ Asher, too, grew frightened by the look in the rav’s eyes, and he quickly moved over to let the rav reclaim his seat.

It only took a minute for him to reclaim his senses. "Excuse me," he called loudly. "I insist that we protest right here and now for the sake of my wife's honor. The rav defamed my wife, and if he doesn't ask us forgiveness, we will have no recourse but to send him away from town."

Seven other community leaders stood up to side with R' Asher. "The rav can't spread false rumors about someone," they stated firmly. "We can't have a rav that takes revenge on people by ruining their good name. Either the rav takes back his words, or he is no longer welcome as rav."

The rav stood up. "Don't you know that I would never lie?" he asked quietly. "If I said something, it was true."

"If it's true, then the rav should prove it," someone called out from within the crowd.

"I will prove it," the rav agreed. "But not today, not on Shabbos. After Shabbos, I will bring witnesses to prove that I am telling the truth. Whoever would like to come and see for himself is welcome."

From the woman's section above, Baila began screaming angrily in protest. It got so loud that she had to be physically carried out of the shul so that they could continue davening.

The rest of Shabbos proceeded normally.

On Sunday morning, after davening, the rav left his house wearing his tallis and tefillin. He walked with a cane, a sign of distinction in those days, his eyes closed, his trusted assistant guiding him along the streets. When they reached the beis din, the room was packed from wall to wall with spectators. Everyone wanted to see the rav's proof with their own eyes.

The only one who was not present was Baila herself. While she arrogantly assumed that the rav would have no way of proving his words, she did

not want to subject herself to humiliation on the small chance that he would manage to do so. However, the rav did not give her a choice. He sent someone to call her and waited for her to arrive before beginning.

Once Baila arrived, the rav asked for a volunteer to curtain off a small corner of the room. In the meantime, he sent his gabbai to the cemetery, ordering him to bang on graves and call neshamos to the beis din. Everyone in the room sucked in their breaths, waiting to see what would happen next.

A few minutes later, Leib returned. As far as everyone could see, he was alone. There were no dead figures or otherworldly characters accompanying him.

But then the rav stood up and began to speak in the direction of the curtain. In a thundering voice, he called on the neshamos to bear witness to Baila's deeds. "Testify before the crowd, here and now, exactly what you saw this woman do," he commanded.

To the shock of all those present, real voices began to speak from behind the curtain. They were voices that many of them even recognized. The voices belonged to people who had already passed away, and one by one, they testified about sins they had personally witnessed Baila committing.

The accused had nothing to say to defend herself. Having been pushed against the wall by the testimonies of souls who had already passed away, Baila had no choice but to admit to her guilt. In a tearful voice, she admitted that they were correct.

Her husband, hearing her admission, felt faint. It was difficult for him to digest that his wife, whom he had always thought possessed yiras shamayim, was guilty of harsh sins. In addition, he himself

was guilty of trampling on the honor of the rav, or accusing him of libel, or refusing to show him the respect he deserved. Devastated by these realizations, he began to weep, begging the rav to forgive him and to help him atone for his wrongdoings.

The rav agreed to give both Baila and her husband a path to atonement, which involved exile. The most powerful couple in town, the wealthy R' Asher and his wife left the village in shame. It was a very painful fall from the high place where they'd once stood, yet they knew that they deserved it and were eager to work on themselves while there was still time in This World to do so.

Later, the Apter Rav was asked how he knew that Baila was not the righteous woman she tried to portray herself to be.

"She intentionally and publicly shamed another person," the Apter Rav responded simply. "And it is clear to me that someone who has no problem spilling another Jew's blood like that simply must be rotten to the core."

Have a Wonderful Shabbos!

This story is taken from tape # A412

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadim & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt"l** are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**

E.Y. **02.313.6038**

Option 1: Vaadim given in BMG

Option 2: Shmussen given in Adelpia

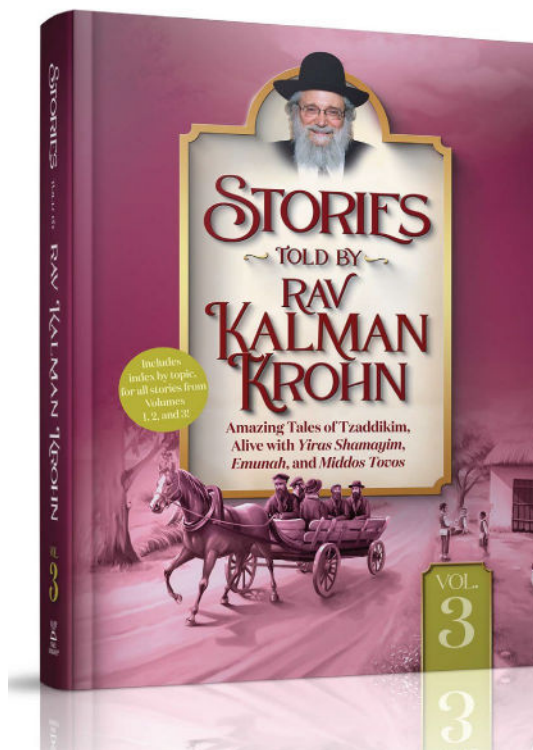
Option 3: Captivating stories taken from shurim

To receive Vaadim by email or for questions and suggestions call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

Toras Reb Kalman
Lakewood New Jersey
609.807.1783
torasrebkalman@gmail.com

Volume THREE is HERE!!

Available at your local Judaica bookstore

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

ישראל בן רחל נחמה ויעקב בן רחל נחמה
THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

Dear Doctor

וְרָפָא יִרְפָּא. (שמות כא, יט)

He shall surely heal. (*Shemos* 21:19)

How should you treat the doctor?

Honor your doctor before you need his services.¹

We know it is a *mitzvah* of the Torah to honor one's father and mother, and the *Chayei Adam*² cites *Sefer Charedim* as saying that honoring one's parents is a *mitzvah* that we fulfill primarily in our hearts. A person should think of his parents as being great and highly respected people. This is learned from a criticism leveled by the *Navi*:

יֵעָן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בִּפְיוֹ וּבִשְׂפָתָיו
– “Since this people
approaches Me with its mouth and lips, yet

its heart is far from Me.³

From here we learn that just saying something with your mouth is not proper respect. Only respect in one's heart is true respect. This applies not only toward *Hashem* but also toward one's parents.

So if *Chazal* tell us to honor the doctor, the same principle should apply. We need to honor him in our hearts, because we might come to need his services, and if we don't put our trust in him, we won't come to him when we need to. There were many cases of people who didn't place credence in doctors, and ended up endangering their lives.

Now let's talk about the idea that a person should think of his parents as being great and highly respected people. What is a person supposed to do if his father is just the opposite? Does he need to twist

¹ *Yerushalmi, Taanis* 3:6.

² *Chayei Adam* 67:19.

³ *Yeshayahu* 29:13.

his mind inside out?

The answer emerges from the following example. Two people are walking down the street and see someone who looks like a bum, sitting at a street corner and doing nothing. Everything about him says he has nothing going for him at all. One person whispers to the other, “You see that guy sitting over there? He has 20 million dollars in the bank!”

Now the guy sitting at the street corner looks totally different. He is viewed in a more flattering light. The new information didn’t turn the guy into a *gadol batorah*, but it sure did make him seem a lot more respectable than before. He is no bum at all.

So it is with honoring one’s father and mother. The very fact that they are your parents requires you to see them as people possessing great qualities and worth, because they brought you into this world and they are partners with *Hakadosh Baruch Hu* in creating you.

The same applies to the doctor. *Chazal* said to honor him. The very fact that his business involves matters of life and death, and he was a good *shaliach* to heal many people, and you assumedly heard that he has a good reputation – otherwise you wouldn’t go to him – this *zechus* and this mission from *Hakadosh Baruch Hu* is a very great and lofty thing, and a heavenly angel accompanies him always. Even if you happen to know some uncomplimentary things about him as well, you should see him as a person well worthy of honor.

Why did *Chazal* tell us to show him respect?

Not because it is a *mitzvah* like honoring one’s parents is, not because it is *Hashem*’s true Will, but rather as good advice. Because you might find yourself in need of his services, and if you think

the doc is no good, you might endanger yourself by failing to seek medical assistance.

Nowadays, when you go to the family doctor, the most common treatment they prescribe is antibiotics. There are people who are against antibiotics and claim it does harm to the body. This brings them to disrespect doctors in general and regard them as if they don’t really help us.

This is the wrong approach.

Come and see how the way of *Hakadosh Baruch Hu* is not like the way of human beings. The way of human beings is that when he prescribes a medication to a person, it is good for this and bad for that. But it is not so with *Hakadosh Baruch Hu*. He gave the Torah to Yisrael, and it is a medicine of life for the entire body, as it says **ולכל בשרו מרפא** – “It is healing for all his flesh⁴.”⁵

What does it mean that “it is good for this and bad for that”? Rashi explains that it is good for the eyes and bad for the heart. Based on this, the Brisker Rov would say, *A refuah vas shat nisht, helft nisht* – “A medical treatment that doesn’t hurt, doesn’t help.”

Such is the nature of healing performed by human beings. It helps for one thing even though it is bad for something else.

So it doesn’t mean that today’s doctors don’t know what they are doing and can’t help a person get better. It’s rather because such is the nature of human healing as *Hashem* created it. Nothing is

4 *Mishlei* 4:22.

5 *Erwin* 54a.

לעילוי נשמות

מוה"ד משה בן אליעזר המבורגר זצ"ל

ומוה"ד ברוך זאב בן נפתלי קראוס זצ"ל

נרבת נבדיהם ~ עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם

purely beneficial with no negative side effects. On the contrary, if the medicine has a certain negative effect, this is a sign that it is a good medicine that really does something.

There's another big complaint that people have against modern doctors. In olden times, doctors would mainly analyze a case mentally and think about it, whereas today, everything is technical and mechanical. You don't see doctors nowadays sitting there and mentally thinking over the case, like you see *talmidei chacham* sitting in the *beis midrash* and thinking through the *sugya*. Thus, people claim that there isn't much wisdom in modern medicine, because you can't attain wisdom without thinking deeply, which doctors don't do.

This, too, is a mistake. You could lodge the same complaint against today's Torah sages. Why don't we have towering *Gedolei Torah* of the type that used to be? It's actually the fault of the *talmidim*, not the *rebbeim*. The *Shechinah* comes to rest upon the prophets and the sages only when the Jewish people are worthy of it.

The same is true in the outside world. This is a generation where nobody thinks. People behave like machines, without heads and without hearts. So the same is true of their "wise men," the doctors. It's not because the doctors are dummies; it's because that's the way our whole generation is. It's our fault. We get the doctors that are fitting to us. There is a principle that you have only the Torah sage who lives in your age. *Lehavdil*, you have only the doctor who lives in your age, and he has *Hashem's* permission to practice healing.

Although we should respect doctors, there is another *halachah* about respect that we should know:

Every person should always be in your eyes as if he is a robber, but you should respect him as you would Rabban Gamliel.⁶

"Respect him as you would Rabban Gamliel" means in your heart, as we explained, and that does not contradict suspecting him "as if he is a robber." ●

⁶ Kallah Rabbasi 9:1.

Who to Turn To?

אִם עָנָה תְּעֲנֶנָּה אֹתוֹ כִּי אִם צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשָׁמַע צָעָקְתּוֹ: (שְׁמוֹת כב, כב)

If you will oppress him, and he will cry out to Me, I will hear his cry. (*Shemos* 22:22)

There is a very important principle of *Tefilah* to learn from this *pasuk*.

When a person is in trouble, for instance, he urgently needs a sum of money, what does he do? He might run from one person to another, go to get *berachos* from *tzaddikim*, and also *daven* and beg of *Hashem* to help him.

Or let's say a family member is sick. He does all the *hishtadlus*, he goes to the doctor, he does medical

tests, he picks up prescription medicine from the pharmacy, and he also *davens* fervently to *Hashem* as part of his *hishtadlus*.

This approach is like a pauper knocking on doors around town. He seeks assistance from many different sources. Among them, he also beseeches a particular householder for help, who, in such a case, is obligated to give him only a modest donation because he is just one donor among many.

The same *halachah* applies in *Tefilah*. When a person does many different types of *hishtadlus*, and among them, he also prays and beseeches *Hashem* for help, he is granted a “modest donation.” *Hashem* will give him a little *siyata d’Shmaya*, in accordance with the requirements of *Halachah*:

It is forbidden to turn away the pauper empty-handed if he asks for help. However, it is sufficient to give him a dried fig, as it says, “The impoverished man should not come back humiliated.”¹

There is no obligation to give him more than a small amount, because he has other sources of help, and can manage on his own.

This idea is not hard to understand. Let’s say a very poor man comes and asks for a large sum, and the donor sends him away with a small amount. What was the donor thinking to himself? “He will manage; he will get by without me. He is not going to die of starvation.”

And what does the stingy man think to himself when he slams the door on the pauper? He doesn’t think, “Let him die of starvation, I don’t care.” He rather thinks, “Why does he have to come to me? Let him go to someone else!” But if he would know for a fact that the pauper has no one else in the world to turn to, he would have to be exceptionally cruel to close the door on him.

So it is when we turn to *Hashem*. If a person figuratively throws himself down on the ground before Him, begging Him to have mercy on him because he has no one else to turn to, and if *Hashem* doesn’t have mercy on him, he will never get out of trouble, *Hashem* will immediately show mercy on him and grant him what he needs.

This is the form of *Tefilah* called *nipul*, figuratively throwing oneself down on the ground before *Hashem*

in utter self-negation, with the attitude that *Hashem* and only *Hashem* can help, and besides Him, there is no one and nothing that can help. This is like *Esther Hamalkah* who threw herself down on the ground before the king, because he is the king and no one else can annul the decree other than him.

Simply speaking, this was also the way that *Choni Ham’agel* prayed. He drew a circle around himself and stood inside it, and said, “*Ribono shel Olam*, I swear by Your great Name that I am not moving from here until You have mercy on Your children.”² He made it absolutely clear that he is not like a pauper knocking on every door in town; he has only *Hashem* to turn to. So *Hashem* showed him mercy.

The Commentators explain, along these lines, why *Hashem* especially hears the cry of orphans and widows. They cry out only to *Hashem* because they have no one else to turn to. So *Hashem* hears them and answers them.

This can explain why the *pasuk* repeats the word “cry out” and says *יָצַעַק יָצַעַק*. Usually, a person doesn’t cry out twice, because after he cries out to *Hashem* once and *Hashem* still doesn’t help him, he goes and looks for another way to solve his problems. But orphans and widows don’t have anyone else to turn to, so they cry out and then cry out again, and *Hashem* answers them.

It is the same with anyone who makes himself like the orphans and widows, as it says: *אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי* – “My father and mother abandoned me, but *Hashem* will take me in.”³ This expresses the cry of someone who has no one to turn to other than *Hashem*. He doesn’t cry out and then go looking for other solutions, he rather cries out and then cries out again. *Hashem* will surely answer his prayer. ●

1 Mishneh Torah, Hilchos Matnos Aniym 7:7.

2 Taanis 19a.

3 Tehillim 27:10.

Listen to Torah

כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. (שמות כד, ז)

Everything that *Hashem* spoke we will do and listen to. (*Shemos* 24:7)

Kisses from Hashem

In the *Kedushah* of the *Musaf* prayer on *Shabbos*, we pray for the *Geulah Sheleimah* to come soon. We say יהוה – “May *Hashem* let us hear again, in His mercy, in view of all living beings....”

Note that it says “again.” In other words, we are asking that the coming *Geulah* should be like the one that was.

The first time *Hakadosh Baruch Hu* revealed His tremendous love to us was at *Har Sinai*. We ask and pray that He show us that love again.

This request is found also in *Shir Hashirim*:

יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּי טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיַּיִן
– May He kiss me with the kisses of His mouth, because Your love is better than wine.¹

Rashi explains that this is a prayer said in *galus*. It is Kenesses Yisrael speaking to *Hakadosh Baruch Hu*.

We pray that *Hakadosh Baruch Hu* should, so to speak, kiss us on the mouth again, as He did at *Har Sinai*, when we stood face-to-face with the *Shechinah*, and *Hashem* spoke to us.

The Giving of the Torah at Sinai was a “kiss on the mouth” that *Hashem* gave to the Jewish people.

This is also the type of kiss that we will receive from *Hashem* in the future, when the *Geulah* comes.

But why does the verse say נְשִׁיקוֹת פִּיהוּ, “the kisses of His mouth”? The word “kisses” is in the plural. And a plural refers to a minimum of two. So we say it means two kisses. Why two kisses?

The Vilna Gaon explains that when a person gives a kiss on the shoulder, as was often done in former times, it is only one kiss. The kisser gives a kiss but does not get one in return. However, when it is a kiss on the mouth, the kisser gives a kiss and also receives one.

At *Har Sinai* we gave a kiss to *Hashem* and received a kiss in return from *Hashem*. The Jewish people gave a kiss when they said ה' דיבר – “Everything that *Hashem* spoke we will do and listen to.” And *Hashem* gave us a kiss. He said אנכי ה' אלקיך – “I am *Hashem* your G-d.”

When a person gives someone, for instance, a Torah sage, a kiss on the hand, he is expressing his love for the Torah sage whose hand he kissed. But the love and devotion he is thus expressing to the Torah sage is limited. It involves the hand, which is only one part. However, a kiss on the mouth means mouth to mouth, eyes to eyes, ears to ears. It lines up all of one's limbs and organs with all the other's limbs and organs. This is love without limit.

All of Shas

As we said, the kiss we gave to *Hakadosh Baruch Hu* at *Har Sinai* was when we said, “Everything that

¹ Shir Hashirim 1:2.

Hashem spoke we will do and listen to.” Now let’s understand what this verse means. It expresses a certain promise that we made to *Hakadosh Baruch Hu* prior to receiving the Torah at *Har Sinai*.

Chazal say that “do” refers to keeping *mitzvos* and “listen” refers to learning Torah.²

But what is the meaning of the word כל, “everything”?

Rabbeinu Yonah wrote in *Shaarei Teshuvah* as follows:

Let’s say a person doesn’t exercise care to avoid a certain matter known to be a sin. He doesn’t commit himself to avoiding it. Even if it is a light sin, and even if he is careful not to commit all other sins forbidden by the Torah, the Sages of Yisrael call him a *mumar l’davar echad*, “an apostate as regards one matter.”

He is among the transgressors, and his iniquity is unbearably great. Because if a servant says to his master, “Everything you tell me, I will do, except for one thing,” he is thereby breaking off himself the yoke of subservience to his master. He does what he sees fit.³

A person might love keeping *Shabbos*. “What a beautiful *mitzvah*!” he says. Or he might be lovingly devoted to putting on *tefillin* every day. He has his *mitzvos* that are meaningful to him, for whatever reason, and he keeps them.

But he has one “little” problem with his religious observance: he doesn’t like keeping kosher. “He is thereby breaking off himself the yoke of subservience to his master.”

This is נעשה, “We will do.” We promised the Creator that we will do everything He spoke. This includes *tefillin*, keeping kosher, *Shabbos*, *mezuzah*

and everything else. We will not break the yoke of *Hakadosh Baruch Hu* off ourselves even in one matter.

But it isn’t just about doing *mitzvos* that we said we will fulfill everything. We said it also about נשמע, “We will listen.” This is Torah learning. We took upon ourselves to fulfill “Everything that *Hashem* spoke we will... listen to.”

So it’s not enough to just learn a *perek* of *Mishnayos* or one *daf Gemara*. We are going to learn the whole Torah! And when we see nowadays that, *baruch Hashem*, not just outstanding *talmidei chachamim* but also ordinary Jews sit and learn *Shas*, one *daf* after another, thus learning the whole Torah, this is keeping the promise we made to the *Borei Olam*!

This is the kiss we gave *Hashem* at *Har Sinai*. And we are giving the same kiss today, when we come and learn ““Everything that *Hashem* spoke.”

What does it mean to learn “everything”? Can a person really exhaust the entire Torah and say he learned “everything”? How does this make sense?

The Torah is endless. It is “longer than the earth and wider than the sea.”⁴ Nevertheless, it has a certain framework. This is the concept of *Talmud Bavli*. Regarding its quality, it’s not just that it contains *divrei Torah* with the quality of *Tannaim* and *Amoraim*, it’s the fact that it is a complete work, it is the very tradition of the Oral Torah that was given at Sinai.

R. Zundel Salant writes like this:

I heard myself from the holy mouth of the leader of the entire Jewish people, R. Chayim [of Volozhin] ז”ל, that if one word of the *Gemara* were to be taken away, the whole world would have to be destroyed.⁵

Let’s understand what this means. As we know,

² Zohar Chadash, Acharei Mos 77a.

³ 1:6.

⁴ Iyov 11:9.

⁵ Ohr Yisrael 25, Toldos 217, letter 3.

the *Chumash* from the first word through to the last, and the books of the *Tanach*, form a complete whole, which is the Written Torah that was given to Moshe at Sinai.

The same is true with *Shas*. It is a whole, it is a complete and self-contained work, and every word in it is part of this complete whole. If a word would be missing, the Torah would not be complete, and the world would be destroyed!

We see the special virtue of learning all of *Shas* in the story that when Rav Ashi, who, together with Ravina, put together the collection of teachings we have in the *Gemara* today, finished arranging the *Talmud Bavli*, fire came down from heaven and surrounded the *beis midrash*. This was a kiss of *Hashem*, *כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע*, of "Everything that *Hashem* spoke, we will do and listen to." This is why fire came down from heaven for Rav Ashi, like it did at *Har Sinai*.

Three Thousand Years of Listening

We have been keeping this promise of learning the entire Torah, of "Everything that *Hashem* spoke, we will... listen to," for over three thousand years, since *Har Sinai*. In all the generations, Jews learned the whole Torah.

The Chofetz Chayim recounted that in his youth, he remembered a case when someone made a *shidduch* for his daughter with a fourteen-year-old *bachur* about whom he was told that the boy knows all of *Shas*. Accordingly, he promised a big dowry. But in the end, it turned out that the *bachur* was actually fifteen. So the father cancelled the *shidduch*. He broke it off because for a fifteen-year-old, knowing all of *Shas* is not such a big deal. So it was in those times.

In prewar Europe, up until the Holocaust, there

were still working men, people who held down a job to support their family, but they would get up at 4:00 AM and learn for four or five hours. They would keep on learning and learning that way until they finished all of *Shas*. However, in the last sixty years, knowing all of *Shas* has not been such a common thing among us. There are even many big *talmidei chachamim* who didn't finish *Shas* yet.

So when we see Jews who sit and learn *Daf Hayomi*, *blat* after *blat*, going through all of *Shas*, this is the light of *Mashiach*.

The promise we made of learning the entire Torah, of "Everything that *Hashem* spoke, we will... listen to," is not just for *Gedolei Yisrael*. It is for every Jew, wherever he is holding. And in our generation, *Hakadosh Baruch Hu* sent us a special *siyata d'Shmaya*. He sent us the concept of *Daf Hayomi*. Everywhere in the world, people are learning *Shas*. And every Jew can keep this promise.

Let's say a person learns on a one-off basis. He learns, for instance, even an entire chapter of *Mishnayos*. However great a thing this may be, it doesn't reach the level of someone who keeps up the learning day after day with *mesirus nefesh*. And it isn't just his personal *mesirus nefesh*; it is the *mesirus nefesh* of the whole family. It's not just the husband, the father, who is sitting and learning, it is the *mesirus nefesh* of the whole family. He goes on night after night, sitting and learning another *daf* and another *daf*, and it is something that belongs to the whole Jewish people.

When Jews come and give *Hashem* the kiss of *Hashem*, *כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע*, of learning the whole Torah, this is the light of *Mashiach* that is emerging. We can already see on the horizon the reciprocal kiss of *Hakadosh Baruch Hu*. ●

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד

שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה
הרב שליט"א עבר על הגליון

א

איסור 'לא תשא' הנוגע ומצוי בינינו

בפרשתינו (שמות כ, א-יד) מופיע מעמד קבלת התורה בהר סיני, בו אמר הקב"ה לבני ישראל את עשרת הדברות. בדיבור השלישי נאמר 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא' (שם כ, ז), וענשו בצידו 'כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא' (שם). עיקר פסוק זה מדבר בשבועת שוא ממש, וחייב רק כשנשבע בהזכרת שם ה'. [אמנם איסור יש גם בשבועה בלא הזכרת ה', (ראה רמב"ם שבועות פ"ב ה"ג)], ואכן בזמנינו שומרי התורה הורגלו להיות זהירים שלא להוציא שבועה מהפה כלל אף בלא הזכרת ה', וא"כ את האיסור הפשוט שבפסוק כולם זוכים לקיים.

אך עדיין יש בכלל הלאו שבפסוק הלכה נוספת הנוגעת לכל ומצויה מאוד, והיא מבוארת בגמ' (ברכות לג.). כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. מאמר זה הובא ברמב"ם (ברכות פ"א ה"ו) בזה"ל, כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמר, עכ"ל. דבריו הועתקו להלכה בשלחן ערוך (סי' רטו סעי' ד). נמצא לדעתם ברכה שאינה צריכה איסורה הוי מדאורייתא.

אמנם המשנ"ב שם (סק"כ) כתב, שישנם כמה ראשונים החולקים על זה וסוברים שאמנם המזכיר שם השם סתם, איסורו מדאורייתא, אך המזכיר שם שמים במטבע לשון של ברכה, בדרך שבח והודאה, אף שהיא ברכה שאינה צריכה מ"מ לא הוי איסורו מדאורייתא אלא מדרבנן, עכ"ל. ולשיטת ראשונים אלו צריך לומר שכונת הגמ' שעובר על לא תשא אינו כפשוטו שממש איסורו מן התורה, אלא פסוק זה הוא אסמכתא בעלמא, שרבנן הסמיכו איסורם על זה הפסוק.

מיהו, הגם שרוב הפוסקים נקטו שברכה שאינה צריכה אין איסורה מן התורה כי אם מדברי חכמים, מ"מ יש לידע שגם איסור כזה שחכמים הסמיכוהו על פסוק, הוא חמור יותר מאשר איסור דרבנן שלא הסמיכוהו על פסוק^א. לכן צריך זהירות מיוחדת לפני שמברכים, להתבונן על מה מברכים, ואם אכן צריך לברך או שמא כבר בירכו ברכה זו.

ב

ברכה שאינה צריכה לעומת איסור אכילה

יש לידע איך תהיה ההלכה באופן שאסור מדרבנן לאדם לאכול משום איזה סיבה הלכתית [שיפורט להלן], והוא בשגגה שכן ובירך על המאכל וקודם שאכל נזכר שהמאכל אסור, האם נאמר שמכיון שאיסור ברכה שאינה צריכה שהסמיכוהו על פסוק היא חמורה יותר משאר איסור דרבנן וכאמור, א"כ מוטב שיאכל מעט ויעבור בכך על איסור דרבנן של איסור אכילה, בכדי שלא לעבור על איסור דרבנן חמור של ברכה שאינה צריכה, או שמא עדיף שלא יאכל מכיון שעתה אם לא יאכל יעבור על איסור דרבנן של ברכה שאינה צריכה רק בשב ואל תעשה, וזה עדיף מאשר לאכול ולעבור על איסור דרבנן בקום ועשה. מצינו בפוסקים כמה דוגמאות למין שאלה זו, והגם שלפום ריהטא נראה שכל אלו הדוגמאות שוים בדינם, מ"מ מצינו בהם חילוקי דינים, וכפי שיתבאר.

ציור א', ביום תענית ציבור אדם ששכח ובירך על מאכל ותיכף נזכר שהוא ביום תענית האסור באכילה ושתיה. דן בזה בשערי תשובה (סי' תקסח סק"א), והניח בצריך עיון^ב. אולם הדעת תורה (סי' תקסח סק"א), נקט שלא יאכל, רק יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ז אות ב). והוא מטעם שאנו נוקטים כרוב הפוסקים שברכה שאינה צריכה איסורה הוא רק מדרבנן, וא"כ מוטב לעבור על ברכה שאינה צריכה בשב ואל תעשה מאשר לעבור על איסור אכילה בקום ועשה.

ציור ב', אדם הנזהר מאכילת דבר שיש פוסקים שאוסרים אותו וכגון חדש וכדומה, ושכח ובירך עליו ונזכר שהוא דבר שהוא מחמיר עליו מלאכול, כתב בשבט הלוי (ח"ה סי' כד) שאינו צריך לאכול, ואפילו אם הוא רק חומרא אך שיש לה איזה מקור, יהיה איזה שיהיה, יאחזו בשב ואל תעשה ואינו צריך לאכול בקום ועשה. ואח"כ הביא ששוב מצא כדבריו במכתב לחזקיהו לבעל השדי חמד (סוף סי' ה), בשם פסקי ריקאנטי האחרונים (סי' טו), ובשם ספר אור חדש, שכל שיש אפילו צד קל של איסור לא יטעום, עכ"ל.

ציור ג', אכל בשר בבוקר כגון בברית מילה, ומחמת שלא רגיל להיות בשרי בצהריים, מתוך כך הכין לעצמו קפה חלבי, ובירך עליו ונזכר שאכל בשר ועדיין לא לשון השערי תשובה אינה ברורה, כי היא לפי האמור בצירור ב' היה לכאורה אמור להיות שמוטב שלא יטעום כלל ותהא הברכה לבטלה, אלא שכאן הדבר שונה, כי הנה בעצם יש מחלוקת ראשונים (הובא בטור סי' פט) האם בין בשר לחלב די בסילק עצמו מסעודת בשר ובירך, או שמא להמתין שיעור שש שעות, ומבואר ברמ"א (יו"ד סי' פט סעי' א) שאנו פוסקים מצד הדין כהראשונים הסבורים שמספיק בהמתנה של סילק ובירך, אלא שמחמירים להמתין שעה ושכן המנהג

^א אמנם ראה במכתב לחזקיהו שם שכתב בשם פסקי ריקאנטי חידוש יותר מזה, שאפילו כשאין צד איסור כלל אלא הוי רק מנהג, כמו מניעת אכילת בשר בתשעת הימים, גם בזה אם בירך על בשר ונזכר שתשעת הימים, לא יאכל. אלא שבסוף דבריו שם, דן הריקאנטי להתיר לטעום ככה"ג בשר בתשעת הימים מצד דבר צדדי שאפשר שאין הטעימה סותרת את המנהג, לפי שייסוד המנהג הוא בכדי למעט בשמחה באלו הימים, ובטעימת בעלמא של בשר אין משום שמחה, עיי"ש.

^ב בחומרת איסור דרבנן המוסמך על פסוק יותר משאר איסור דרבנן, ראה בזה להמשנ"ב (סי' רסג סעי' ב ביה"ל ד"ה אין) בשם הפמ"ג, ויסוד זה נמצא בהרבה פוסקים.

^ג לשון השערי תשובה אינה ברורה, כי היא פותחת בהסתפקות, ומאידך ממשכת בצידוד הוראה ברורה שלא יאכל. מיהא הדעת תורה המובא בפנים בסמוך נקט בדעת השערי תשובה שהסתפק בדבר, אולם ראה בספר תוספות חיים על החיי אדם (כלל לב סי' קלג), שכתב בפשיטות שהשערי תשובה הסכים שבארבעה צומות אינו טועם.

פשוט באשכנז, אלא שנכון לעשות כהמדקדקים להמתין שש שעות. ולכן בכה"ג שאם לא יטעום מהחלב תהא ברכתו לבטלה, הדרינן לעיקר הדין שכל שסילק ובירך יכול לטעום מעט דבר חלב. אמנם אם בירך על דבר חלב קודם שסילק ובירך, בכה"ג לכו"ע אין לו לטעום, אלא יאחז בשב ואל תעשה, וכצוירי מאכלי איסור הנ"ל. אלא שכמובן ציור כזה הוא פחות מצוי שאדם טועה לאכול דבר חלב בשעה שעדיין לא סילק ובירך על סעודת הבשר.

ציור ד', במוצאי שבי"ק בירך על איזה דבר מאכל, ותיכף נזכר שעדיין לא עשה הבדלה, בזה ישנו רמ"א מפורש (סי' רצ"א סעי' ה'), שכתב בזה הלשון, אדם ששכח לקדש עד אחר שבי"ק המוצאי, ונזכר קודם שאכל, יקדש על הפת ואח"כ יאכל, אבל בהבדלה יאכל תחלה דהרי אין מבדילין על הפת, עכ"ל. שמכיון שאין עצה בהבדלה לעשותה על הפת במקום יין כבקידוש, לכן האפשרות היחידה היא או שלא יאכל ותהא ברכת הפת לבטלה, או שיאכל ויעבור על איסור אכילה קודם הבדלה, ולזה הורה הרמ"א שיש לו לאכול מעט באיסור כדי שלא תהא הברכה לבטלה.

אך לכאורה השאלה עולה מאיליה, איך יעלו יפה דברי רמ"א הללו, עם המתבאר בפוסקים בבי' הציורים הראשונים הנ"ל, שבהם הכריעו הפוסקים להימנע מלאכול הגם שתהא ברכתו לבטלה, מאחר ומוטב לעבור איסור בשב ואל תעשה מאשר בקום ועשה. ויישב בשבט הלוי (ח"ד סי' כ), ששאני הבדלה שאין המאכל אסור מצד עצמו אלא מצד הזמן, ואף הזמן אינו אסור בכל גווני שהרי אם התחיל לאכול בהיתר מבעוד יום הותר לו להמשיך ולאכול לאחר צאת הכוכבים, וא"כ במקרה ששכח ובירך, דוהו כהתחיל בהיתר שמותר לו לטעום מעט.

ולדבריו יהא נמצא, שהיתר הרמ"א לאכול קודם הבדלה הוא רק בהבדלה שיש אופן של אכילה בהתחיל בהיתר, אמנם אם קודם קידוש בירך על איזה פרי [או מאכל אחר שאי אפשר לקדש עליו], בכה"ג יהא אסור לטעום, מאחר ושם אין אפשרות לאכול בהיתר, וממילא יהא כבי' ציורים הנ"ל שבי"ק באופן שאסור לו האכילה, שיש לו להימנע מלאכול.

ג

ברכה לבטלה לעומת שלום בית וכבוד הבריות

מענין לענין באותו ענין, הפוסקים דנו בשאלה מעניינת להתיר להניח לברך לבטלה, במקרה שאשה זינתה בעודה פנויה והפילה, ואח"כ חזרה בתשובה שלימה ונשאת לאיש שומר תורה ומצוות, ונתעברה ממנו וילדה, וסבור הבעל לתומו שהבן הנולד להם עתה הוא בן הבכור שלה, כי היא מחמת בושה לא סיפרה לו מעשיה המתועבים מן העבר, ומכיון שכן, סבור הבעל לעשות פדיון הבן לרך הנולד עם ברכה כדת וכדון כשנולד בכור. ודנו בזה איך יהא הדין, האם בכה"ג האשה מחוייבת לספר לבעלה את סתריה מן העבר, כדי שלא יכשל עתה בברכה לבטלה, או שמא מאחר ועלול להיווצר ביניהם חסרון שלום בית ואפשר שאף תימאס בעיניו ויגרשנה, א"כ אולי מותר לה לאחוז במדת השתיקה, שהרי אמרו בגמרא (שבת קטז.), לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה. ועוד אמרו ז"ל (ברכות יט.), גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, ואף כאן יהא לה בושות נוראות אם תספר לו על מעשיה בעבר, ואין לך כבוד הבריות גדול מזה.

הנה בהערות להגר"ש אלישיב (סוכה ג:) כתב, שנראה לו ברור שאין שום היתר להניח להבעל הפודה שיברך ברכה לבטלה, אלא יש לגלות את אזנו אע"פ שעל ידי כך יופרע שלום ביתם. אולם בשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' סה) הסיק שכל שעתה היא כשרה שחזרה בתשובה אין לביישה על מעשיה שעברו.

וכן בשו"ת באר משה (ח"ח סי' רלז), ג"כ נשאל בזה, והשיב שבדאי אם אפשר בדרך ערמה לגרום שהאב רק יעשה פדיון הבן בלא ברכות, מה טוב, אך אם אי אפשר למונעו בדרך ערמה מלבד, אלא רק אם יספרו לו את שאירע עמה, בכה"ג אין לומר לו. שוב הוסיף לאחר זמן, שכדבריו מצא בשו"ת לחם שלמה (ארנדיך, יו"ד ח"ב סי' גג), עיי"ש.

גם בספר שמחת מיכאל (עמ' רסו), כתב בשם השבט הלוי להתיר בכה"ג להניח לבעל לברך משום שלום בית, שהרי שמו יתברך נמחק בפרשת סוטה כדי להשלים בין איש לאשתו. וכ"כ בשו"ת יביע אומר (ח"ח יו"ד סי' לב), ורק בדרך עצה טובה, טוב הדבר אם אפשר לומר לבעל שיש ספק אם אשתו היא בת לוי ופטור מפדיון, ובכך לגרום לו למועז מלבד, עכ"ל.

פסקי דינים

א. ברכה שאינה צריכה היא איסור חמור, ולכן יש להתבונן קודם שמברכים בפרטי הברכה אם הוא חייב בברכה או שכבר נפטר בדבר אחר, וכן מהי הברכה הראויה לו. **ב.** אדם שבי"ק על מאכל האסור באכילה, וקודם שאכל נזכר שהוא אסור, אין לו לטעום הימנו כלל, אלא ישאיר את ברכתו לבטלה ללא אכילה, ויאמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. **ג.** הלכה זו, איננה רק אם המאכל אסור לדעת כולם, אלא גם אם הוא שנוי במחלוקת הפוסקים, ואפילו אם הדעה הרווחת היא שהמאכל מותר, אלא שהוא מחמיר על עצמו לחשוש לשיטות האוסרות, אין לו לאכול מן המאכל, ותהא ברכתו לבטלה כנ"ל. **ד.** כמו כן באופן שהמאכל מצד עצמו מותר אלא שמצד הזמן הוא אסור, וכגון בתענית ציבור, ששכח ובירך על מאכל, אין לו לאכול הימנו וכנ"ל. אולם במוצ"ש קודם הבדלה שאני שאם שכח ובירך על מאכל, ונזכר שלא הבדיל עדיין, יש לו לטעום מעט שלא תהא ברכתו לבטלה. **ה.** בתוך שש שעות מאכילת בשר, אם שכח ובירך על דבר חלב, ונזכר תיכף לאחר ברכה, יש לו לטעום מהמאכל של חלב, מאחר ולדעת הרמ"א אין חוששים למרחק זמן זה מחשש איסור אלא משום גדר.

¹ ודחה סברת 'שמי שנמחק וכו'', לפי שו"ת הרמ"א (סי' ק סק"י), שהוא דין מיוחד במחיקת השם, ולא נאמר ביחס לשאר איסורים, עיי"ש. ² כגון שתאמר לו שלפני לידה זו כמדומה לה שנתעברה לאיזה זמן והפילה, ושאני יודעת בטיב הפלה ההיא אם היתה בתוך מי או לאחר מ' ימים.

³ וציין שגדולה מזו מצינו בשו"ת דברי חיים (ח"א או"ח סי' לה), באחד שבא על אשת איש ברצונה, שע"פ תורה היא נאסרת על בעלה, אעפ"כ היודע מזה אינו חייב להגיד לבעלה בכדי להפרישו מאיסור, משום שגדול כבוד הבריות, אף דהוי לאפרושי מאיסורא ממש, וסיים (בדברי חיים שם), שכן נהגו גדולי הדור כשבאו לפניהם החוטאים האלה, וקל וחומר בנדון דידן שמחוייב לשתוק ולא להגיד לבעל הדברים שהיו קודם שנשאה.

⁴ ולפי זה, בני ספרד ההולכים לאור פסקיו של השו"ע, שהוא חלק בזה על הרמ"א (שם), וסבר מעיקר הדין לנקוט כהראשונים שצריך להמתין שש שעות, א"כ לשיטתו לכאורה אין לטעום חלב בתוך שש שעות לאחר שבי"ק, וכפי הדין בשני ציורים הנ"ל בפנים של אכילת איסור, שיש לתפוס בשב ואל תעשה, ואכן כן כתב בספר ברכת ה' (ח"ב עמ' פד), וכ"ה באור לציון (ח"ה פ"ט הל' יא). אולם ראה להגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל בספרו יחווה דעת (ח"ד סי' מא), שכתב שיש לטעום מעט.

⁵ היינו אף שעדיף לקדש על יין, אבל הכא שכבר בירך על הפת, יעשה קידוש על פת ויהא ברכת המוציא חילוף ברכת פרי הגפן שעושים קודם קידוש.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר
ב"ר יעקב ישעיהו ויסבוג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה
בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - ברכות הנהנין (המשך)

בית לפני הסעודה על שוקולד אם פטור מן שחשב לאכול בסעודה

נשאל רבינו זצ"ל במי שאכל קוביית שוקולד לפני ארוחת ערב וביתו עליה שהכל והיה בדעתו מיד ליטול ידיו ולאכול פת והיה על השלחן לבן שרצה לאכול עם הפת ולאחר מכן נמלך שלא ליטול ידיו ורוצה לאכול את הלחם בלבד האם צריך לברך על הלחם שהכל או שהלחם נפטר בברכת השוקולד, והשיב רבינו זצ"ל, שאינו צריך לחזור ולברך שהכל, שהרי היה בדעתו בשעת אכילת השוקולד לאכול אח"כ את הלחם ואין כאן נמלך לגבי הלחם, אלא שהיה סבור שיפטור את הלחם בברכת המוציא משום שיאכלנו כספל לפת וכעת נתברר לו שהוא נפטר בברכת השוקולד אולם אין זו סיבה לברך עליו ברכה חדשה, (ישמע משה ח"ד סי' ע"ג).

דיבר אחר ברכת בשמים לזרזו בנו שיריה

מעשה באדם שעמד והבדיל ולאחר שברך בורא מיני בשמים ראה שבנו מתמהמה מלהריח את הבשמים וביקש לזרזו ובמקום לסמן לו בידו להזדזז אמר לו בפיו, נו, תריח כבר, וכעת הוא מסתפק האם אמירה זאת נחשבת הפסק בין ברכת בורא פרי הגפן שבידך לבין שתית היין, והשיב רבינו זצ"ל, שבדיעבד אין כאן הפסק אם כי בודאי לאו שפיר עבד לכתחילה ולא היה לו לזרזו בדיבור אלא ברמז בעלמא, ואמירה זו דומה לאומר תנו מאכל לבהמה או למי שמבקש סכין או מלח לאחר שבידך ברכת המוציא דלא חשיב הפסק מכיון שהוא לצורך אכילה כמבואר בשו"ע (סימן קס"ו ס"ו) ואף אמירה זו היא לצורך הבדלה ואין בה הפסק בדיעבד, (ישמע משה ח"ד סי' ע"ה ומביא שכן אמר לו גם מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ברכת הנהנין באמצע שמר"ע

נשאל רבינו זצ"ל בענין חולה מסוכן הצריך להפסיק באמצע שמר"ע לאכול האם יברך תחילה, והשיב רבינו דכמו שמצינו בברכות (כ"ד ב') דמי שמפיק בתפילתו אומר רבוש"ע כיון דבלא"ה תפילתו מופסקת וכמש"כ שם רש"י, ומובא במשנ"ב (סי' ק"ג סק"ה), הכא נמי כיון דמוכרח להפסיק יש לו לברך, (חשוך) חמד ברכות שם ועי' בארוכה בלשון בשרה סי' י' ועי' הסכמת רבינו לס' בר אלמגור ומובא באגרות וכתבים דרך אמונה סי' ק"ג לענין ברהמ"ז בשמע קולנו כשיעבור שיעור עיכול אם ימתין עד גמר התפילה, וכן בנוכח שלא קרא ק"ש דלכא"ה יכול לכוללה בלשון בקשה שיאמר וחייבנו חז"ל לברך ברהמ"ז בלשון הזה, ולקרות ק"ש בלשון הזה, ובזכות זה שמע קולנו כו' ואחר התפילה יאמר בשכמל"ו, ויותר טוב בשמע קולנו ששם אפשר לכלול הכל, ועי' שו"ת תלמיזות סי' תפ"ט כע"ז לגבי ספיה"ע בין ברכה לברכה בשמ"ע, ועי' שו"ת הלכות סי' קס"ז ס"ו מחז"א דמאי סי' ט"ו סק"ה לענין הפסק בברכת הפרשת תרומ' במפריש בין המוציא לאכילה, ועי' קונטרס הזכרונות סי' ח' אות כ"ה דשרי אמירת בשכמל"ו למי שהזכיר בטעות ש"ש באמצע שמר"ע).

לצאת מחבירו רק תחילת הברכה

נשאל רבינו זצ"ל, אדם שיש לו ספק האם הוא חייב לברך ברכת בורא פרי העץ על הפרי שבידו ואינו מוציא מי שיוציא אותו בברכת בורא פרי העץ אולם שמעון עומד לברך ברכת שהכל על כוס מים וראובן מבקש לצאת ממנו רק בחלקה הראשון של הברכה באמירת ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם ואחר כך ימשיך ראובן בעצמו בורא פרי העץ, האם ניתן לצאת ידי חובה בחצי ברכה או לאו, והשיב רבינו זצ"ל, שעצה זו אינה נראית לו, ואמר בזה"ל 'סהאט נישט קיין יודישע טעם' היינו אין לזה טעם יחודי, (ישמע משה ח"ד סי' ע"ו והביא שכבר דן בזה אביו מרן הקה"ל זצ"ל בספרו על ברכות סי' ט', ועי' בחזון איש א"ח סימן ל"ח סק"ו שמבואר שאי אפשר לצאת בחצי ברכה מאחר ודלא כמו שנקט בשר"ת רעק"א סימן ז' ע"ש).

ברכת מאכל שאוכל בע"כ רק שלא לבייש

נשאל רבינו זצ"ל, אדם נתארח בבית חבירו והביאו לפניו מאכל שהוא אינו אוהב והוא מרגיש לא נעים מן המארחים וכופה את עצמו לאוכלו האם יכול לברך על המאכל או לאו, והשיב רבינו, שחייב לברך עליו דמכיון שמכניסו לפיו נתחייב בברכה אפילו אינו אוהבו, ומכל מקום אם שונא ומואס במאכל ראוי יותר לפוטרו בברכה על מאכל אחר ולא יברך עליו ויכול אפילו לפוטרו בברכת שהכל שיברך על כוס מים וכדו' ויכוין עליו שפוטרת כל מיני מאכל, (ישמע משה ח"ד סי' נ"ד, ולענין שהחיינו אמר רבינו זצ"ל דגם אדם שסבור שאין לו הנאה מפיו חדש מברך שהחיינו, ובכל גווני שאינו מזיק ומברך עליו ברכת הנהנין מברך בפר"ח ברכת שהחיינו, וזאת הברכה פ"ח אות א).

שינוי מקום

לכתחילה לא ישנה מקומו אפי' מחדר לחדר (בא"ח"ל סי' קע"ח ד"ה בבית) והורה החזו"א שיש לכוון בשעת הברכה שרוצה לעבור מחדר לחדר וכשחשב כך כמה פעמים אפשר לסמוך על הרגל הכוונה אע"פ שלא חשב כן בהדיא, (קונטרס הזכרונות סי' י"א אות ט).

שני דירות באותו בנין דעת רבינו דא"צ לברך שוב כיון דהוי תחת קורת גג אחד (וזאת הברכה בשם רבינו). אם עושה סעודה והשולחן ממשיך מהסלון להמרפסת אע"פ שאינו מקורה הכל מקום אחד ואינו שינוי מקום, (קובץ גליונות שם).

לחוש בברכה שאינה צריכה בחזרו למקומו לברך על העץ

נשאל רבינו זצ"ל בענין מי שאכל ענבים ורימונים בביתו ושכח ולא ברך אחריהם על העץ ויצא מביתו לבית חבירו ושם אכל מיני מזונות וקודם שברך על המחיה נזכר שטרם ברך על אכילתו הראשונה על העץ האם יברך כעת על המחיה בלבד ויחזור לביתו ולברך על העץ, והשיב דאך דבעלמא יש לחוש לדעת הרא"ש שהביא המשנ"ב (סי' קפ"ד סק"ו) דלכתחילה יש לחזור לברך במקומו הראשון, כאן ראוי לכלול את ברכת על העץ בתוך ברכת על המחיה שמברך כעת אחרי אכילתו, כיון דלעת הרמב"ם והגר"א שא"צ לחזור גורם ברכה שאינה צריכה, (ישמע משה ח"ד סי' ע' ע"ש).

ברכת מנה אחרונה שיש בו ג' מינים

נשאל רבינו זצ"ל, מנה אחרונה שמעורב מג' מינים, כגון שנעשה שלש מתפוחים שברכתם העץ, ושליש מאננס שברכתו אדמה, ושליש מדבר שברכתו שהכל כגון גלי וכיו"ב, האם מברך על כל דבר בפני עצמו או שמברך ברכה אחת שהנ"ב על הכל, והשיב רבינו, שיברך ברכה בפני עצמה על כל אחד מן המינים וגם הביאור הלכה (סי' ר"ב ס"א ד"ה אם) מודה בזה לסברת החיי אדם (כלל נ"א סי' ג' כלל נ"ג ס"ט) מכיון שאין רוב באחד מן המינים לברך, (ישמע משה ח"ד סי' ס"ח וכן הביא מהגר"נ קרליץ זצ"ל, ומביא שם מרה"י הגר"ד לנדו שליט"א דמין שפרי העץ הוא בכלל האדמה והם רוב כנגד הברכה שהכל א"כ הברכה נקבעת ע"פ הרוב ויברך אדמה, וצ"ע דהרי אין ברכת העץ האדמה רק נפטר בזה בדיעבד וא"כ נ"מ דהכל בכלל שהכל ולפטור את הכל וכן הביא שם שדעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ברך מזונות על מאכל והוסיף מלח אם יברך

נשאל רבינו זצ"ל במי שבידך מזונות על מאכל בלא מלח ואחר כך הוסיף מלח האם חייב לברך על המלח שהנ"ב, והשיב רבינו, שלא יברך על המלח כי המלח נפטר בברכת המאכל שהוא אחד עמו ואינו צריך ברכה, (ישמע משה).

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✚ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוך 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה - 1586

קהילות 2757000-073 שלוחה - 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹת עַל גְּדוּלַת הַדּוֹרוֹת פֶּתַח 134

עובדות חדשות ומידות מפי רבינו מנחם מנדל

מְדוּר שָׁנִים קְדֻמוֹת - הַשְּׁבוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה״י

הַגָּאון רַב־מַסְק לִיס זצ״ל (ב׳ אדר״ב תשנ״ב) | מְדוּרָה רַב־הַגָּאון רַב־שֶׁבַע קִלְחָקִי (ז׳ אדר תש״ן) | הַגָּאון רַב־חַסֵּד מְכַל עֶשְׂתֵּינָן בַּעַל עֶדֶק הַמִּלְחָמָה (כ״ב אדר״ב תרס״ח)

נִשְׁמַח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנֶּאֱמָנִים מִסְמָכִים, תְּמוּנוֹת, עוֹבְדוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנִי

גִּיס רַבִּינוּ הַגָּאון רַב־אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב זצ״ל

וּסִפְרָה רַעֲיִיתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבֵרָהם שֶׁתְּבַלְחֵנוּ, אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב זצ״ל, כִּי אֲבִיו רַבִּי אֲבֵרָהם הָיָה שֶׁב־לְבִיתוֹ אַחֲרֵי בִיקוּר שְׂכֻזָּה, הָיָה אוֹמֵר בְּהַתְּפַעְלוֹת, אֲהָה, הַחֲתָן וְהַשׁוֹעֵר נִפְגָּשִׁים, הָרִי בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה יֵשׁ כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה שְׁלִיחוֹת וְעֵינֵי צִיּוֹר שְׁעוֹבְרִים בִּינֵיהֶם עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, לִמָּה אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב לֹא רֹצֵה

לִשְׁאֹל שׁוּם דְּבַר אֶת חֲתָנוּ רַבִּי חַיִּים עַל אֶחָד מֵאוֹתָם הָעֵינִים? בְּכָל הַבִּיקוּר כּוֹלָה מִתְחִילָתוֹ וְעַד סוֹפוֹ הֵם לֹא מִשׁוּחָחִים עַל שׁוּם דְּבַר, רַק בְּדַבְרֵי תוֹרָה!

וְהָיָה בְּכָל פֶּעַם מַחֲדֵשׁ מִתְּפַעֵל מְאֹד מִהִנְהָגָה זוֹ שֶׁל שְׁנֵי הַגְּדוֹלִים.

רַבִּינוּ מִבְּקָר אֶת חֲמִיּוֹ בַּחוּל הַמוֹעֵד פֶּסַח

מִיָּאן לִבְרֹךְ

סִיפּוּר מִפְּעָמִים מְאֹד עַל מֶרֶץ הַסְטִיפֶלֶר סִיפֵר רַבִּי אֲבֵרָהם זצ״ל:

כֹּאשֶׁר נִחְלָה חֲמִיּוֹ הַגָּדֹל זִידֵל זִלְמָן הַיִּיזְלֵר זצ״ל, הוּא רֹצֵה מְאֹד לִקְבֹּל אֶת בְּרִכְתּוֹ שֶׁל מֶרֶץ הַסְטִיפֶלֶר, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהָיָה חָלֵשׁ וּמִיּוֹסֵר, בִּיקֵשׁ מִחֲתָנוּ רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב שִׁתְּלוּהוּ עִמּוֹ לְבִנִּי בְּרֵק לְהִיכֻנס עִמּוֹ אֶל הַגָּאון הַסְטִיפֶלֶר, רַבִּי אֲבֵרָהם עָשָׂה כְּדִבְרֵיו וְנִסְעָה עִמּוֹ לְבִנִּי בְּרֵק בְּאוֹטוֹ מִיּוֹדֵד, הַדֶּרֶךְ לֹא הָיְתָה קְלָה כִּי הָרֵב הַיִּיזְלֵר כָּבֵד הָיָה חָלוּשׁ, אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב סִייעַ בְּעֵדוֹ בְּמֵאמָצִים רַבִּים לַעֲלוֹת אֶל בֵּיתוֹ שֶׁל הַסְטִיפֶלֶר.

כֹּאשֶׁר נִכְנסוּ קִיבֵל הַסְטִיפֶלֶר אֶת רַבִּי אֲבֵרָהם בְּמֵאוֹר פָּנִים מִיּוֹדֵד כִּבְנוֹ שֶׁל הָרֵב אֱלִישֵׁיב, וְנָטַל מִיָּדָם אֶת הַקּוֹיטֵל. בְּקוֹיטֵל צִיָּן הָרֵב הַיִּיזְלֵר שֶׁהוּא לֹא חָשׁ בְּטוֹב, וְכִי הוּא רַק בְּגִיל שִׁשִּׁים וְתֵשַׁע וּמִבְקֵשׁ בְּרַכָּה לְרַפּוּאָה שְׁלִימָה.

הַסְטִיפֶלֶר הֵבִיט אֶל חֲתָנוּ רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב וְאָמַר לוֹ בְּנַחַת, בְּרוּךְ הוּא, מְגִיעִים לְגִיל כִּזָּה, צָרִיךְ לְהוֹדוֹת לַה'---

הָרֵב הַיִּיזְלֵר שֶׁהָיָה כְּבֵד שְׁמִיעָה, לֹא שָׁמַע אֶת כָּל דְּבָרָיו שֶׁל הַסְטִיפֶלֶר, וְרַק הֵבִין שְׁאוֹמֵר שְׁבַעֲזֶרֶת הַשֵּׁם יִהְיֶה טוֹב, וְשִׁמַּח מְאֹד, וְהוֹדָה לוֹ עַל דְּבָרָיו וְחִזַּר לְבֵיתוֹ שִׁמַּח וְטוֹב לֵב.

אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב שָׁמַע אֶת כָּל הַמִּשְׁפָּט, חִזַּר לְבֵיתוֹ שְׁבוֹר וְרָצוּץ, וְאָמַר בְּצֶעַר, אֲפִילוֹ בְּרַכָּה לְרַפּוּאָה שְׁלִימָה לֹא קִיבְּלֵנוּ... וְאִכָּן בִּשְׁנָה שְׁאַחֲרֵיהֶם הִסְתַּלַּק הָרֵב הַיִּיזְלֵר.

מִשְׁמָל לִימִין: רַבִּי אֲבֵרָהם, אֲבִיו הַגָּדֹל, רַבִּינוּ

הַגָּאון רַב־אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב זצ״ל נִוֹלַד לְאֲבִיו הַגְּדוֹל מֶרֶץ הַגָּרִי״ש זללה״ה, בִּט״ו אָב תש״ג, בְּאוֹתָהּ שָׁנָה בַּהֲסַתְּלַק אֲבִי אֲבִיו רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב הַהוֹמְלֵר רַב״ל זצ״ל רַב וּמִיָּסֵד חֲבֵרַת ״תְּפִאֶרֶת בַּחוּרִים״ בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֹאשֶׁר נִכְנס בְּבִרְיָתוֹ שֶׁל אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב נִקְרָא עַל שְׁמוֹ.

בִּילְדוֹת הַחֲתָן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה מֵאָה שְׁעָרִים, וְלֵאחֲרַי מִכָּן בִּישִׁיבַת ״תְּפִאֶרֶת צֶבֶד, וּבִישִׁיבַת ״חֲבֵרוֹן״. אַחֲרֵי נִישׁוּאָיו שָׁקַד עַל תְּלִמּוּדוֹ בְּהַתְּמַדָּה רַבָּה בְּכוֹלֵל אֲבֵרָכִים בְּרֵאשׁוֹת דּוּדוֹ הַגָּאון רַב־אֲרִיָּה פֶּלְצִינְסְקִי זצ״ל. נִלְבַּע ״כ״ח שְׁבַט תשע״ד, בְּתוֹךְ שָׁנַת הָאֲבֵל לְפִטְרִית אֲבִיו הַגְּדוֹל, וּבְמִסַּע הַלוּוִיתוֹ שֶׁהִתְקִימָה בִּירוּשָׁלַיִם הַשְּׁתַּתָּף רַבִּינוּ זצ״ל.

עַם גִּמְרָא עַל חוֹף הַיָּם

רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב זצ״ל הָיָה צַעִיר הַבְּנִים שֶׁל אֲבִיו הַגְּדוֹל מֶרֶץ הַגָּרִי״ש זצ״ל, וְלִמּוֹת שֶׁהִבְדִּיל הַגִּילָאִים בֵּינוֹ לְרַבִּינוּ הָיָה כְּחֹמֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, זָכָה לְקִשֹּׁר עִם גִּיסוֹ רַבִּינוּ. לִיָּמִים סִיפֵר, שֶׁבִּילְדוֹתוֹ הִגִּיעַ פֶּעַם בִּימֵי ״בֵּין הַזְּמַנִּים״, עִם אַחֲיוֹ הַנְּעָדִים לְבָקֵר בְּבִנֵי בְּרֵק אֲצֵל הָאֲחוֹת הַגְּדוֹלָה, הַרְבֵּנִית בֵּת שֶׁבַע קִנְיַסְקִי ע״ה, וּבִיקֵשׁ מִרַבִּינוּ שִׁיאֹת לְהַתְּלוֹת אֵלֵיהֶם לְנִסְיָנָה אֶל חוֹף הַיָּם בְּתֵל אֲבִיב הַסְּמוּכָה. רַבִּינוּ חָסַם מְאֹד עַל זְמָנוֹ, אֲבֵל לֹא רָצָה לֵאכֹזֵב אוֹתָם, וְהִסְכִּים לִיסַע אִתָּם אֶךְ כְּשֶׁנִּכְנס לִים הוּא יָשַׁב עַל כִּסֵּא עִם גִּמְרָא וְלִמַּד בַּהֲעַד שְׁסִימּוֹ לִיהֲנוֹת בֵּינָם...

וּסִפְּרוּ בְּנֵי שִׁיח״, שֶׁבִּשְׁנֵים הַצְעִירוֹת יוֹתֵר, בְּכָל פֶּעַם כְּשֶׁרַבִּינוּ פָּגַשׁ בּוֹ שָׁאֵל אוֹתוֹ שִׁיאֲמַר לוֹ אִיזָה דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁשָּׁמַע בְּבֵית אֲבִיו.

וּרְבִי אֲבֵרָהם הָיָה מְרַצָּה

בְּפָנָיו מִמִּשְׁנַת אֲבִיו, וְהַרְבֵּה פְּעָמִים רַבִּינוּ הָיָה מַעֲדֵל עַל דְּבָרָיו, וְכֵן הָיָה רַבִּי אֲבֵרָהם הוֹלֵךְ וּמִבְּאֵי לְפָנָיו אֲבִיו אֶת הָעֶרֶת רַבִּינוּ, וּמַחֲזִיר לְרַבִּינוּ אֶת תְּגוּבַת אֲבִיו הַגְּדוֹל.

בְּשִׁמְחָה מִשְׁפַּחֲתִית נִרְאִים מִיָּמִין לְשִׁמְאַל: רַבִּינוּ, גִּיסוֹ: רַבִּי יוֹסֵף יִשְׂרָאֵלזוֹן, רַבִּי בְּנִימִין אֱלִישֵׁיב, הַחֲתָן, רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב, הַגָּרִי״ש אֱלִישֵׁיב

בְּרַכַּת הַחֲזוֹן אִישׁ

סִיפְּרָה רַעֲיִיתוֹ הַרְבֵּנִית שֶׁתַּחֲ״י שְׁבַעֲת הַפְּגִישָׁה שֶׁהָיְתָה לָהֶם לְפָנֵי הָאִירוֹסִין, סִיפֵר לָהּ הַחֲתָן הַמִּיּוֹעֵד בְּהַתְּרַגְּשׁוֹת עַל גִּיסוֹ הַגְּדוֹל רַב־חַיִּים קִנְיַסְקִי, וּסִיפֵר לָהּ עַל הַבְּרַכָּה הַנְּדִירָה שֶׁזָּכָה לָהּ מִמֶּרֶץ הַחֲזוֹן אִישׁ. הָיָה זֶה כְּשֶׁהָיָה יָלֵד כֶּבֶן תֵּשַׁע שָׁנִים, לָקַח אוֹתוֹ רַבִּינוּ עִם אַחֲיוֹ לְהַבְחִיל״ח הַגָּאון רַב־בְּנִימִין שְׁלִיט״א אֶל מֶרֶץ הַחֲזוֹן אִישׁ, שִׁיתֵּן לָהֶם בְּרַכָּה, וְהַחֲזוֹן אִישׁ קִיבֵל אוֹתָם בְּסִבֵּר פָּנִים יְפוֹת וּבִירְכָם.

רַבִּינוּ עִם גִּיסוֹ רַבִּי אֲבֵרָהם אֱלִישֵׁיב

הַתְּפַעְלוֹת הַרְבֵּה

רַבִּי אֲבֵרָהם הָיָה מְאֹד קְרוֹב אֶל אֲבִיו הַגְּדוֹל, וְהָיָה מְרַבָּה לְשִׁהוֹת בְּקִרְבּוֹ, וְלְהַתְּבָשׁ מֵאוֹרוֹתָיו. בְּפֶרֶץ בִּשְׁנֵים הָאֲחֵרוֹנוֹת, אַחֲרֵי פִטְרִיתָהּ שֶׁל הָאֵמָא הַרְבֵּנִית שִׁנָּא חָיָה אֱלִישֵׁיב ע״ה אֶת הַגָּרִי״ש, הָיָה מְרַבָּה לְבֹאֵר וְלַעֲמוּד לִיָּמֵינוּ שֶׁל אֲבִיו.

וּבִימֵי חוּל הַמוֹעֵד פֶּסַח וְסוֹכוֹת, כְּשֶׁהָיָה רַבִּינוּ מְגִיעַ מִיָּדִי שָׁנָה לְבִיקוּר חָג אֲצֵל חֲמִיּוֹ הַגָּרִי״ש אֱלִישֵׁיב, הָיָה רַבִּי אֲבֵרָהם מִשְׁתַּדֵּל שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד אֶת פְּגִישָׁה הַמִּיּוֹחֶדֶת הַזֶּה, שֶׁאֵמָנָם אֲרָכָה ״רַק״ כְּרַבַּע שָׁעָה, אֶךְ כָּל כּוֹלָה נְסוּבָה כּוֹלָה רַק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה וְהַלְכָה.

בִּקְשָׁה

מִי שִׁישׁ לוֹ אֲפִשְׁרוֹת לְהַמְצִיא לָנוּ, אוֹ שִׁידוּעַ עַל אָדָם שִׁישׁ בִּידוֹ, תְּמוּנַת פָּנָיו שֶׁל הַגָּאון רַב־מִרְדְּכִי הַרִיס זצ״ל, מִצַּדִּיקֵי עֵינֵי יְרוּשָׁלַיִם, נִלְבַּע בְּשָׁנַת תשכ״ט יוֹעִיל נָא לִיידַע אוֹתָנוּ לִזְכּוֹת הַרְבִּים.

בְּבִרְכָּה יִצְחָק גּוֹלְדְּשְׁטוֹף 0533145900

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כח (רש"י)

701

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • משפטים תשפ"ה

בפרשת השבוע (כג ז) "מדבר שקר תרחק".

להלן דברים מהנך ועד שמוסר רבינו לקבוצה מבני הישיבה בביתו, בענין מידת האמת והאמונה. אדרב' תשע"א.

מידת האמת מציל מעבירות

דיברנו לאחרונה על מידת האמת, ואחר כך הראו לי בספר ארחות יושר למרן הגרי"ח קניבסקי, שמביא עוד דברים בזה.

ספר ארחות יושר יש בו דברים נפלאים, דברים שהדור צריך, כי הוא כתב את מה שראה שהדור צריך, שהציבור היום צריכים לדעת את זה, וגם כל הספרים שחיבר, הם דברים שהדור צריך אותם. וכגון ספר קרית מלך, שכתב מראי מקומות מה המקור של הרמב"ם, ומצא מקורות להרבה דברים לא ידועים, שלא ציינו לפניו, ומביא גם מאחרים, וכן שאר הספרים שחיבר הם מאד שימושיים, בפרט דרך אמונה על זרעים שמביא את כל השיטות, וארחות יושר לפי האליף ב"י.

ובענין מידת האמת מביא שם ממדרש, מעשה באחד שבא לפני שמעון בן שטח ואמר כי הוא צריך חיזוק, ורוצה להתחזק ולהתעלות, ואמר לו שמעון בן שטח שיקבל על עצמו דבר אחד, להיזהר לדבר רק אמת, ולא להוציא מהפה מילה שאינה אמת, וביקש ממנו להישבע על כך, כי נשבעים לקיים את המצוה, ומותר להישבע לחיזוק, והוא אכן נשבע שידבר רק אמת, ועל ידי האמת ניצל מהרבה ניסיונות! כי ידע שאחר כך לא יוכל לשקר, וזה הציל אותו מהרבה עבירות.

ומלבד העצה בזה שאינו יכול לשקר, זה מועיל גם בדרך הטבע, כי מי שיש לו מידת האמת לא יעשה דבר נגד האמונה.

אריכות ימים בזכות האמת

ועוד מובא בגמרא (סנהדרין צז, א) מעשה בעיר קושטא, שכולם היו מדברים רק אמת, וזכו לאריכות ימים, עד שבאה לשם משפחה אחת, של אנשים טובים, ופתאום נפטרו שם במשפחה שני ילדים, ושאלו מה הסיבה, והתברר שפעם אחת נכנס מישור וביקש לדבר עם האשה, והיא הייתה עסוקה במשהו, והבעל לא היה יכול לומר בדיוק מדוע אינה יכולה לצאת, ולכן שיקר ואמר שהיא לא נמצאת בבית.

וחתטא בשקר הזה, כי זה לא דבר שמותר לשנות מפני השלום, והיה אפשר להסתדר גם עם האמת, ולכן מיד מתו אצלם שני ילדים, ואמרו אנשי המקום לבעל הבית: אתה מביא את מלאך המוות אלנו, כי זה מתחיל ממכם ואחר כך ימשך חלילה וזה מסוכן לכולם. רואים שמידת האמת היא עד כדי כך שאין אריכות ימים בלי אמת.

שכחת האמת בענייני האמונה

והנה יש הרבה דברים אמיתיים שאדם יודע אותם, ואף על פי כן הוא שוכח ועושה נגד האמת, והסיבה לזה, כי הם דברים שאדם רק 'מאמין' ולא 'רואה' אותם בחוש, ולכן הוא שוכח את האמת.

וכן מצינו ביציאת מצרים, שהיה קריעת ים סוף, והאמינו בהשם ובמשה עבדו, שמשה הוא עבד השם ועושה הכל על פי השם, ואף על פי כן אחרי קריעת ים סוף, כשלא היה מה לאכול ולשתות, לפני המן והבאר, הם התלוננו ובאו בטענות אל משה ואהרן, ואמרו למה העליתנו ממצרים, כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה, ואמר להם משה רבינו, הרי השם הוציא אתכם ולא אני, ומה אתם מאשימים אותנו, לא עלינו תלונותיכם כי על השם, שהוא הוציא אתכם ממצרים.

אבל הם שכחו את האמת הזו, וחשבו שמשה רבינו הוציא אותם, שמן השמים נתנו לו כוחות עליונים שהוא יכול לעשות מה שהוא רוצה.

וכמו שהייתה טעותם של דור אנשי, שבאר הרמב"ם בהלכות עבודה זרה שהם חשבו כי נכון שהקב"ה ברא את העולם והוא המלך המנהיג וכל יכול, אבל יש לו שרים פקידים שהוא סומך עליהם ויש להם כוח וסמכות לעשות כרצונם וזה תלוי בהם, וחשבו בטעותם שהקב"ה נתן כוח לשמש ולירח ולכל צבא השמים שיכולים להשפיע ולהיטיב בבריאה, וכאילו שהם השולטים בפועל בבריאה ויכולים להיטיב עם מי שירצו, ולכן התחילו להשתחוות להם ולעבוד אותם.

וכך גם חשבו המתלוננים בדור המדבר, שמשה רבינו יש לו כוחות ורוחניים כאלה שקיבל מהקב"ה והוא משתמש בהם ויכול לעשות כרצונו, ולכן באו אליו בטענות וביקשו שינהיג אותם עם הכוחות שלו, ולא הבינו שהכל בהשגחה פרטית מהקב"ה כל הזמן, ולמרות שבקריעת ים סוף הם ראו והאמינו, מיד אחר כך שכחו את זה, וכשראו שמשה רבינו הרים את המטה והים נרגע, חשבו בטעותם שמשה רבינו יש לו כוח לשלוט על הים והוא המוציא ממצרים.

ובשעת מעשה בקריעת ים סוף הם לא טעו בזה, והאמינו בהשגחה פרטית, מפני שאז ראו בעיניהם, כמו שאמרו (מכילתא בשלח ג) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, וכשרואים – מאמינים, אבל אחר כך שכחו (כי זו לא הייתה ראייה חושית, אלא שכלית, שאי אפשר לראות דבר רוחני עם עיניים גשמיות, אלא זה ראייה שכלית, והבנה, שהנפש מבינה, ונקרא 'אובנתא דליבא').

בשעת פיתוי היצר שוכחים את האמת

וכך זה בכל ענייני האמונה, שהיצר הרע משכיח את האמת, כמו שאמרו (נדרים לב, ב) דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצר הטוב, שבשעה שהיצר הרע מפתה שוכחים את כל האמונה ולא זוכרים שיש שכר ועונש, כידוע שכך המציאות.

ואפילו בתאוות הגוף, אני זוכר שהייתי פעם בבית הבראה, וראיתי אדם מבוגר חולה סוכר, שהחזיק בכיסו קוביות סוכר, ושאלתי אותו הרי אתה חולה, ואמר: זה רק קוביות ולא סוכר דק... כך פיתה והטעה את עצמו שזה לא יזיק לו. וכך גם באמונה, אדם מאמין בשכר ועונש

מידת האמת – משקר לא מרוויחים

רצינו להזכיר בענין מידת האמת, מידות טובות זה מידת האמת, לא להגיד שקר, והותמו של הקב"ה אמת (שבת נה, א). ומובא בגמרא (שם קד, א) כי אמת כל אותיותיה רהבות עם שתי רגליים, ואילו שקר כל אות היא עם רגל אחת שהיא הדה בתחתיתה, וזה סימן שהשקר אין לו רגליים, ושיקרא לא קאי.

מידת האמת זה דבר שאדם מצליח בו מאוד! מי שמשתמש עם האמת בדיוק ואינו מגזים, ומעשה שהיה באחד שהייתה שריפה בביתו וגשפרו לו הרבה דברים, ובדרך כלל לוקחים עורך דין להוציא כמות שאפשר מהביטוח, אך הוא לא לקח עו"ד, אלא הלך בעצמו, ורשם בדיוק את מה שהיה, בלי לשנות מן האמת, והם ראו שהוא לא מגזים ונתנו לו את הכל בלי עיכובים! מי שהוא איש אמת נותנים לו מיד ומאמינים לו ולא חושדים בו כלל. כי רואים שהוא איש אמת, וממידת האמת מרוויחים, ואילו ממידת השקר מפסידים.

ומצינו (יבמות סה, ב) שמוצה לשנות מפני השלום, והיינו שיש מקרים שזה מוצה, אבל היכן שאין את המוצה הזה, וחושבים לשקר סתם בשביל רווח, אין שום רווח ממה שמשקרים! ורק אפשר להפסיד יותר מהרווח, ואין שום רווח מזה. כך המציאות.

(מתוך שיחה, שמות תשפ"א)

לרגל גיליון ה-700 יופיע א"ה קונטרס פניני חיזוק – הדרכה לבן ישיבה ויהולק בהיכלי הישיבות ובמוקדים ברחבי הארץ על מועד החלוקה ורשימות המוקדים תבוא בס"ד הודעה נפרדת. בברכת התורה

לרגל יארצייט מרן הגאון רבי יעקב זללה"ה אחי רבינו בכ"ז שבט – להלן רשימה מאחד מביקוריו בבית רבינו, על כמה עניינים ודיוקים בתפילה.

רבינו: הדוד הקדוש רבי ברוך חי"ד העיר פעם, שרואים דבר מזה, שכאשר אומרים תפילת אבינו מלכנו, כולם אומרים בהתרגשות גדולה מאד, אבל כשאומרים והוא רחום בשני וחמישי, ששם יש כל כך הרבה בקשות ותחנונים הרבה יותר מאשר אבינו מלכנו, לא מתרגשים.

והרי בתפילת והוא רחום יש הרבה יותר ממה להתרגש, ולא מתרגשים, מפני שאומרים את זה בקביעות כל השנה, וגם מפני שזה ארוך, א לאנגע והוא רחום, ואילו אבינו מלכנו זה יותר קצר ואינו נאמר כל השנה, אבל באמת יש הרבה מה להתרגש בתפילת והוא רחום!

הוסיף רבינו: בנוסח והוא רחום אומרים, "כי נפשנו קצרה מחרב ומשבי ומדבר וממגפה ומכל צרה ויגון הצילנו כי לך קיוונו", ויש שאלה היכן לעשות שם את הפסיק, האם אחרי מילת וממגפה: "כי נפשנו קצרה מחרב ומשבי ומדבר וממגפה, ומכל צרה ויגון הצילנו כי לך קיוונו", או לשים את הפסיק אחרי המילה ויגון, ולומר כך: "כי נפשנו קצרה מחרב ומשבי ומדבר וממגפה ומכל צרה ויגון, הצילנו – כי לך קיוונו".

רבי יעקב: "כי נפשנו קצרה" זה לשון עבר, שנפשנו קצרה מחרב ומשבי וממגפה, 'ומכל צרה ויגון הצילנו' זה כבר לשון בקשה.

רבינו: אם כן למה אומרים 'ומכל צרה, מהו ו'ו' החיבור כאן?

רבי יעקב: משמע שגם ומכל צרה הולך על ההתחלה כי נפשנו קצרה...

רבינו: וצריכים לשים את הפסיק אחרי המילים ומכל צרה ויגון, שהכל המשך ההתחלה: "כי נפשנו קצרה וכו' וממגפה ומכל צרה ויגון", ואחר כך מתחיל משפט חדש "הצילנו – כי לך קיוונו".

רבי יעקב: בשם אומרו, פעם אמרת לי דבר דומה, שבתפילת שחרית אומרים "וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קיימת", ולכאורה היו צריכים לומר 'קיימת' ומדוע אומרים 'קיימת'? ואמרת, שצריכים לשים את הפסיק כך: "וכסאו נכון ומלכותו, ואמונתו לעד קיימת".

רבינו: אבל בוהוא רחום זה בכלל לא נדבק להמשך. רק בסידורים השתרבב שהדפיסו את הפסיק לפני המילים ומכל צרה ויגון, כי אחר כך מוזכר עוד פעם צרה ויגון "שמע מלכנו תפילתנו, ומכל צרה ויגון הצילנו", ושם באמת מתאים לשים הפסיק קודם, ולכן גם כאן עשו אותו הדבר...

רבי יעקב: יש עוד דבר שיש בו שתי גרסאות, שאנו אומרים בתפילת מעריב, "אשר בדברו מעריב ערבים, בחכמה פותח שערים, ובתבונה משנה עתים", וכמדומני שיש אומרים "מעריב ערבים בחכמה, פותח שערים בתבונה" (האר"י), ולפי זה אומרים בתבונה בלי ו'ו' בהתחלה.

~ ~ ~

רבינו: יש הרבה דיוקים בתפילה. בברכת שים שלום אומרים "בכל עת ובכל שעה", ואילו בברכת המזון מזכירים שלושה דברים: "בכל יום ובכל עת ובכל שעה", מדוע בשים שלום לא מזכירים גם בכל יום...

רבי יעקב: שם זה לברך, וכאן זה לפרנס...

רבינו: בברכת המזון נוסף גם שאתה זן ומפרנס אותנו 'תמיד'. ואחר כך 'בכל יום ובכל עת ובכל שעה'. ולכאורה אם בכל שעה, כל שכן בכל יום ובכל עת, ומה צריכים להזכיר את זה. יש הרבה לשונות כפולים בתפילה...

רבי יעקב: יש ביאור הגר"א ועוד שכתבו על כל הלשונות הכפולים.

רבינו: יש בזה הרבה סתרי תורה, דברים נסתרים.

רבי יעקב: 'בכל יום' כי לפעמים מן השמים מזמינים לאדם אוכל לכל היום, 'ובכל עת' כי לפעמים נותנים לו אוכל רק לחצי היום, מהבוקר לצהריים...

רבינו: יש כל מיני סוגי מזון, ויש מזון שנצרך 'תמיד'. ואמנם מצינו שגם פעם בשבוע נקרא תמיד, כמו שכתוב על השולחן (שמות כה, ל) לחם פנים לפני תמיד, והשאלה היא אם 'תמיד' זה כל הזמן בלי הפסק, או שגם דבר שחוזר בקביעות נקרא 'תמיד', אפילו שהוא עם הפסקות (עיין רש"י ריש פרשת תצוה, ועיין עוד מנחות צט, ב, לגבי לחם הפנים).

וכן גם במזון יש כל מיני מזונות, דברים שמזינים, ויש מהם מזון הנצרך בכל יום, ויש מזון הנצרך בכל עת, דהיינו בכל זמן מזמני היום, שהיום מחולק לכמה עתים, יום ולילה, בוקר וערב, ויש מזון הנצרך בכל שעה, כמו אוויר לנשימה, שהוא גם כן מזון, שנמחה את האדם.

אבל מפתח ומטעה את עצמו כנגד האמת, שהחטא הזה לא יזיק לי והקב"ה מרחם, ושוכח את ההשגחה שעין רואה ואוזן שומעת וכל מעשך בספר נכתבים!

העצה לזכירת האמת – מוסר

ונתבונן מה העצה, אם רוצים להתנהג בהתנהגות טובה ומושלמת כפי שאדם צריך להתנהג וכפי שכדאי לו שיהיה מאושר. **אדם שמתנהג בישרות הוא תמיד מאושר ואינו עצוב**, ולפעמים יש 'עצור', אבל לא 'עצבות', כי העצבות היא רק מהיצר הרע, שמרגיש את עצמו כאפס וחושב שאינו שווה כלום, ומדוע לחשוב כך? הרי הוא עובד השם ועושה מצוות ומעשים טובים ומגיע לו עולם הבא, ורק היצר הרע מפתה שיחשוב שהוא כלום.

ומה העצה למעשה, איך לזכור ולא לשכוח את האמונה, ולחיות תמיד עם האמונה, **העצה היא על ידי קביעות הלימוד בספרי המוסר!**

והכרתי בחור שהיה עם אופי חלש ועגור בקלות לפיתויים, והיה בעל מידות טובות אבל לא היה לו חשק ללמוד, וכשמישהו היה קורא לו או אפילו רק רומז לו, מיד היה נמשך ומתבטל, עד שהתחיל ללמוד חברותא עם מישהו, ובכל יום לפני הלימוד היו לומדים קצת ספרי מוסר, חובות הלבבות ומסילת ישרים, כמה שורות, עם הסברה והבנת הדברים מה שכתוב, ומאז עברה תקופה והוא כבר מחדש בעצמו במוסר, וזהרר מביטול תורה ודברים בטלים, ושמח בחלקו!

השפעה רצופה לחיזוק האמונה

ולכך צריכים שתהיה השפעה רצופה, עם קביעות יומית, קביעות בזמן שלא קשה, ללמוד כל יום בספרי מוסר, ואפשר גם בספר חפץ חיים ושמירת הלשון, ואמנם החפץ חיים זה הלכות, וזה גם טוב, אבל יותר מזה שמירת הלשון, שהוא דברי מוסר, ודבריו של החפץ חיים הם דברים היוצאים מן הלב, שהקדושה שבהם משפיעה! קדושה משפיעה קדושה, ואם ההשפעה נמשכת ברציפות יום יום זה משפיע.

כמו שכתב בספר הכוזרי לגבי תפילה, מדוע צריכים שלוש תפילות ביום, כי כמו שהגוף צריך מזון כל כמה שעות, ובלי זה הגוף נחלש ואינו יכול לחיות ולהתקיים, כך גם הנפש צריכה מזון, והתפילה היא מזון הנפש, כי כשאדם מתפלל בכוונה הוא מרגיש שהוא מדבר עם הקב"ה, והאמונה מתחזקת ומתחזקת, שבכל פעם שאומר ברוך אתה הוא מרגיש את ה'אתה'.

וזהו ענין מאה ברכות שאמרו (מנחות מג, ב) חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה השם אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה, אל תיקרי מה אלא מאה, ולכאורה מה הקשר בין הברכות ליראה? והביאור בזה כי על ידי הברכות מקבלים יראה! כי כשמברכים מאה ברכות בכל יום, אם מרגישים את מה שאומרים ברוך אתה, זה משפיע, שזוכרים ולא שוכחים, וממילא יש יראה, כי יודעים שיש עין רואה ואוזן שומעת.

וכך גם כל תפילה משפיעה עד התפילה הבאה, ואם לא יתפללו בזמן התפילה הבאה, תרד ההשפעה של התפילה הקודמת, ולא יהיה רציפות בהשפעה, וכבר אמרו (ירושלמי סוף ברכות) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, לכן כדי שההשפעה תימשך ברציפות צריכים שיהיה רציפות, ועל ידי שלוש תפילות ביום נמשכת השפעת הקדושה, השפעת האמונה, שהיא קדושה.

לעילוי נשמת ר' **עזרא** ב"ר אלטר שמשון יהודה כץ ז"ל

וזהו מרת **צביה** ב"ר משה אליהו ז"ל
נלב"ע כ"ד שבט - תנצב"ה

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ה

מתוך שיעור שנמסר לחו"ר כולל תשובות והנהגות העוסקים כעת בסוגיות מגילה, אך היות והרחיב מרן שליט"א בענינים אלו ומפני קוצר הגיליון נביא את עיקרי הדברים בכמה פרקים בשבועות הבאים

זמן הקריאה בשכונות החדשות בירושלים

הקדמה

הן ברמות והן בכל השכונות החדשות בירושלים המחוברות לעירוב. אבל לדידי נראה ברור לא כן, שצורת הפתח מועיל רק לענין "רשות" - לעשות כרשות אחת, אבל במגילה אין הדבר תלוי ב"רשות" אלא בענין שיהא 'סמוך', וכלשון חז"ל "כרך וכל הסמוך לו", ולזה אין מועיל עירוב, ואפילו אם יהא מחיצות גמורות עדיין אינו מועיל, דצריך שהיישוב עצמו יהא סמוך לעיר.

ומה עוד יש להוסיף, דלדעת רוב הפוסקים מועיל צורת הפתח רק בכרמלית דרבנן, ומאן יימר דמועיל למגילה שיעקרה מדברי קבלה.

ושב ראיתי שכן דעת הגאון בעל מנחת יצחק זצ"ל והגאון רבי ישראל זאב מינצברג זצ"ל שעירוב אינו מועיל, וכן נוטה דעת הגר"י קניבסקי הסתייפלער זצ"ל.

וביותר יש להוסיף, דלו יהי שאין הדבר ברור, מכל מקום מידי ספק לא נפקא, ובספיקות קוראים ומברכים ב"ד.

ולכן להלכה נראה שאין לסמוך על העירוב, דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא ומעיקר הדין היה ראוי לברך ב"ד כדין הספיקות, ומה עוד, שהלא בדיעבד יוצאים ב"ד, ולהפך אם הזמן ב"ד וקראו בט"ו לא יצאו, אמנם זהו "הלכה ולא למעשה", שלמעשה כבר נתפשט המנהג לקרוא ברמות בט"ו, ולכן משום 'לא תגודדו' אין לברך ב"ד אלא יש לברך יחד עם הציבור בט"ו.

ועכשיו נבוא לדון בחידוש של ה"כף החיים" (ואיתו עמו עוד כמה פוסקים, הגאון רבי זאב מינצברג, הגאון תורת חסד מלובלין, הגר"ש יונטל זצ"ל בתורה מציון) שמודדים שיעור מיל מהבית האחרון בעיר ולא מהחומה, ולדבריו יש להרחיב את ירושלים הרבה, דכל שנמצא בתוך מיל לבית האחרון מהעיר - הוא בכלל ירושלים.

וכפי הנראה כן נהגו בשכונת בית וגן לפני עשרות שנים, שאע"פ שהיה מנותק מהעיר, אבל כיון שהיה בתוך מיל, נהגו לקרוא בט"ו.

אבל דעת גדולי ההוראה, ובראשם רבינו החזון איש (קנא, קנב, ב), והגאון רבי צבי פסח פראנק, והמנחת יצחק זצ"ל, שמודדים מיל מחומת העיר העתיקה ולא מבית האחרון שבעיר

היישוב היהודי בירושלים התרחב היום להרבה מאוד שכונות חדשות, ונהגו לקרוא בט"ו גם בשכונות החדשות של ירושלים, אפילו שהם רחוקים יותר ממיל, כיון שיש רצף של בניינים מהחומה עד השכונות, והעיר מתפשטת והולכת הלאה, אין מחלקים את העיר לשני חלקים, וכמו שכתב החזון איש (ס' קנ"א) "שכל העיר כד' אמות ומקרו כולן תוך התחום ובלבד שלא יהא ביניהם מגרש פנוי שבעים אמה או קמ"א כדין תחום לענין שבת".

אמנם יש שכונות חדשות בירושלים, כמו שכונת 'רמות' שרחוקים מהבית האחרון שבעיר קמ"א אמה ושיריים, ויש כמה גדולים שהקילו לצרף אותם, ונבוא לדון על הסברות אם יש לצרפם או לא:

יש שסמכו על מה שמשתתפים במיסים וארנונה עם העיר

ראשית, יש מגדולי הפוסקים דס"ל שכיון שהם משתתפים במיסים וארנוניות וכל ענייני העיר עם ירושלים, וגם נקראים הם בשם "ירושלים", הרי הם נחשבים חלק מירושלים ממש אפילו שהם רחוקות יותר ממיל.

אבל מדברי הר"ן נראה לא כן, דהר"ן (ב, א' מ"ה) כתב וז"ל "ויש מפרשים דנראה וסמוך דקאמר היינו דמתחשב מתחומי העיר דוקא, (פ), שהכפר הסמוך משתתף עם בני העיר בענייניו וכמו שפירש השע"צ ס' זרפ"ח סק"ה), והכי דייק לישנא דקאמר נראה אף על פי וכו' ולא קאמר רואין אותו מן העיר מיהו הא והא נמי איתא דרואין אותו מן העיר בעינינו", עכ"ל. והרי מפורש בדברי הר"ן, ד'נראה' מועיל דווקא באופן שיש בו ב' תנאים, חדא שהוא משתתף עם העיר בכל ענייניו, ושנית שרואים אותו מהעיר. אבל השתתפות עם העיר לחוד לא סגי כל זמן שאינו נראה.

יש סוברים שצורת הפתח ועירוב מועיל למגילה

והנה הגר"ש אלישיב זצ"ל סמך על סברא אחרת, שה'עירוב' וצורת הפתח מחברים לירושלים העתיקה את כל השכונות החדשות, ולכן לדעתו יש לקרוא בט"ו

מלשכת המזת

במהלך התקופה האחרונה התרחש למול עינינו 'מעשה רב' שכולו לימוד לדורות ויש ללמוד את ה'מעשה' ולהתבונן בו להפיק ממנו לקח לדורות

שכונת רמת בית שמש ה', נמצאת כבר תקופה ארוכה בסלע מחלוקת ורדיפת הדת, כאשר השלטונות ייעדו את השכונה מתחילה לציבור הכללי, אך בפועל הציבור החרדי התיישב במקום בהמוניו, ומכאן, פועלים תושבים שונים במקום לנסות להפריע לתושבים החרדים במקום משמירת אורח חיים חרדי, על כל המשתמע מכך, כאשר אפילו בניין בית כנסת אינו עומד במקום, והציבור נאלץ לקיים את המניינים בתוך בתים פרטיים.

נציגי האברכים בשכונת רמת בית שמש ה', עלו למעון קודשו של מרן רבינו שליט"א, והשיחו בפניו את דאגתם על מסע רדיפת הדת ועל הקשיים בקיום חיי תורה ויראה בשכונה, כשבנוסף הם הדגישו בפניו שגם הכולל היחיד שהוקם בשכונה מיד לאחר הקמתה כבר מזה זמן רב לא מצליח לעמוד בעול החזקתו, ולמרבית הצער כבר מספר חודשים שהאברכים אינם מקבלים את המלגה החודשית

מרן רבינו שליט"א נחרד מהדברים, ואמר שהיסוד להצלחת שכונה לציבור היראים הוא כקיום כולל אברכים במקום, אך רבינו מרן שליט"א לא אמר די בכך, אלא על אחר צירף את הכולל לרשת כוללי האברכים שבראשותו, ולאחר מספר ימים אף הטריח את עצמו להגיע לשכונה יחד עם רבני העיר לחזק את ציבור האברכים בני הישוב הישן, שרגשותיהם נאו בהתרגשות עצומה כי יש לנו אב זקן הנושא את משא העם ונושא את קשיים על לוח לבו הטהור.

מהלך זה של קידוש שם שמים, הדהד ברחבי העולם עם הכרזה ברורה כי הדרך היחידה להעמיד את היישוב החרדי בשכונה המתמודדת עם מאבקים על אופי החרדי של השכונה, הוא את ורק באמצעות הקמת כולל לבני תורה שיהגו ויעמלו בתורה יומם ולילה בתוככי היישוב, וכך הם ישיעו לסובה על כלל בני העיר.

אם לא די בכך, הרי במהלך כינוס שהתקיים שבוע שעבר בליל ט"ו בשבט במעונו של מרן שליט"א לכמה מסניפי רשת הכוללים 'תשובות והנהגות', בישר מרן שליט"א על הספת מלגה נוספת לאברכים מהכולל החדש ברמה ה' בבית שמש, בכדי להשלים להם מלגה מהתקופה הקודמת בה למדו ככולל הישן בשכונה שלא עמד כעול הכלכלי. דבר זה גם הוא הצטרף להוות כעין 'שיעור חינוך' על גדלותו של מנהיג אמיתי שדואג לתלמידיו - ככניו, כרחם אב על בניו.

תקוות היהדות הנאמנה איתנה כי השכונה הקדושה תעלה 'תפרח כפנינת חמד בכרמה של היהדות החרדית וישמעו חוקים ויכא, ובעז'ה כשאנחנו נהיה חזקים כתורה וירא'ש זה ישיע גם על הרחוקים להתעורר ולשוב בתשובה.

הדרכות והנהגות

סגמור ע"י מן רבנו שליט"א לבני הישיבה הק - תלמידים ומחנכים

השבוע לרגל סדר "אם כסף תלווה את עמי" הננו להביא מעט מזעיר מהנהגות רבינו בעניני צדקה וחסד.

יהא לו כפרה ממה שיסייע גם למשולח - לצרכי הדיוט

פעם נכח רבינו באסיפה לצרכי צדקה, והיה שם עשיר אחד שלא רצה לתת בטענה שלפי דבריו המשולח נוטל חלקים מהכסף לצורך עצמו, ואינו רוצה לתת אלא באופן שכולו לה', ורבינו השיב לו שזהו דרך מחשבת העכו"ם, שכן מצאנו (נזיר סב.) שעכו"ם אינם שייכים לשום קרבן אלא לקרבן עולה בלבד, והטעם בזה כי תפיסת מחשבת הגויים הוא שקדושה הוא דווקא באופן שכולו כליל לה', ואין אצלם מושג של התעסקות בגשמיות מתוך קדושה ולהפוך גשמיות לרוחניות, ולכן אין מקבלים מהם אלא עולה - שהיא כליל לה' ולא שאר קרבנות שיש בהם חלק לבעלים, אבל אצל עם ישראל יודעים אנו, שכפרת הקרבנות באה הן על ידי חלק גבוה והן על ידי חלק אכילת הבשר לבני אדם, וא"כ גם כאן יהא לו כפרה ממה שיסייע גם למשולח ויתן גם לו אע"פ שזהו צרכי הדיוט...

הוראתו לפרסם בכבוד גדול את התורם שנדב אמבולנס להצלה

שח"ר"מ הישיבה הרה"ג ר' פנחס יהודה שליט"א: הייתי נוכח כאשר אחד מחשובי תומכי עולם התורה היה בביקור אצל רבינו, ובתוך דבריו סיפר כי זכה לתורם 'אמבולנס' לארגון ההצלה בעירו לעילוי נשמת הוריו. רבינו שאל אותו אם הנציח את שמו על גבי האמבולנס, והלה השיב שאינו עושה כן לשם כבוד, ומבחינתו יכול הוא להשאיר העניין בעילום שם, אמנם רבינו הורה לו שיראה שיחקקו את שמו על גבי האמבולנס כי האמבולנס מסתובב בכל מקום ברחובות העיר, וכאשר חבריו יראו את כבודו איך שמו מתנוסס לתפארה ברחובות העיר, ישתוקקו אף הם לעשות כמותו, ולתורם עוד אמבולנסים.

והנה לאחר כחצי שנה! הודיע הנדיב הנ"ל שלאחר שהוא תרם אמבולנס אחד ועשה כהוראת רבינו והנציח את שמו, כבר נתרמו שישה אמבולנסים נוספים בעיר על ידי חבריו וידידיו, וראה בזה בחינת חכם עדיף מנביא, כאשר בכוח התורה צפה רבינו את שיהיה עתיד להתרחש.

עד כמה ליתן צדקה לקניית מצות

נשאל רבינו מקופה של צדקה בערב ימי הפסח, אודות אברך אחד המקפיד לאכול רק מצות מהודרות העולות לסך 500 ₪ לקילו, ואם יתנו לו בפחות מכך לא יאכל כלל המצות, ומכאן נתעוררה השאלה האם קופת השכונה צריכה לשלם כל המצות העולות סכום מופרז, דהיי שטענו דכיון שאם לא יתנו לו מצות בחמש מאות ₪ לא יאכלנה, א"כ צריך ליתן לו דווקא מצות בחמש מאות ₪ כדי שיאכלנה, והיו שטענו שאין לנו לילך אחר שגעונותי, אלא ליתן לו מצות כשרים ומהודרים, ואין אנו מחויבים ליתור מכך בשעה שתמיכה זו תבוא על חשבון שאר נזקקי השכונה.

והשיב רבינו דהנה גם הלה מודה שמעיקר הדין גם שאר המצות כשרות, ואילו לא יהיו בידו כלל מצות בוודאי יאכל מהמצות דעלמא, אלא שהוא מחפש 'הידור', ולצורך כך החליט להחמיר על עצמו שלא לאכול מצות אחרות, וא"כ בשעה שנותנים לו מצות רגילות הרי העמידו לפניו כדי פרנסתו, ואם הוא אינו רוצה לאכול אין זה אלא כחוסם פיו מלאכול, ואיהו דאזיק אנפשיה.

הדרך הראויה להמשיך זכויות לנצח - למי שלא זכה לבנים שומרי תורה ומצוות

רבינו עורר כמה פעמים בשיחותיו שמי שלא זכה לבן צדיק יראה להעמיד כולל או ישיבה שילמדו בה תורה לאחר מותו. ולאחרונה נכנס יהודי בעל תשובה לשאול שאין לו כסף להשקיע בפתחת כולל או ישיבה, ולגודל צערו אין לו בן חרדי שימשיכנו לאחר מות, וא"כ מי יירשנו וימשיך דרכו לאחר מותו להעמיד לו זכויות בעולם העליון, והשיב לו רבינו שיתמוך בבן תורה עני שקושי פרנסתו טורדו מלימודו, ובכך יזכה להעמיד בן תורה בעולם התורה, וזה זכות שתעמוד לו לנצח.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מן שליט"א

בשבוע שעבר הבאנו עובדות מרשימות תלמידים על שקיעות העצומה של מן בתורה הקד', כהמשך לכך נביא השבוע כמה עובדות מרשימות התלמידים בגודל שקידת רבינו בתורה ולא נס ליחו בימי זקנותו כימי צעירותו.

אם אני גדול תניח לי ללמוד

פעם בא עסקן ידוע לרבינו שפועל רבות ונצורות להקמת מוסדות תורה וכוללים בארץ ישראל, וביקש מרבינו להשתתף בשמחתו - שמחת בר מצוה לבנו. רבינו סירב להבטיח את השתתפותו, והעסקן לא התייאש ואמר לרבינו ברורות "יש לי מחלה, אני מאוד נהנה כש'גדולים' משתתפים בשמחות שלי", רבינו השיב לו: "ממה נפשך, אם אני גדול, תניח לי לשבת ללמוד, אם אני לא גדול אז מה אתה צריך אותו?"

שמעתי אותו משנן מסכת מכות עד שנכנס לי בעצמות

סיפר בנו של רבינו, הג"ר אפרים זלמן שליט"א: בבחורות נסעתי ללונדון לבקר את הסבתא דבורה שטרנבוך ע"ה - אם רבינו. והנה כמה דקות לאחר שבאתי לביתה, היא מסתכלת עלי ברוגז ומתבוננת היאך אני יושב ומתארגן אחרי הנסיעה והטיסה, והזדעזעה והרימה את קולה באומרה "מה אתה יושב כך, את אביך לא ראיתי מעולם רגע מתבטל ואז היא התחילה לקרוא בקול את כל העמוד הראשון של מכות". שאלתיה בפליאה מה את לומדת גמרא? היא ענתה לו אני לא לומדת אבל אביך צעק ושינן את זה פעמים רבות עד שזה נכנס לי בעצמות". והדברים מבהילים.

אם לא אלמד אהיה עם הארץ!

היה זה בשנת תש"פ, מספר הנכד הרה"ג ר' אהרון שליט"א: השעה היתה שעת ליל מאוחרת, ראיתי כי סבא עייף מאד ובכל זאת מתנשא כארי לשמור על עצמו בערנות מוחלטת ולהמשיך ללמוד.

הצעתי לו שאולי ילך לנוח, הוא קיבל את הצעתי בפליאה ואמר: הלא אם אלך לנוח - אני אהיה עם הארץ, ולא סתם עם הארץ אלא "א גראבע עם הארץ". והוסיף רבינו ואמר: כל זמן שיש עוד טיפת כוח - צריך לשבת וללמוד עד שנרדמים.

בינו לכינו החל מן רבינו לערוך חשבון נפש במה עסק בשעה האחרונה והחל מפרט: למדתי גמרא פלונית, אחר כך הוכנתי דרשה לשבת הגדול לאחר מכן...

כל זמן שיש עוד טיפת כוח - צריך לשבת וללמוד עד שנרדמים.

מטפס על גבי שולחנות כדי ללמוד לאור המנורה

אחד מבחורי ישיבת תורת אמת דאז ה"ה הרב פנחס דורון ז"ל סיפר שחקקו בזכרוננו איך שבכל ליל שבת בשעה שהיה רבינו הוגה בתורה בכל הלילה, היה נכבה האור בשעה מסוימת, ולא היה נשאר כי אם מנורה קטנה שכדי לקרוא לאורה היו צריכים לטפס על שולחן וללמוד על ראש השולחן, ורבינו היה מטפס לראש השולחן והוגה שם בתורה, ובכל פעם שהיה נצרך לספר לעיין בו, היה הדבר כרוך בטרחה מרובה לרדת מע"ג השולחן, ומשהבחין בזה מורו ורבו הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, היה שואל את רבינו בכל ליל שבת איזה ספרים נצרכים לו לעיון, והיה טורח בגופו ומכין לו את הספרים בתחילת הלילה ע"ג השולחן.

ארבע לפנות בוקר זה ארבע לפנות בוקר

סדר לימודו של רבינו בכל השנים היה מתחיל בשעה ארבע לפנות בוקר, אז מתחיל בסדר לימודו מידי יום ביומו, כארי יתגבר לא משנה מתי הלך לישון, לעולם יקום בשעה ארבע לפנות בוקר.

וסיפר הרה"ג יעקב שכטר שבשעה שערך והוציא לאור את ספרי רבינו, קרא לו רבינו פעם לבוא אליו לביתו לדבר בלימוד על העניינים שבספר, והגיע מיד וישב עם רבינו שש שעות ללבן את הדברים, אך שם ליבו שרבינו עייף וחסר כוח. ורבינו התנצל אליו ואמר, שאתמול בלילה ערך בביתו שבע ברכות לבת אחותו ולכן לא היה יכול ללכת לישון כי אם בשתיים בלילה, אבל אח"כ היה חייב לקום בארבע לפנות בוקר כדרכו וכקביעותו, וכלשונו "ארבע לפנות בוקר אצלי זה ארבע לפנות בוקר" בלא וויתורים ולא משנה מתי הולכים לישון, ואח"כ ממשיכים סדר יום כרגיל!

ואכן כמה מבחורי ישיבת פוניבז' מהשנים ההם, מספרים איך היו רואים מידי יום ביומו את האור בחדרו של רבינו נדלק בכל יום בשעה ארבע לפנות בוקר, ורבינו עומד על חלון ביתו כלפי חוץ ואומר ברכות התורה בקול בכי כדרכו.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת משפטים תשפ"ה (67)

ככל שיש יותר תורה בעולם יש יותר שמירה

משא רבינו מרן שליט"א השבוע במעונו בפני משלחת חברי נשיאות ארגון "שוב" מארה"ב

רבינו מרן שליט"א במשא בפני משלחת נשיאות "שוב" מארה"ב

עסקנו בשבועות האחרונים בענין של יציאת מצרים. ואנחנו נמצאים השבוע בפרשת יתרו שזה הפרשה של קבלת התורה. כתוב בחז"ל שהקב"ה אמר למשה 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה. כלי כסף וכלי זהב, וחז"ל אומרים במס' ברכות 'אין נא אלא לשון בקשה'. שהקב"ה אמר למשה רבינו 'בבקשה ממך, כדי שלא יאמר אותו צדיק 'ועבדום וענו אותם' קיים בהם 'ואח"כ יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם והדברים צריכים עיון, הרי הקב"ה הבטיח, ובלאו הכי הרי צריך לקיים, ולמה הוא אמר שזה רק מהטעם שלא יאמר אותו צדיק.

אלא הביאור בזה שבאמת מצד הבטחת הקב"ה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' הכוונה על התורה הקדושה, שהיא ה'רכוש גדול', כמו שכתוב שהקב"ה אמר 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', ואת זה הקב"ה ודאי קיים שהרי נתן לנו את תורתו. אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק שכיון שאת החלק של 'ועבדום ועינו אותם' קיים הקב"ה ג"כ באופן גשמי ממש, א"כ גם את האחריו כן יצאו ברכוש גדול' צריך לקיים בהם באופן מוחשי וגשמי, כדי שיכירו בזה ג"כ כל מי שנתקיים בו 'ועבדום ועינו אותם'. ועל כן צריך ליתן להם גם כן 'הרכוש גדול' בגשמיות בפועל, בכלי כסף וכלי זהב ושמלות, אבל בודאי שעינין כוונת הבטחת הקב"ה של ה'רכוש גדול' היינו התורה הקדושה.

וזה אני רוצה להגיד, ארגון "שוב", הם אלו שמזכים את כלל ישראל ב'רכוש גדול', הם עושים נפשות לאוריתא, על ידי שמקריבים ילדים לתורה ויראת שמים, ואני תמיד מזכיר שהשוער הראש ישיבה רבינו הגדול זצ"ל, היה צם ביום הראשון של הלימודים, והוא היה אומר "מלין ילדים לא יודעים מה זה קריאת שמע".

ובודאי שבזכות זה אנחנו רואים ניסים ונפלאות, כי התורה היא זו שמחזיקה אותנו בכל המצבים, וככל שיש יותר תורה בעולם יש עלינו יותר שמירה. שהקב"ה יעזור לכולם שבזכות זה תזכו לכל הברכות האמורות בתורה וכל טוב.

ממצ"ע עולה ד' מאות

השעבוד, והלך זה ושעבד את עצמו, ירצע בכלי שהוא עולה בגימטריא ד' מאות והוא מצ"ע עכ"ל.

ונראה כוונתם (בשילוב ב' הלשונות) שענין יציאת מצרים הוא בחינת 'גאולה' "ל" שערין נשארו עבדים להשלים הד' מאות שנה אלא שישארו מרשות מצרים לרשות של הקב"ה לעבודתו ית', וזה שרוצה לצאת מידו של הקב"ה לרשות אדון אחר חוזר אל המצ"ע לשעבוד הגוף והנפש.

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני וגו' לא אצא חפשי וגו' ורצע אדניו את אדני במצ"ע ועבדו לעלם (כ"א, ה - ו)

כ' התוס' קידושין דכ"ב ב' (ד"ה מה נשתנה): יש במדרש דמצ"ע בגימטריא ד' מאות (שנה), ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקב"ה והלך זה וקנה אדון לעצמו, לפיכך ירצע במצ"ע העולה כך עכ"ל, וצריך ביאור. וצ"ל כוונתם כפי' הזקוני כאן וז"ל: שמעתי מדרש, אמר הקב"ה אני גורתי על ישראל שעבוד של ד' מאות שנה ואח"כ לגרתי את הקץ בשבילם וקצאתי את

לא תגנוב

כל שיש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שייסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו עכ"ל, וא"כ י"ל דאמנם לאו דלא תגנוב' מפרש לנו שאזהרת 'לא תגנוב' כוללת גם איסור גניבת כספים, ועד"ז פי' הספורנו (לעיל כ', יג) את אזהרת 'לא תגנוב' - בכלל גניבה, גניבת נפשות וגניבת כספים, ודעת הבריות, אעפ"י שייקרא האזהרה על גניבת נפשות דבר הלמד מענינו כמו שלמדנוהו ז"ל.

ורצע אדניו את אדני במצ"ע (שם)

ברש"י, ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, א"ר יוחנן בן זכאי (קדושין כב ב') און זאת ששמעה על הר סיני 'לא תגנוב' והלך וגנוב - תרצע וכו'. הק' הט"ז בריש הל' גניבה (סי' שמה) דהא לא תגנוב קאי על גונב נפשות כדפירש"י בפר' יתרו (לעיל כ', יג) ע"ש, ובאמת י"ל עפ"י מ"ש רש"י להלן עה"פ (כד, יב) ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם,

יסודין מומרקין

הנ"ל שריו"ה למד יסודין מומרקין ק"ו משן ועין, ור"ל יליף לה מוגז"ש דברית במלה ובדית ביסורין, וזה רבות בשנים אמרתי לתלות פלוגתא זו דריו"ה ור"ל בפלוגתתם בסתדרין ק"א ע' עה"פ בישע"י ה' לכן הרחיבה שאלו וגו' לבלי חוק, אמר ר"ל למי שמשיר אפי' חוק א' נידון בגיהנום, אריו"ה לא ניהא לי' למרייהו דאמרת להו הכי אלא אפי' לא למד אלא חוק א' וכו', והיינו דר"ל לשיטתו דלמד יסודין מומרקין במלה שממתיק הבשר והתם צריך ההמתקה בכל הבשר, אבל ריו"ה למד זה מוק"ו משן ועין שהוא א' מאבריו של אדם והוא מה דקאמר אפי' למד חוק א' ודוק.

ופי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ונשתה לחפשי ישלחנו תחת עינו (כ"א, כ"ז)

בגמ' ברכות ד"ה ב' הכי אר"ה בר אבא א"ר יוחנן וכו' דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן א' מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות, יסודין שמומרקין כל גופו של אדם עכ"ל. ור"ש בן לקיש למד בגז"ש דברית במלה ובדית ביסורין מה מלה ממתקת את הבשר אף יסודין מומרקין כל עונותיו של אדם ע"ש.

והנה בילקוט תהלים י"ט עה"פ משפטי ה' אמת צדקו יחדו ריו"ה אמר מק"ו צדקו ור"ל אמר מוגז"ש, ונ"ל פשטות הדברים הכוונה לדברי הגמ' ברכות

ויפתוהו בפיהם

הרבה כמו שאחז"ל (שבת דפ"ח א') דרש רבי סימא בשעה שהקדימו ישראל עשה לנשבע באו ס' ריבוא של מלאכי השרת לכל או"א מישראל קשרו לו ב' כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע וכו', א"ר אלעזר בשעה שהקדימו ישראל עשה לנשבע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו וכו' ועוד הרבה, ונראה הביאור דהנה באמת הוא דבר זר שקיבלו ישראל על עצמם לקיים את התורה עוד קודם שנודעו להם כל פרטי המצוות שיצוה אותם השי"ת, וכבר עמדו ע"ז (ביה"ל דרוש י"ז ועוד) לפי ד' הרמב"ם

אחז"ל (תוספתא ב"ב פ"ו ה"ט) עה"פ בתהלים (עז, לה) 'ויפתוהו בפיהם' ובמשנה יכונו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, כשהיו ישראל עומדין על הר סיני ביקשו לגנוב דעת העליונה של כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כביכול גנוב הוא להם ת"ל מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר ויפתוהו בפיהם ובמשנה יכונו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו אעפ"י כן והוא רחום יכפר וגו' ואומר כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע ע"ש, וצ"ע דהא משתבחו בזה

ק"ל שא"א חיוב מזה לחול משום שאנו יורדים לסוף דעת האדם שאין שייך אצלו גמירות דעת מוחלטת על דבר שאינו קצוב והוא כמו אסמכתא דלא קניא וממילא ה' כאן חסרון מוכרח בעומק נפשם בלא ידיעתם כלל ש"ז נאמר ויפתוהו בפייה וגו'.

שא"א לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב ואפי' יקבל אדם בקגא"ס לעשות כפי אשר יאמר פלוני לא יחול עליו חוב כלל כיון דבעת קבלתו לא ידע מה שיאמר פלוני והוא דבר שאינו קצוב וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם לעשות קודם שידעו הפרטים א"א שיחול עליהם החוב, ומעתה נראה דאח"כ שכלל ישראל רצו באמת ובתמים לקיים כל מה שיצוה אותם הקב"ה אלא שגמ"מ

דרך ארץ קדמה לתורה

קבלת התורה, וע"ז אמרו 'נעשה ונשמע', והיינו 'נעשה' את מדותינו ונתתן את נפשנו היסודית כדי שנוכל 'לשמע' את התורה ולקיימה בנפשנו השכלית. והנה בכלל התרי"ג מצוות שציטטו הבורא בתורתו הק', ישנן חייבים שה' צריך האדם להבינן מסברא מודעת עצמו, ולכן אפי' גוי מחויב בהן כמ"ש רבינו נסים בהקדמה לפירוש הש"ס: כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מותחייבים בהן מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים עכ"ל, ועיקר מצוות אלו התלויות ב'אובנתא דליבא' הן בין אדם לחבירו, כמו החיוב לכבד את הזולת ולהמנע מפגיעה בו שזה תוצאה הכרחית מההכרה בכך ש'בעלם אלקים עשה את האדם' (בראשית טו), כע"ז מציינו בתו"כ (קדושים פ"ד): 'ואהבת לרעך כמוך' רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר 'זה ספר תולדות אדם' זה כלל גדול מזה, ובביאור החפץ חיים על התו"כ ביאר וז"ל: דאי מקרא קמא הו"א הרי אדם שהוא בזוי יכול לומר גם אני אבזה את חברי שאיני מקפיד גם אם מבזים אותי, אבל מפסוק 'זה ספר תולדות אדם' שמוזכר בו 'בדמות אלקים עשה אותו' כלל גדול מזה, כי את

בענין הקושיא הנודעת ע"ד שנשתבחו ישראל באמירתם 'נעשה ונשמע' ובאמת הוה אסמכתא בעלמא שהרי עדיין אינם יודעים מה יצוה אותם האדון ב"ה.

והנה שנינו בפרקי אבות (פ"ג מ"ז) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה, ופי' רבינו יונה ז"ל: 'אם אין תורה אין דרך ארץ' כלומר מי שאינו יודע תורה - אינו שלם במידות של דרך ארץ, כי רוב המידות הטובות שיש בדרכי העולם - בתורה הם, כמו 'העבטת תעביטנך' 'הענק תעניק לו' 'מאנני צדק אבני צדק' וכו' כיוצא ב, א"כ בלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ. 'אם אין דרך ארץ אין תורה' - ר"ל שצריך תחילה לתקן את עצמו

מעמד תחילת כתיבת סה"ת לע"נ א"ח הרבנית הצדקנית ע"ה - ס"ו בשבט

השבוע פר' יתרו וכלל ישראל כאיש אחד בלב אחד עוסק בפרשת קבלת התורה, גם אנו ב"ה זוכים להתחיל כעת לכתוב את הספר תורה לע"נ האמא הצדקנית ע"ה, ומן שמוציא זימנו לנו להא את יום ס"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות. ידוע בסה"ק שהאדם דומה לאילן 'כי האדם עץ השדה', וכל המעשים שהאדם עושה כאן בעוה"ז עושים פירות למעלה, וב"ה שאמא זכתה וזיכתה גם אחרים עמו, כמו שכבר דיברתי אליכם בהרחבה מאז הסתלקותה, אמא ע"ה נתייחדה מאד שכל חיותה היתה לצורך אחרים, פעלה רבות בגופה וממונה, וגדול אהבתה להתחסד עם הבריות ה' עד להפליא, וה' ניכר שד"ז בא מעומק נפשה הטהורה, כי מעולם לא באה על סיפוקה ולא נתישבה דעתה אפי' אחר הטבות הרבה לאותו נצרך, וא"א לי כעת להאריך בזה.

כמה נעים ונחמד לראות עין בעין דרכי השגחתו ית', שסייב הקב"ה, שגם המתעסק במצוה גדולה זו של כתיבת ס"ת לעילוי נשמתה, הוא לא אחר מהרב ישעיהו גראמור, שהוא ג"כ נותן את עצמו למען אחרים, וזכה להיות פרנס ובעל צדקה נפלא, ומעידני עליו נאמנה שעזר ה' בידו לתמוך באברכים ת"ח רבים, לשמח לב יתומים ולהרנין לב אלמנות, והכל עושה בעין טובה וביד רחבה.

הקב"ה יעזור לו הלאה שיוזכה עוד להמשיך לתמוך בתלמידיו חכמים ואברכי הכוללים, בכל מעשיו החסד המרובים שלו, הקב"ה ישלם לו כנגד זה בעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"ב, שכרו הרבה מאוד, ויתברך ברוב נחת ושמחה תמידית וכל טוב.

במידות ובה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמד התורה ואח"כ יקח לו המצוות, כי אי אפשר, וזה כענין שנא' 'נעשה ונשמע' וכמ"ש עכ"ל. ומצינו למדין מסוק דבריו פירוש מיוחד במאמר בני ישראל 'נעשה ונשמע' שכותבים לא היתה למעשה המצוות שאותן ישמעו אח"כ, אלא למידות

מי אתה מבזה - המות דיוקנו של מקום עכ"ל, כלומר שעצם העובדה שהאדם נברא בעלם אלקים מותחייבתו לכבד כל אדם אפי' בלא ציווי מיוחד ע"ה. ומשמע זה קרא משה לבנ"י את 'ספר הברית', והיינו 'מבראשית ועד מתן תורה' ומצוות שנצטוו במרה (רש"י), כי ספר הברית הוא ספר בראשית שהוא ספר הישר כדא' בגמ' ע"ז ומשם אנו שואבים דרך ארץ והקדן המדות והנהגה ראוי' בין אדם לחבירו, ספר בראשית מיישר את נפש האדם לקבלת התורה, את הנלמד מספר בראשית יש לעשות ואח"כ אפשר גם לשמוע.

הטובות שכל אדם חייב לסגל לעצמו, וכידוע מ"ש רה"ו בס' שערי קדושה דאמנם אין המדות מכלל התרי"ג מצוות אבל הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם, יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצוות על ידי תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית שמדות האדם הטובות והרעות מוטבעות בה, ולשון רה"ו ז"ל שם 'כי יותר צריך לזהר ממדות הרעות יותר מן קיום המ"ע ול"ת כי בהיותו בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצוות', ולכן מפרש רבינו יונה שבנ"ה היו חייבים לתקן את מדותיהם קודם

לא לכם אתם יושבים, אלא לנו'

(שם ה', א') ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה וגו', ופי' שם רש"י: אבל הזקנים נשמחו א' א' מאחר משה ואהרן, עד שנשמחו כולם קודם שהגיעו לפלמין לפי שיראו ללכת, ובסיני נפרע להם - 'ונגש משה לבדו' והם לא יגשו, החזירים לאחוריהם עכ"ל, ומ"מ חס עליהם משה ושקל כבודו כבודו ולא אמר להם אתם גרמתי לעצמכם אלא כמו שאומרים לחכמים וצדיקים 'שבו לנו בזה', ועוד שאמר להם 'לא לכם אתם יושבים אלא לנו, ראו לאיזה מקום אנו הולכים למקום שרפים חיות ומלאכים, בקשו עלינו רחמים שנעלה לשלום ונשוב לשלום', כביכול הוא והם נמצאים במשימה משותפת והוא צריך להם כמו שהם צריכים לו, ועוד השביל להמעיט את צערם בתארו להם את הסכנה שיש בהר סיני 'מקום שרפים חיות ומלאכים', והלא כבר ידוע לנו שהם יראים לילך במקום סכנה, כמו שנשמחו אצל פרעה מאימת כפירי אריות ואוכלוסין הרבה שהיו משמרים פתחיו כדא' בילקוט שמות ע"ש.

ונעל משה אל הר האלקים. ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם (כ"ד, י"ג - י"ד)

אהו"ל (ילקוט רמז שסב) שקל כבודו כבודו שהיו חכמים וצדיקים, אבל באברהם שלא היו צדיקים אלא עבדיו א"ל 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור. ד"א לא לכם אתם יושבים אלא לנו, ראו לאיזה מקום אנו הולכים, למקום שרפים חיות ומלאכים, בקשו עלינו רחמים שנעלה לשלום ונשוב לשלום ע"כ.

והנה באמת מתהילה היו גם הזקנים ראויים לעלות אל הר סיני אלא שנענשו שלא לעלות, בשעה שנצטוו לילך עם משה ואהרן אל פרעה לאמר לו שישלח את בני' כמו שמבואר בפסוקים (לעיל ג', טז) לך ואספת את זקני ישראל וגו' (שם יח) ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים וגו' (ד', כט) וילך משה ואהרן ואספו את כל זקני ישראל, אבל בבואם אל פרעה נאמר

מבית דבד

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

קיום המשפט חלק מהמשפט הוא

איתא בחז"ל (שמות רבה ל' ד') דבר אחר 'ואלה המשפטים' שלשה דברים נתן משה נפשו עליהם ונקראו על שמו, ואלו הן ישראל והתורה והדינים, וכו'.

ענין ב' בד קודש' כאן שנתבאר בעלת המשפט שהוא ענין בפני עצמו, ואין הכונה להלכות המשפטים שהם חלק מכלל התורה, אלא הוא מותנה בייחודות שנתן הקב"ה לישראל, והוא הכח לברר הענין בדקדוק נושלו. ואמרו חז"ל דמושה רבנו מסר נפשו על הדינים ונקראו על שמו, ואלה המשפטים אשר תשים לפניך, כלומר שהוא זה שמוסר ונועמיד המשפטים לישראל, והיכן מסר נפשו על הדינים נבואר בנכילתא ובתנחומא פרשת בשלח (סינין י') וכו' בתנחומא פרשת שופטים (סינין ה') שאמרו נח את המצרי וכו' ואמר מי שמוך לאיש שר ושפט עלינו וכו', יע"ש.

וצריך ביאור מזה ענין זה למשפט, והרי ה' בזה מצוה של הצלה שהציל נדרף מיד מוכהו, ועל מצוה זו מסר נפשו ומה שייכות זה לדינים.

ואמנם בבמדבר רבה (י"ב ט') איתא המקור להא דמסר נפשו על הדינים מזה שנאמר ריש פרשת יתרו נישב משה לשפט את הקס וכו' מן הבקר עד הקרב, וענין זה הוא מסיירות נפשו על עצם מועשה המשפט, אולם בתנחומא אי' כנ"ל וצ"ב.

ובביאור הדברים נראה דבפשוטו ענין המשפט הוא מעשה הדין של השפיטה והבירור, אבל קיום פסק הדין אחר כך הוא מצוה ככל מצוות התורה שצריך לקיים, ואין זה חלק מותנת המשפט, אולם נראה דגם קיום פסק הדין הוא חלק מותנת המשפט, ובפרשת שופטים נתבאר מה שאחז"ל שם (דברים רבה ה' ה') דבעינן שיהא השוטר כשופט, שהוא נושם דהשוטר אינו תפקיד נפרד שעליו לדאוג לקיום וביצוע פסק הדין, אלא חלק מותנת המשפט המוטל על השופטים היא לברר הדין לאשורו, ולדאוג לקיום וביצוע פסק הדין, וחלקו של השוטר הוא חלק מהמשפט שנוסר לבית דין דוקא, ולכן צריך שיהא השוטר כשופט כי גם לקיום הדין צריך כח משפט.

הצעה הנוספת

כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו. (כ"ב כ"א)

ופרש"י "כל אלמנה ויתום לא תענון הוא הדין לכל אדם אלא שדבר הכתוב בהיות לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם". ויש לדקדק במה שכתב הכתוב כי אם צעק יצעק שמע אשמע שמבואר שיש כאן ב' מיני צעקות. ובפשוטו חומר יתום ואלמנה הוא לפי שהם מצטערים יותר אולם אם כן אין חילוק בין כשציער יתום צער קטן שאמנם אצלו הוא צער גדול יותר לבין ציער אדם מן השוק בצער גדול. אולם נראה ביאור הכתוב שבאלמנה ויתום העניין הוא שמלבד עצם הצער שזה שייך בכל אדם, מתעוררת אצלם הרגשת האלמנות והיתמות שמרגישים אילו לא הייתה אלמנה עזובה או יתום בודד לא היו מצערים אותי והיו בעלי או אבי מרגישים עלי, וזהו ענין ב' הצעקות שמלבד הצעקה על עצם הצער ישנה גם צעקה נוספת על האלמנות והיתמות.

בבד מרבים

מרן חנאן רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל גר"ע כ"ז שבט תשע"ז

מלבד זאת היו רבינו והגר"י אדלשטיין זצ"ל מתכתבים ביניהם רבות בד"ת, בספרו 'בעקבי תורה' מובאים מקבץ מכתבים בענינים העמוקים של סדר טהרות. מספר שנים לפני פטירתו נחלה רבי יעקב בליבו כמה דקות מחוסר הכרה ונשימה ובס"ד הצליחו הרופאים להשיבו לארץ החיים כשיצא מבית הרפואה עלה רבינו שליט"א לבדרו במעונו ובהתרגשות בדרך עליו ברכת 'מוחיה מתים' כשרבינו שליט"א ממנח את הכרעתו ההלכתית בכך שלפי המציאות שהיה זמן רב ללא דופק הרי הוא כמי שלא ראהו י"ב חודש. (ובספר 'בית מתתיהו' ח"ב סימן י"ד האריך בזה והביא שכן הכריע מרן הגר"ק זצ"ל)

וביא מעט מזעיר ממה ששמענו מרבינו שליט"א אודותיו במרוצת השנים.

ידידות אמיצה של למעלה משבעים שנים, היו בין רבינו יבדלח"ט למרן הגר"י זצ"ל, העדוכה ואהבה רבה משחר נעוריהם עת שקדו השניים יחד בחברותא בישיבה הקדושה ונמשכה עד לפטירתו של מרן הגר"י זצ"ל.

עם נישואיו מונה הגר"י זצ"ל לכהן פאר ברבנות רמת השרון כנ"מ אביו הגדול זצ"ל אמנם נותר הגר"י זצ"ל מחובר לרעיו מהישיבה ורבות פקד את

בתי ידידיו מאז. כשהקים הגר"י אדלשטיין זצ"ל את ישיבת השרון הזמין את רבינו שליט"א פעמים רבות למסירות שיעורים בישיבתו. כשבגרו בניו של מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל נכנסו כולם ללמוד בישיבה הק' והיה מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל טורח ללמוד עם בניו בישיבה הק' בעיקר בשעות הלילה והיה לומד עם בניו שליט"א הנלמד בישיבה הק', ופעמים רבות היה מעביר עם בניו שליט"א שאלות על השיעור אותו שמעו מרבינו שליט"א.

לאחר פטירתו של רבי יעקב זצ"ל יצא אודותיו ספר לימוד וזכרון 'סולם יעקב' בהוצאת מוקדו הרב ידידיה נואיר לפנינו מדברי רבינו למחבר הספר:

היו לנו היכרות של שבעים ושנים שנה מושנת תש"ה, לא סתם הכרנו אלא מנתש"ה נדבקנו, שבעים ושנים שנה להיות מזדבקים זה משהו, כמו אחים זה לא מילה, יותר מזה, עברנו יחד את השמחות ואת הצרות, היו לו הרבה צרות גם כן בחיים, הכרתי אותו טוב, אבל היום כבר הכל מתפרסם.

הוא ידע 'קבלה' זה לא לומדים בישיבה... אבל הוא אהב ללמוד הכל, ולמד גם את זה וידע את כל הסגולות, למדנו הברותא יחד לא הכרתי אותו ככה, בהזדמנות פלונית שוחחתי על כך עם אחיו רבי גרשון ורבי גרשון אמר לי הוא יודע מה שהוא עושה... לימים שמעתי שבאה אליו אשה עם צרה גדולה, ונתן לה עצה כל שהיא לעשות מעשה כל שהוא, אחרי כמה שעות היא חזרה ואמרה עשיתי את זה ולא

הועיל, אז הרבנית אמרה לה בבקשה בואי תיכנסי ותראי מאז שעזבת את הבית הוא יושב בחדר ובוכה עם ספר תהלים כבר כמה שעות, העצה שנתן לה זה כמו החומץ ששמה בתו של רבי הניגא בן דוסא הוא אמר לה זה ידלק כמו השמן, מה הסוד בדבר? כי גם שמן לא אמור לדלוק אלא ברצונו של הקב"ה, דולק, וכי שמבין שגם שמן שדולק זה גם אצלו אין הבדל. כי היה אצלו זצ"ל הוא האמין בתפילה ובתהילים ועטף את זה עם סגולה.

על המופתים שעשה אני לא מדבר, כי אינני מבין בזה, אבל מה שאני כן יודע ויכול להעיד עליו שהוא היה צדיק אמת, כאב לו באמת כל אחד, צריף שיחלה עליו זה מה שהוא היה, אהבת ישראל שבו היתה מיוחדת, יחידים זוכים לזה.

מלבד זאת, ובעיקר הוא גאון שאין דוגמתו בעולם, זה פחות יודעים הוא לא היה ראש ישיבה בישיבה נופרוסמת, אבל בישיבה הוא היה הבחור הכי טוב בישיבה! אני זוכר שהיה תור אצלו, בחורים נוהגים היו עומדים בתור אצלו לשאול, והוא היה כל כך טוב וענה יפה לכלום אפילו שזה היה על חשבון הלימוד שלו, רבינו שליט"א נער ממוקמו ומביא העתק מומכת שכתב לו בדברי תורה ומראה את הפתיחה שכתב לו 'לכבוד ידיד נפשי אלקי נעורי הגאון האדיר' וכל מילה נכונה מוטעים רבינו שליט"א ידיד נפשי, אלקי, נעורי, ועולה על מלכה הגאון האדיר.

היה בחור אחד שבא מהגולה לאחר המלחמה, לישיבה הוא הגיע ישר נוקפריסין, אתם מבינים לבד מה היה רבות הלימוד שלו. ורבי יעקב למד איתו פעמיים בשבוע שב שמעתתא, היו צריכים כח עצום סבלות ללמוד איתו זה היה כמו ללמוד עם הקיר, והוא למד איתו פעמיים בשבוע, זה היה רבי יעקב. אני לעומת זאת גם למדתי עם בחור צעיר פעמיים בשבוע, אבל ההבדל בינינו היה שמים וארץ, כי אני למדתי עם חצקלה ברטלר, ללמוד קצות

החושן פעמיים בשבוע לבקשת נור הרב זצ"ל, אבל ללמוד איתו היה תענוג ממש, לעומת זאת עם מי שרבי יעקב למד זה היה ממש רחוקות לראות אותו בכזאת סבלות מלמוד אותו,

אם שואלים אותי איך זכה רבי יעקב לכוחות הגדולים שהיו לו, זה התשובה, הסבלות שלו למען השני, זה היה כח מיוחד, מסתמא נוכח זה זוכים למופתים, אם אתה כל כך נושקיע לנען השני אז הקב"ה מתן לך כח, נושה רבנו זכה להיות מנהיג ישראל כי כשהיה רועה צאן לקח על כתפו גדי שהיה צנוא, רבי יעקב זצ"ל היה כזה טוב, הוא נתן לכלום את זמנו, בנוסירות נפש כזאת זוכים לגדולה להנהיג. (סולם יעקב)

⚡

מנח הרב זצ"ל היה אומר בישיבה שיעור בשבת לפני מנחה, ובעתה יום השבת היו שלושה בחורים שעולים ללמוד איתו את הסוגיא שעליה בחר הרב למסור שיעור, היה זה רבי שלמק'ה ברנץ זצ"ל, רבי יעקב זצ"ל ואני שאב'חט"א, ישבנו ולמדנו עם הרב כמה שעות עד השיעור. כשרבי יעקב היה לומד הוא היה מופשט לגמרי מכל עניני העולם, אני זוכר שהרב היה מביא לנו כוס תה עם סוכר בזמן הלימוד, ופעם אחת חמד מאן דהוא לצון ומילא את הכוס של רבי יעקב כדי חציה ויותר בסוכר, ורבי יעקב לא הרגיש בדבר כלל.

האחים רבי גרשון ורבי יעקב אדלשטיין לא ישנו בפנימיית הישיבה, הם ישנו אצל בצריף אצל רבי מייכל יהודה זצ"ל אבא שלהם לא הרשה לישון בישיבה, ואפילו כלי מיטה לא היו, התכסו בבגדים ככה כל השנים היו גם רבי גרשון גם רבי יעקב ככה הם גדלו יצמחו לא היה לו לרבי יעקב זצ"ל שום טעם בחיים רק ללמוד אבל בלימוד זה היה כל החיים שלו, בחודשים שלפני

פטירתו כשהיה חולה ולא יכל לדבר, מה שהחזיק אותו היה מה שכתב ולמד, הגעתי לבקרו בבית החולים כמה פעמים וכל פעם שבאתי התכתב עימי בד"ת.

⚡

קטעים מדברי ההספד בהלוויית מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל יום ה' כ"ז שבט ה'תשע"ז

איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב, איכה!!! זה שאלה שלא מבינים איך יועם זהב, אבל זהב זה כבר מלידה זהב, אנחנו יודעים מה ה' הבית, מי שזוכר את הבית של הגאון הצדיק רבי צבי יהודה אדלשטיין זכר צדיק וקדוש לברכה, מה ה', שני אחים גדל, שני בנים ואחר כך עוד אח קטן ובת, זה ה' זהב, זהב ממש מלידה.

קשה לדבר אין לי כח לדבר, כלו בדמעות עיני, בוכים למה לנצח תשכחנו, למה למה, קלי קלי למה עזבתני, אבל בחטאינו לא זכינו, ר' יעקב אנחנו לא זכינו, אבל כמה שאתה זכית, כל הזכיות, כל הישועות של כלל ישראל, הרי זה עולה איתך, רוצים לדעת איזה קבלת פנים יש כעת לר' יעקב בשמים, אי אפשר לתאר, כתוב רוכב ערבות שש ושמה בבוא אליו נפש נקי וצדיק, צדיק לבד לא מספיק, 'נקי' אתם יודעים מה זה נקי, נקי לגמרי, ריין אין גאנצען, אבא שלי זכרנו לברכה תמיד ה"י אומר אריינער, אריינער, איפוא יש כזה נקי וצדיק, ומי הולך איתו כל המלאכים, רבבות רבבות של מלאכים, יכל הזכיות של כל העולם שהציל אתם, כמה נפשות שהוא הציל, כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, עולמות, עולמות, כל מצוה כתוב בפש החיים ר' חיים ואלאזנער שכל מצוה שצדיק עושה זה מהפכה בכל העולמות, כל מצוה של ר' יעקב זה מהפכה בכל העולמות, עד כסא הכבוד, וזה לא אחד ולא שנים, זה ה' ר' יעקב, וזה כעת אבידנו.

הקב"ה ירחם עלינו שזכר עוד להמשיך באור הגדול, לא לשמח להשתמש עם כל זכויותינו, ושהוא יהי מליץ יושר על כל האחים, וכל הילדים, עם כולם הוא ה' נפש אחת, זה לא גזמנו, כל ישראל היו בלבו, מה ה' הכתן גדול, אהרן הכהן ה' רודף שלום ועל לבו היו כל שבטי ישראל, כל י"ב שבטים היו על לבו, עד שלבו כבר לא עמד בזה, הקב"ה ירחם עלינו ויאמר לצרותינו די, ונזכה כבר במהרה לבלע המוות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים אמן.

א"ה בשכונות הקרובים נכתוב על קשרי מרן רה"י שליט"א.

פרשת תרומה - מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל, פרשת תצוה - מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, פרשת כי תשא - מרן המשגיח הגר"י לוונשטיין זצ"ל, פרשת וקהל - מרן הגר"ח'ש ליבוביץ זצ"ל, פרשת פקודי - מרן הגר"ש אופערבאך זצ"ל, פסח - מרן הגר"ח גרינצון זצ"ל, נשמה לקרב חומרים.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ה

הוראת שעה

אברך שלומד שני סדרים ומרגיש שכבר נפטר מללמוד עוד היום - אינו אברך!

[מתוך הנאמר בכינוס ראשי כולל ערב וכולל שישי שבת]

מעשה היה באחיין של הגר"א, שנגנב מוננו סכום גדול של כסף, ובחיפושיו אחר הגנב הגיע לווילנא, ונכנס לגר"א, וסיפר לו את הדבר. אמר לו הגר"א, לא פיללתי שיהיה במשפחתנו אדם שיבטל תורה כדי לחפש כסף...

מעשה נוסף היה עם ר' יצחק אלהן, שהיה לו דין תורה על סכום כסף גדול, ושלח את אשתו לבי"ד במקומו. אמנם היא בקשה מוננו שיבוא ויסדר את הדברים, והוא סירב, והלכה לאביה שישכנע אותו לבוא. גער בה האב, ויכי את רוצה שהוא יהיה עם הארץ?

סיפורים כאלו נראים כיום לרבים מאיתנו כמזדריס, וזה מראה כמה אנחנו רחוקים ממושגים של התמדה אמיתית, מהבנה מה הם 'חיים של תורה'. אמת הדבר, שכיום מאחר והאשה עובדת ממילא אברך צריך לעשות דברים רבים שלא היו רגילים בעבר, כגון לספל בילדים, אבל דוקא משום כך צריך לחפש ביתר שאת מה ניתן לעשות כדי להישאר שקוע בלימוד. מאחר וישנם זמנים רבים שהוא חייב לבטל מן הלימוד, צריך כנגד זה לעשות דברים אחרים שיחזקו אצלו את חשיבות כל רגע של לימוד, וזה כולל ערב!

כשאברך יודע ומרגיש שהוא מחוייב לצאת וללמוד שעה וחצי או שעתיים בלילה, אף שכבר למד במשך כל היום, אז הוא מרגיש את החיוב הגדול של הלימוד, וממילא גם בזמן שהוא מטפל בילד הוא חושב בלימוד, ולא בדברים אחרים. אברך צריך להיות מונח כל הזמן בלימוד! וכפי שמספרים על הגדולים, שגם בשעה שהיו צריכים להאכיל את ילדיהם היתה הגנרא פתוחה לפניהם. אברך שלומד שני סדרים והולך לביתו, ומרגיש שהוא כבר פטור מללמוד עוד היום, זה לא אברך! נמצא ש'כולל ערב' וכן 'כולל שישי שבת' הם דברים חשובים עד מאוד, שכן הלימוד בזמנים כאלו גורם לאברך להיות שקוע בתורה כל הזמן, וכך מוכרח להיות!

הקב"ה יתן לכם הצלחה וסייעתא דשמיא מרובה, שמכיוון זה ייצא חיזוק לכוללי ערב, ועל ידי זה יתחזק כל לימוד התורה של האברכים, שזה מה שמקיים אותנו, וה' יעזור לכם להצליח ולזכות לכל הדברים הטובים.

'נעשה ונשמע' או 'כפה עליהם הר כגיגית'

יסוד זה צריך לשנן היטב, מאחר והוא נוגע לאחד החסרונות העיקריים של דורנו! כיום כולם רוצים חיים קלים של תענוגים, ומצוי אפילו אצל בני תורה שאינם מוכנים להתמודד עם קשיים, ואינם מודעים לכך שכדי לזכות לתורה צריך להסכים לחיות חיי צער ודחק.

חסרון זה גורם להרבה מן הבעיות שיש היום! ישנם אברכים כוללים שיש להם בעיות של פרנסה, כיון שהם לא מסתפקים במה שיש להם, ואינם מוכנים לוותר על תענוגי עולם הזה, וחיים כמעט כמו 'בעלי בתים'. זה גורר בעיה נוספת, שכיון שהפרנסה לא מספיקה עושים כל מיני פעולות להשיג כסף, ופעמים אף פעולות שאינן ראויות לבני תורה. והסיבה שהתחילו להקל בכל מיני עניינים לצורכי פרנסה, בגלל שלא חיים בצורה נכונה. צריך אמנם לחיות נורמלי, אבל לא יותר מזה!

כך גם בשיניות, בחוד שיש לו קושי קטן מיד סוגר את הגמרא... קשה לו... מי אמר שהלימוד צריך להיות קל? זה לא נכון, זה קשה! וכפי שראינו במדרש ש'התורה שבעל פה היא קשה ללמוד ויש בה צער גדול', אמנם אחד כך מגיעה התנאה, אבל בתחילה אכן קשה להבין את הסוגיא עם כל הדקויות שיש בה, אבל צריכים להתבטל לקדוש ברוך הוא, ולעסוק בתורה אפילו כשקשה.

ובזה יש לבאר את דברי המדרש שם [וכן הוא במסכת אבות פ"ו מ"ד], 'כך דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל'. ולכאורה יש לתמונה, אחר שכבר פירש התנא את כל אופני הצער שיש, לאכול 'פת במלח', לשתות 'מים במשורה', ולישן 'על הארץ', מה כוונתו עוד באומרו 'חיי צער תחיה'?

אמנם התשובה מתבארת מדברי המדרש שהובא לעיל, שהתורה שבעל פה היא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, אלו הם חיי הצער! פעמים יש סוגיות קשות שצריך להשקיע בהם עמל ויזע, בלי לקבל את הברק וה'גישמאק' של הסוגיא, אלו הם 'חיי צער תחיה'. זה קנין הכרחי להשגת התורה, כיון שמי שאינו מוכן ללמוד כותוך 'חיי צער' שהתורה דורשת מאתנו, אינו יכול להגיע לדרגות בתורה.

אמנם כדי לקיים את זה אדם צריך לחיות עם מחשבה, לא לחיות כפי שמוזמן, אלא לחשוב, מה המטרה שלי בחיים, מה אני צריך לעשות כדי להגיע אל המטרה. ואף שלא גיעי ממש למדרגה של המדרש תנחומא, מכל מקום אפשר להגיע למדרגות גבוהות מאוד.

יעזור ה' שנזכה כולנו להתבונן איך צריך לחיות, להתבטל לקדוש ברוך הוא, ועל ידי זה נזכה לסייעתא דשמיא, ונכול ללמוד תורה כראוי, ונזכה בע"ה לגאולה בקרוב.

מצינו לכאורה סתירה לגבי ההתייחסות של בני ישראל לקבלת התורה. מצד אחד, כתוב בפרשה (שמות כ"ד) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ומשתמע מכך שעם ישראל קבלו את התורה ברצון, ואף הקדימו 'נעשה' ל'נשמע', כמו שדרשו חכמים במסכת שבת (פ"ב). אבל מאידך, דורשת הגמרא שם את המקרא 'ויתיצבו בתחתית ההר' (שם י"ז), ואומרת, 'אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם'. ומתבאר מכך שקבלת התורה היתה בכפייה ולא ברצון. ררי מצינו לכאורה סתירה לגבי ההתייחסות של בני ישראל לקבלת התורה, האם קבלו את התורה בכפייה או ברצון.

על קושיא זו כבר עמד המדרש תנחומא (נ"ח ס"ג), ופתח תחילה בדרשת הכתוב באיוב (כ"ג י"ג) העוסק במעלת התורה, ואומר 'לא תמצא בארץ החיים'. ותמה על כך המדרש, 'וכי בארץ המתים תמצא?'. והשיב, 'לא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה, שבאמר (במדבר י"ד) זאת התורה אדם כי ימות באהל. וכך דרכה של תורה, פת בגולח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל'.

ומוסיף עוד המדרש לבאר את חשיבות התורה שבעל פה 'לפי שלא נרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה, שהיא קשה ללמוד, ויש בה צער גדול, שהיא משולה לחושך, שנאמר (ישעיה ט"א) העם ההולכים בחשך ראו אור גדול'.

ועל פי זה מיישב המדרש את הסתירה שפתחנו בה, כיצד יתכן שמוצד אחד קיבלו ישראל את התורה בשמחה ואמרו 'נעשה ונשמע', ומוצד שני הוצרך הקדוש ברוך הוא לכפות עליהם הר כגיגית. ומבאר שעל קבלת התורה שבכתב אכן ענו כולם ואמרו 'נעשה ונשמע' מרצונם, 'מפני שאין בה גיעה וצער והיא מעט', אבל על קבלת התורה שבעל פה היה צריך לכפות עליהם הר כגיגית. 'מפני שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות, והיא עוה כמות, וקשה כשאל קטאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאוודו, שבאמר (דברים ו') ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'.

מתבאר מדברי המדרש יסוד גדול, שכדי לזכות לתורה שבעל פה צריך שהאדם יבטל את כל עצמיותו לקדוש ברוך הוא. לא תענוגים! לא תאוה! לא כבוד וגדולה! כלום! רק על ידי כך זוכים לעמל התורה.

בדין 'שור האצטדין'

היה צריך להתחייב בכפל, אלא שפטרורו מטעמא דישמא יקניטנו רבו.

ביאור שיטת הרמב"ם על פי היסוד הנ"ל

ולפי זה יש לבאר את דברי הרמב"ם שהובאו לעיל, ששור האצטדין אין עליו דין מועד, שהרי נחבאר שגדר חיוב ממון המזיק הוא שמחייבים את הבעלים באותו חיוב שהיה ראוי להטיל על הבהמה, אילו היתה 'בר חיובא', ואם כן יש לומר, שאחר שפטרה התורה את שור האצטדין מחיוב מיתה, משום דלא הוי מעשה ידיה, אלא על ידי אחרים, ממילא יש ללמוד מכך שאין זה מעשה הראוי לחיוב הבהמה בדין נזיקין, וממילא גם בעליה אינו ראוי להתחייב על מעשה. שהרי חיובו הוא לשלם את מה שהיתה הבהמה עצמה ראויה להתחייב. וזו היא כוונת המגיד משנה, שמאחר והשור פטור ממיתה יש ללמוד מכך שאינו נעשה מועד.

ומה שמשלם הבעלים של השור חצי נזק דתמות, אע"פ שלא היה השור ראוי להתחייב כלל על מעשה הזיקה, מאחר ובא על ידי אחרים, היינו משום דשאני חיוב חצי נזק של שור תם, שנתחדש בו דין תשלומין מיוחד שאינו קיים בשאר מזיקין. שכן החיוב שחייבה התורה את בעל השור התם בחצי נזק הוא כדי שישמור על שורו, כמבואר בגמרא (ב"ק טו.) דיסתם שוורים בחזקת שימור, ומן הדין היה לפטור הבעלים לגמרי, אלא שקנסתו תורה בחצי נזק כדי שישמור שורו. וכיון שחיוב זה אינו מחמת מה שהבהמה היתה ראויה להתחייב בעצמה, אלא הוא חיוב מיוחד המוטל על הבעלים כדי שישמור, לפיכך אף בשור האצטדין שאינו ראוי להתחייב על מעשיו, מכל מקום אין הבעלים נפטרים לשלם את הדין תמות' שלו, כיון שיודעים הם שאם ישיסוהו באחרים יגנחם, וממילא היה מוטל עליהם לשומרו.

(נערך מתוך ספר משנת ר' משה הלל עמ"ס בב"ק)

על השור, לדין חיוב תשלומין, שהוא על הבעלים, וכיצד ניתן ללמוד מכך שפטור השור ממיתה, שלא יהיה על הבעלים חיוב תשלומים של מועד. ב. ועוד יש לתמוה, אם אכן לומדים את תשלומי הבעלים ממיתה השור, א"כ הדין נותן לפוטרו לגמרי, אף מחיוב חצי נזק של תם, ומדוע מחייב הרמב"ם את בעל הכלב בחצי נזק. ואמנם ברמב"ם שם ביאר טעם החיוב, שהוא משום שהבעלים יודע שאם משסים את כלבו דרכו לנשוך, ולא היה לו להניחו בלא שמירה. אמנם זה עצמו צריך ביאור, מדוע אין טעם זה מועיל לחייבו גם בתשלומי נזק שלם כדין מועד.

ביאור מרן הגר"א קוטלר בגדר חיוב האדם על ממונו המזיק

ונראה לבאר בזה, עפ"י מה ששמעתי ממור"ר מרן הגר"א קוטלר זצ"ל, בביאור דעת הרמב"ם בהלכות גניבה (פ"א ה"ט), שכתב 'העבד שגנב פטור מן הכפל, ובעליו פטורין, שאין אדם חייב על נזקי עבדיו אף על פי שהן ממנו, מפני שיש בהן דעת ואינו יכול לשומרו, שאם יכעיסנו רבו ילך וידליק גדיש באלף דינר'. מבואר מדבריו, שלולי התקנה שפטור חכמים את האדון מטעם שמא יקניטנו רבו, היה הדין שישלם האדון כפל על מעשה גניבה של עבדו. ולכאורה הדברים צריכים ביאור, שהרי דין כפל הוא חיוב שהטילה התורה על הגנב שעשה את מעשה הגניבה, ומה מקום היה לחייב בזה את האדון על גניבת עבדו, הרי אפילו אם אכן היה חיוב על מעשה גניבה של עבדו לא היה חיובו בזה מדין גניבה, אלא מדין 'ממונו המזיק', ולא מצינו חיוב כפל בממון המזיק, וביאר בזה מור"ר, שגדר החיוב בממונו המזיק הוא שמחייבים את הבעלים באותו חיוב שהיה ראוי לחייב את השור, אם היה בר חיובא, ולפיכך אף בעבד שגנב הדין כן, שמאחר ואילו היה בר חיובא היה מתחייב כפל, ממילא אף האדון

וכי יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו, ובעל השור נקי (שמות כא כח).

שיטת הרמב"ם ששור האצטדין אינו נעשה מועד

כתב הרמב"ם (נזקי ממון פ"ו ה"ה) 'שוורים שמשחקין בהן ומלמדין אותן שייגחו זה את זה אינם מועדים זה לזה, ואפילו המיתו את האדם אינן חייבין מיתה'. ומקור דינו הוא מדברי המשנה במסכת בבא קמא (לט.) 'שור האצטדין אינו חייב מיתה, שנאמר כי יגח ולא שייגחוהו'. ומפרש הרמב"ם, שדין זה נאמר לא רק לענין כך שאין בו חיוב מיתה, אלא אף לגבי זה שאין עליו שם 'מועד'. ובראב"ד שם השיג עליו 'ולמה לא, וליהוי כשור שהוא מועד לשופרות. ועוד. שכבר פסק למעלה משטה כלבו של תבירו בחבירו חייב בעל הכלב. וכוונתו למה שפסק הרמב"ם שם (פ"ב ה"ט), 'המשטה כלבו של חבירו באחר פטור מדיני אדם וחיוב בדיני שמים, ובעל הכלב חייב חצי נזק, שכיון שהוא יודע שאם שיסה את כלבו להזיק נושך, לא היה לו להניחו'. אמנם אף שם השיג עליו הראב"ד 'אם מועד הוא נזק שלם משלם'.

ביאור המגיד משנה בדעת הרמב"ם ותמיהה עליו

וראה במגיד משנה שם שכתב לבאר דעת הרמב"ם, שמאחר ושור האצטדין פטור מן המיתה, ממילא דין הוא שאינו נעשה מועד. והוא הדין לכלב שנשך ע"י שיסור, שמכיון שלא עשה מעצמו אלא על ידי אחרים דינו כשור אצטדין שאינו נעשה מועד, אלא דינו כתם ומשלם חצי נזק. אמנם דבריו צריכים ביאור לכאורה בתרתי. א. מה השייכות שיש בין דין חיוב מיתה, שהוא

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הרכה לאברכים

עבודת התפילה (ג')

עיקר התפילה - כניעה

מור"ר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן, מאמרים ושיחות מוסר ח"ב, אלול - תתפילה ותשובה) לומד יסוד זה גם מדברי הגר"א, על הפסוק 'זבח רשעים תועבה' (משלי כא כז), וזה לשונו: 'עיקר הקרבן הוא שהאדם ישוב ורומז הנישאה, וישב לה' מרוע מעלליו וכו'. וכן הוא בתפילה, שהיא במקום קרבן, שתפילת רשעים היא תועבה, כי לא יכניעו רוחם'.

מדברי הגר"א הללו לומד ר' אהרן חידוש גדול, שלא רק שהתפילה מקובלת יותר אם האדם נשבר ושב בתשובה, אלא שכשם שתכלית הקרבן היא לשבור את גאוותו של החוטא, כדי שישב בתשובה שלימה, כך תכלית תפילה היא שישבור המתפלל את גאוותו, ובכך ישוב אל הקב"ה.

ומסיים שם ר' אהרן: 'דעיקר התפילה הוא הכניעה וההתבטלות לפני הבורא, ושיחזק את ההכרה דלית ליה כלום, וכל מציאותו תלוי בהבורא יתברך שמו, ומרגיש עצמו כעני ואבוד, ומצפה לקבל מהשם יתברך, ובזה ישוב בתשובה, וזהו המכוון בענין העבודה'.

רבינו יונה (ברכות ג. ד"ה כל תקובע) מחדש יסוד גדול בתפילה, שאדם שיש לו חסרון במידת הענווה אינו יכול לעולם לכוון בתפילה כראוי וזה לשונו: וכיון שכל כך הוא אוהב התפלה ודאי מדת ענוה יש בו, כדי שתהיה תפלתו מקובלת לפני המקום, כענין שנאמר 'ובחי אלוקים רוח נשברה' וגו', שאם לא יהיה לו הענוה לא יוכל לעולם להתפלל ככונה, ולא תהיה מקובלת לפני המקום ב"ה, עכ"ל. והטעם לכך הוא, שאדם שאין בו ענווה מרגיש שהצלחתו והישגיו תלויים במעשיו, וכמו שכתוב, 'ובחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים י, יז), והרגשה זו פוגמת את כל עיקרה של עבודת התפילה, משום שאינו יכול לבטל את עצמו ולהרגיש שכולו תלוי בקדוש ברוך הוא.

וכן מבואר בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש. פ"ג חשבון י"ח), שכתב: אבל נשאני על זה מה שרוממתי בצוותך אותי לקרא אליך, והרשתי לשבח את שמך העליון, כפי הכרתי אותך וידעתי בכבודך, עם הראותי עבודתי לך ושפלותי לפניך. ואתה יודע תקנתי ואופני הנהגתי, ולא הודעתני בצרכי להעיר אותך עליהם, אלא שארגיש בגודל חסרוני אליך ובטחוני בך, עכ"ל.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ה

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

הגישו אדוני אל האלוקים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוני את אוננו כמרצע זעבדו לעולם (כא, ו). נסתפקתי בעבר נרצע האב מותר לו לסתוב את הנקב באוני, או לא. והנה הקשה מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות קידושין דף כב ע"ב), דאם כל הטעם שרוצעים את אוננו הוא משום שאונן ששומע על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע. א"כ מוכח שרצון התורה שלא ימשיך בעבודתו, אז מדוע רוצעים אותו ומשאירים אותו עבד כרצונו, אדרבה היה ראוי שיאמרו לו שיצא בע"ח לחירות. וביאר מו"ח דכירושלמי שינה מלשון הבבלי, וכתב דכיון דכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכא זה ופרע עולו של מקום וקבל עליו עול אדון - ירצע, והיינו שכונה שהביא ע"ע אדנות הדישה, יש כאן אביווריהו דע"ז, ומפקיע בזה אדנותו של הקב"ה. ואמר מו"ח דלפ"ז מה שרוצעים אותו, היינו כדי שיהיה עליו אות וסימן וע"ז יזכור את בוראו ולא יפרוק עולו מע"ע, וע"ז הרציעה מתקן את האיסור. עכ"ד. ולפ"ז יש מקוב לומר שאסור לעבד לסתוב את הנקב, כי הנקב הוא אות וסימן לאדנותו יתברך. ואפשר להביא לכך קצת ראיה מדברי חכמים (קידושין דף כא ע"ב) שאין עבד עבדי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום, והתורה אמרה 'ושב אל משפחתו' - למהזק שבמשפחתו, ואי נימא שמוזר לסתוב את הנקב, היה יכול גם הכהן להירצע, ואח"כ ילך לרופא ויסתוב את הנקב. אמנם מדברי מו"ח אין ראיה, היותו זמאחר שבשעת הרציעה קיבל ע"ע עול מלכותו יתברך, אולי מותר לו להתחזר האזון לתיקונה. וגם מכאן אין ראיה, דאין רוצים לעשות הכהן בעל מום אפי' לזמן קצר, וכמבאר בתוס' נכסיות (דף לו ע"ב, ד"ה כאן לשהוט) בתיקונים השני דייש קפידא שלא יעשה הכהן אפי' מום עובר, או דחיישינן שהרפואה לא תצליח וישאר בע"מ, וראה בדרבות משה (קידושין, הערה מו) שאין איסור לרפאות הרציעה, וצ"ע למעשה.

• ווי העמודים והשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

הנחת רכב במקום המיועד לגניבות, כדי לקבל את שווי מהביטוח

שאלה. יש לי רכב פשוט וזיל, שאני מצליח למכרו כבר תקופה ארוכה, כאשר גם אלו שכן מוכנים לקנותו, רוצים רק בתשלום נמוך מאוד משווי האמיתי. והנה חבר נגיש אלי וגילה את אונני, שיש לו עצה פשוטה, ואף הוא עשה כך, והיא שיוגבו את הרכב, ואז הביטוח משלם לפי מחירו האמיתי של הרכב. ותמהתי בפניו, וכי אומין גבים אלי לבית?!, החבר צחק ואמר שזהו דבר מפורסם, שישנם מקומות המועדים לגניבת רכבים, וכגון מקומות הסמוכים לכפרים ערביים, אשר מי שמחנה שם את הרכב בלילה, כד"כ כאשר מגיע כבוקר - הרכב איננו... ולכל היותר יחנה את הרכב בערב שבת, ובמוצ"ש מובטח הוא שהרכב יגנב, ואז מקבל מהביטוח את כל שווי האמיתי...

תענתי לאיתנו אחר, שלדעתי אין זה דבר ישר, להחנות רכב על מנת שזה יגנב, ולאחר מכן להוציא את הכסף מהביטוח, הרי זה כרוך שלא על מנת כל הב משלמים. והוא טען, שאם היה מדובר בשני אנשים רגילים נחמא, אבל בביטוח לא עוברים עם כוונה, אלא בעל הרכב משלם להם כל חודש ויש חוזה מסודר, וכמו שהם אינם מוכנים להתפשר במאומה גם אם כרוך כשמש שהמבטח צודק, בשעה שזה חורג מסעיף אחד בחוזה. כך להיפך, בכל מקום שאין מניעה חוקית להחנות שם את הרכב, הם חייבים לשלם לך כשהרכב נגנב משם. ולכן הציע שאחנה שם את הרכב, ותוך זמן קצר אראה פלאות. וכרצוני לשמיע ממרן שליט"א האם מותר לעשות כן, או שמא יש כזה חשש גניבה.

תשובה. אסור להניחו שם משני טעמים, א. כי הוא מניח פתיון לנכרי לגנוב, וגם נכרים מצויים שלא לגנוב, ועובר על לפני עור לא תתן מכשול, ב. כי הוא עובר על מצות השבת אכירה, כי גם אם רואה שם רכב, צריך להודיע לבעלים או להברת הביטוח שהם עלולים להפסיד שם כסף, וכל שכן שאסור להניח שם רכב לנתינתו.

מקורות ונימוקים

שני במסכת בבא מציעא (דף צג ע"ב) לגבי רועה שהיה שומר שכן שחייב בגניבה ואכילה ופטור מאונסים, ואם הארי הדוב והנמר והברדלס והנחש טרפו צאן, הרי אלו אונס, אימתי בזמן שבאו מאלהן, אבל אם הולכין למקום גדודי חיה וליסטים אינו אונס.

והקשה מהר"ל זצ"ל צינן זצ"ל בספרו 'מעניני החכמה', דלכאורה לא רק שאין זה אונס אלא זה הרי פשיעה ממש [ובאמת שהתנים (ד"ה סיגפה) הקשו כן, אבל בהמשך המושג, ולמה לא הקשו כן על הולכין למקום גדודי חיה], ויתרין שאין הכי נמי זה פשיעה, והמשנה מדברת גם אב זה היה באופן שמצוי רק זאב אחד או שיש שם הרבה רועים, ורק לאחר מכן הגיעו שני זאבים או שלא היו רועים, וע"ש. ובאמת, כן כתבו המאירי ובספיקי ריא"ז (שם פ"ז ה"ד אות י') שאם הולכים למקום גדודי חיה וליסטים אין זה אונס אלא פשיעה ומשלם.

אלא שיתכן שאם חברת הביטוח לא הגבילה את התניה למקומות מסוימים, למרות שהם יודעים שהם מועדים לגניבה, אין זה נקרא אצלם פשיעה אלא גניבה, וגם מקוב זה כלול בביטוח. ובפרט שהם יודעים מאיה מקום נגב הרכב, ומסתמא גם מודעים לכך ששם זה מקוב המועד לגניבות, ולא ההיזיון אותו שלא יחנה שם.

אלא שנראה שאסור לעשות כן, כי הוא עובר כלפני עוור שהוא מכשיל את הנכרי באיסור גניבה, כי כמו שאסור להניח פתיון ליהודי שיתפתה לגנוב, כי המניח עובר כלפני עוור, כך גם אסור לפתות נכרי, שהרי גם נכרי מצווה על איסור לפני עוור [וראה לכך שאמרו במסכת עבודה זרה (דף כב ע"א) אין מעמידין בהמה כפונדקאות של עכ"ם, מפני שחשודים על הרביעה, ופירש"י יבני נח נאסרי בה... ויש כאן לפני עוור לא תתן מכשול].

אמנם יש עצה פשוטה שהיהודי ימחל לגנבים מראש, ובכך הם לא נמשלים בגניבה, וכמבאר בקידושין (דף לב ע"א) דרב הונא קרע שריא באנפי רבה בריה, אמר איזול אחיזי אי רתח, ומקשה הגמ', ודלמא רתח וקעבר אלפני עוור לא תתן מכשול, ומשני, דמחיל ליה לקריה. הרי שמחילה מראש מסלקת את האיסור של לפני עוור.

ואמנם התוס' שם (ד"ה דמחיל) כתבו: 'וצריך לומר שהודיעו קודם לכן, שלא יהא כמו נתמין לאכול בשר חזיר ועלה כידו בשר טלה דאמר לקמן (דף פא ע"ב) דצריך מחילה וכפרה, עכ"ל. אמנם יעויין בחשוקי חמד עמ"ס שבת (דף קטז ע"ב) בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאיסור זה של 'נתמין לאכול בשר חזיר ועלה כידו בשר טלה', יתכן שאין הנכרי מזהיר על כך.

אלא שיש לדון שאף שאין הנכרי גונב כלום מהיהודי, שהרי היהודי מחל לו, אבל ככל זאת הוא גונב מהחברת הביטוח, שהרי הביטוח מפסיד מכן, ונמצא שאמנם לא גנב את בעל הרכב, אבל כן גנב את חברת הביטוח, והיהודי הכשיל בגניבה זו, ועובר על איסור לפני עוור.

אלא שיש לומר, שאין הנכרי גונב מהחברת הביטוח, אלא רק גורם לכך, שע"י שהגוי גונב, היהודי יקבש מהחברת הביטוח ממונו והם יפסידו מכן זה נקרא גורם לממון, ומנא לן שהנכרי מצוה על כך.

אלא שנראה שכלל זאת אסור, כי ממה נפשך, אם היהודי מחל לנכרי על גניבת הרכב, אסור ליהודי לאחר מכן לתבוע את חברת הביטוח שכיון שמחל לו על הגניבה, אין יתבע את הביטוח על מה שמחל לנכרי על הגניבה. ואם הוא תובע את הביטוח, הרי שאיגלאי מילתא למפרע שלא מחל על הרכב, וקעבר על לפני ע"ש שהכשיל את הגוי בגניבה. ולכן נראה שאסור לו להניח את הרכב, משום 'לפני עוור' שמכשיל את הגוי בגניבה.

טעם נוסף שאסור לו להניח שם את הרכב, שהרי כל יהודי שרואה רכב כזה שחונה במקום שמיועד לגניבה, מצוה עליו להתקשר או לבעל הרכב או לחברת הביטוח ולהתריע על כך שלא יגנוקו, וזה מדין מצות השבת אכירה, שאנו מצווין גם לדאוג לא רק להחזיר את אכירה יהודי, אלא גם לראות שהיהודי לא יגנוק, וכלשון השו"ע הרב (הלכות מציאה ופקדון, סעיף לא): 'וכן כל מוצא בזה אם אפשר לו להציל את חבירו מהפסד, חייב הוא לטרוח בכל כוחו להצילו עכ"ל. ואין אותו יהודי הולך בידים ומניח שם את הרכב שלו, ומפסיד בזה ממון לחברת הביטוח, וכיוצא שזכה עובר על השבת אכירה, שגורם הפסד לחברת הביטוח.

לפני שבועיים הגיעו לשיעור של רבינו קבוצת חקלאים שומרי תומ"צ ויד"ש השומרים שביעית במסירות נפש, ביחד עם ראשי ארגון 'קרן השביעית', וביקשו להעתיק בתפילה לבורא עולם בעקבות הבצורת הקשה שגרמה לפגיעה קשה בפרנסתם. ואכן, מעמד התפילה המרכזי נערך מיד לאחר השיעור, בהיכל ביהמ"ד המרכזי ברמת אלחנן, כאשר רבינו נעמד יחד עם מאות משתתפי השיעור ותושבי השכונה, לאמירת 'וענו בורא עולם' מעומק הלב.

בדברי החיזוק שנשא רבינו לאחר מעמד התפילה, אמר: **'אני רוצה לבקש עוד דבר, זכינו שהתאספנו כאן, ורצינו לבקש ללמוד כל יום שתי הלכות שבת, לקראת שבת לנו ונלכה כי היא מקור הברכה. אנחנו נבקש מכל האחים שלנו, שיתפללו אבל גם ילמדו הלכות שבת, השבת היא כח אדיר!'** כשלאחר מכן הוסיף רבינו: **'ואנחנו נתבשר בשורות טובות, אני רוצה לשמוע מחבריי היקרים בשורות טובות, זה הרי פת לחם שלהם... איום ונורא... נבקש מהקב"ה שיראה לנו נפלאות, אנחנו נעשה חסד איש עם רעהו, והקב"ה יעשה גם איתנו חסד. אבל עיקר העיקרים זה שבת! ונזכה לשמוע מהאחים שלנו היקרים, בשורות טובות, הרבה גשם, הרבה בריאות, ונזכה לקדש שם שמים ברכים.**

ונאמר ה' אלוהינו יחיד, אין יחיד כמונו, עד כאן מדבריו לפני שבועיים. ואכן בשבוע האחרון זכינו לגשמי ברכה ונדרה, ואמנם עדיין צריכים גשמים נוספים, ורבינו עצמו ממשיך לומר 'וענו בורא עולם' [עד שגורמי המקצוע יאמרו שכמות הגשם שירדה השלימה את החוסר מתחילת החורף]. אך בכל זאת החקלאים הנרגשים ביקשו לבוא שוב לרבינו, ולהודות מקרב הלב על מעמד התפילה המיוחד, שכל הנראה פתח שערי שמים, ובזכותו הוריד לנו הקב"ה גשמי ברכה.

ואכן לאחר שיעורו השבועי של רבינו בביה"ח 'מעייני הישועה', במוצאי ט"ו בשבט, עלו ובאו החקלאים יחד עם הרב בנימין כהן, יו"ר קרן השביעית, ובידיהם מנחה לרבינו, מפיירותיה המשובחים של ארץ ישראל. מקורבו של רבינו, הרב מרדכי פורגס הציג את ההקלאים בפני רבינו: **'נמצאים פה נציגים של קרן השביעית, שהם לפני שבועיים היו אצל הרב שבידכם שבעזרת ה' הקב"ה ישלח לנו גשם, והקב"ה אכן שלח לנו גשמים, אז הם באים להודות להקב"ה, וכן על זה שהרב התפלל עמם, ושלחו איזה מתנה צנועה של פירות ט"ו בשבט, ורוצים שרבינו יאמר יחד עם כולם 'מזמור לתודה' כהודאה להקב"ה'.**

לאחר מכן, פתח רבינו את דבריו ונשא דברים נרגשים: **'תראו יקריי, אנחנו הודענו ברמת אלחנן שאנו חייבים לבכות ולהתפלל, כיון שהיה כתוב בעיתון שעשרות שנים לא היתה כזו בצורת, אין מים ואין לחם. והמתפללים פשוט בנו והתפללו עם כל הלב, ובכל שמו"ע אמרנו 'וענו בורא עולם'... בני תורה שבוכים זה כח אדיר, והיו גם נשים בעזרת נשים שהתפללו עמנו, והסברתי להם שזה לא צחוק, זה הפרנסה של החקלאים, אצלם זה לחם ממש. כזו צרה, הרגישו שהקב"ה דוחה אותנו. זה צרה צדורה, ופתאום מתחיל לרדת טיפות, טיפות... בעיקר בלילה, ונתתי מטר ארצכם בעת, כי הקב"ה לא רוצה להטריח הולכי דרכים... אנחנו צריכים להודות ולהראות שה' הוא האלוהים...'**

לאחר מכן אמר רבינו ביחד עם הציבור את פרק 'מזמור לתודה' ברגשי הודאה להקב"ה, ומיד לאחר מכן הצביע על משלוח הפירות שקיבל ואמר: **'אני אקח את זה, ואני מודיע לכולם שזה ילך לצדקה... נתלק את זה לעניים בשליחותכם'...** בעודו מוסיף ומצביע על הפירות בהתפעלות: **'תראו כמה יפה, איזה צבעים יפים... תראו מה שהקב"ה יודע לבדואו...'**

לאחר מכן הוסיף רבינו חיזוק נוספים: **'אנחנו נתפלל ונודה להקב"ה על כל השפע הטוב שהביא לנו, ואין אפשר להודות להקב"ה? - הקב"ה מאד אוהב אהבת חנים, שיהודי יאהב יהודי, קורה בבית יהודי לפעמים שהאשה מרגיזה והבעל שותק וממשיך לעזור בבית, או לפעמים שהבעל מקניט את אשתו והאשה שותקת. ובליהל אומרים**

לפני השינה בלב שלם שהקב"ה ימחל ויסלח לכל מי שהקניט ופגע, זה נורא כמה שזה מועיל. מידה כנגד מידה, הקב"ה רוצה שיאהבו את הילדים שלו, והאהבת חנים זה להודות להקב"ה. לשפר את הבין אדם לחבירו זה בעיקר, זה ממש עצום!'

הרב בנימין כהן, יו"ר קרן השביעית פנה וסיפר לרבינו: **'כשבאנו לבקש על התפילה, אז הרב ביקש בסוף שילמדו גם הלכות שבת. ויש חקלאים שממש קיבלו על עצמם והתחילו ללמוד שני הלכות כל יום... הם יצאו משם בתחלטה גמורה: הרב אמר, אנחנו עושים!!!'**

רבינו התפעל מאוד לשמע הדברים, והגיב: **'אתם שומעים? זה כבר משהו אחר... אני חושב שאת הפירות הייתם צריכים לתת לאותם חקלאים... אני באמת לא יודע מה אני קשור... הקב"ה תרחם על עמך ישראל, תראה איזה עם יש לך, יש עצירת גשמים מיד מתכנסים ומתחפשים עיצות לשפר את המעשים ולהתחזק.'**

את סימונו של המעמד הקדיש רבינו לשירה וזמרה מעומקא דליבא, ולאחר שירת 'אילן אילן כמה אברך', חתם רבינו את המעמד ואמר: **'צריכים לפרסם את זה, שהחקלאים התחילו ללמוד הלכות שבת וידרו גשמים, זה הולך יחד... השבת היא מקור הברכה, מיידרעג, אני חושב שיש מצוה לפרסם את הדבר, שהקב"ה עושה איתנו קצת חסד, הודיעו בעמים עלילותינו... תודה רבה לכם, שיהיה ברכה והצלחה בכל אשר אתם עושים.' [ניתן להאזין להקלטת המלאה, בקו שיה יצחק, שלווח 2-4].**

בשבועות האחרונים נערך במעונו של מדרן רבינו שליט"א מעמד מרגש של כתיבת אותיות, לקראת סיום כתיבת ספר תורה חדש, והכנסתו לאחת הקהילות החשובות בעיר 'רמת גן', לאחר שסיים רבינו לכתוב את האות, פתח בשיירה מרגשת של 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', בעודו מוחא כף אל כף בהתרגשות, כשלאחר מכן בדרך את כל הנוכחים: **'אנחנו מבקשים מהקב"ה שכל מי שנמצא פה איתנו, יוושע בכל טוב, כשחזר על כל באופן נדיר ג' פעמים, וסיים ואמר 'יחד עם כל בית ישראל'.**

אנקדוטה מרתקת התרחשה בסיום המעמד, כאשר אחד הנוכחים, 'מוסכניק' במקצועו, פנה לרבינו בהתרגשות ואמר: **'אנחנו צריכים ללמוד מהרב אהבת ישראל, זה לא יאומן... ומיד לאחר מכן הוסיף וסיפר לרבינו מעשה מרגש: 'אני יכול להזכיר לרב מאיפה אנחנו מכירים, פעם הרב בא אלי למוסך ברחוב בר יוחאי, צמוד לתחנת הדלק, בענין של ילד שפגע ברכב, והמשפחה רוצה תשלום מהילד, והרב בא לשאול איך עושים ומה עושים... זה היה לפני עשרים שנה...', רבינו התרגש לשמוע את הדברים, וחיך ואמר: 'זה סודר בסוף, נכון?... גם הפעם נבקש מהקב"ה, שכל מי שנמצא פה, ימלא הקב"ה משאלות ליבו לטובה ולברכה', והנוכחים ענו 'אמן' מקירות ליבם.**

לאחר המעמד שיתף בעל המוסך את הנוכחים ביתר פרטי המעשה, ואמר כי המאורע הנדיר התרחש לפני למעלה מעשרים שנה, כאשר רבינו בעצמו הגיע ברגל למוסך, בעוד הוא (בעל המוסך) לא הכיר על פי מראהו, ורק ראה דמות רבנית חשובה לגד עניו. רבינו ניגש אליו וסיפר לו על דין תורה שהגיע לפניו, ובילד הזיק לרכב, ובעל הרכב תובע בחזקה את הילד ומשפחתו, אך הם עניים ודלים, ואין להם אפשרות לשלם את הנזק. רבינו בענותנותו ובמסירותו המופלאה, טרח והקדיש מזמנו היקר, בכדי ללכת ברגל עד אותו מוסך, שם ביקש מבעל המוסך 'טובה אישית' שיתקן את הנזק במחיר מוזל, כשרבינו עצמו שילם סכום ניכר מעלות תיקון הנזק. בעל המוסך הוסיף לספר בסיום, כי לאחר יציאת הרב מהמוסך, פנו אליו כמה נהגים חרדים ששהו במקום, ושאלוהו בהתרגשות: 'מה זמית שהרב זילברשטיין הגיע עד למוסך שלך?... רק אז הבין את גודל הזכות שנפלה בחלקו, גם בעצם ביקורו של רבינו במוסך, וגם בזכות לדאות דיין אמיתי הדן דיגי אמת בתורה הקדושה, ויורד מן ההר אל העם, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים.

לפני שבועיים הגיעו לשיעור של רבינו קבוצת חקלאים שומרי תומ"צ ויד"ש השומרים שביעית במסירות נפש, ביחד עם ראשי ארגון 'קרן השביעית', וביקשו להעתיק בתפילה לבורא עולם בעקבות הבצורת הקשה שגרמה לפגיעה קשה בפרנסתם. ואכן, מעמד התפילה המרכזי נערך מיד לאחר השיעור, בהיכל ביהמ"ד המרכזי ברמת אלחנן, כאשר רבינו נעמד יחד עם מאות משתתפי השיעור ותושבי השכונה, לאמירת 'וענו בורא עולם' מעומק הלב.

בדברי החיזוק שנשא רבינו לאחר מעמד התפילה, אמר: **'אני רוצה לבקש עוד דבר, זכינו שהתאספנו כאן, ורצינו לבקש ללמוד כל יום שתי הלכות שבת, לקראת שבת לנו ונלכה כי היא מקור הברכה. אנחנו נבקש מכל האחים שלנו, שיתפללו אבל גם ילמדו הלכות שבת, השבת היא כח אדיר!'** כשלאחר מכן הוסיף רבינו: **'ואנחנו נתבשר בשורות טובות, אני רוצה לשמוע מחבריי היקרים בשורות טובות, זה הרי פת לחם שלהם... איום ונורא... נבקש מהקב"ה שיראה לנו נפלאות, אנחנו נעשה חסד איש עם רעהו, והקב"ה יעשה גם איתנו חסד. אבל עיקר העיקרים זה שבת! ונזכה לשמוע מהאחים שלנו היקרים, בשורות טובות, הרבה גשם, הרבה בריאות, ונזכה לקדש שם שמים ברכים.**

ונאמר ה' אלוהינו יחיד, אין יחיד כמונו, עד כאן מדבריו לפני שבועיים. ואכן בשבוע האחרון זכינו לגשמי ברכה ונדרה, ואמנם עדיין צריכים גשמים נוספים, ורבינו עצמו ממשיך לומר 'וענו בורא עולם' [עד שגורמי המקצוע יאמרו שכמות הגשם שירדה השלימה את החוסר מתחילת החורף]. אך בכל זאת החקלאים הנרגשים ביקשו לבוא שוב לרבינו, ולהודות מקרב הלב על מעמד התפילה המיוחד, שכל הנראה פתח שערי שמים, ובזכותו הוריד לנו הקב"ה גשמי ברכה.

ואכן לאחר שיעורו השבועי של רבינו בביה"ח 'מעייני הישועה', במוצאי ט"ו בשבט, עלו ובאו החקלאים יחד עם הרב בנימין כהן, יו"ר קרן השביעית, ובידיהם מנחה לרבינו, מפיירותיה המשובחים של ארץ ישראל. מקורבו של רבינו, הרב מרדכי פורגס הציג את ההקלאים בפני רבינו: **'נמצאים פה נציגים של קרן השביעית, שהם לפני שבועיים היו אצל הרב שבידכם שבעזרת ה' הקב"ה ישלח לנו גשם, והקב"ה אכן שלח לנו גשמים, אז הם באים להודות להקב"ה, וכן על זה שהרב התפלל עמם, ושלחו איזה מתנה צנועה של פירות ט"ו בשבט, ורוצים שרבינו יאמר יחד עם כולם 'מזמור לתודה' כהודאה להקב"ה'.**

לאחר מכן, פתח רבינו את דבריו ונשא דברים נרגשים: **'תראו יקריי, אנחנו הודענו ברמת אלחנן שאנו חייבים לבכות ולהתפלל, כיון שהיה כתוב בעיתון שעשרות שנים לא היתה כזו בצורת, אין מים ואין לחם. והמתפללים פשוט בנו והתפללו עם כל הלב, ובכל שמו"ע אמרנו 'וענו בורא עולם'... בני תורה שבוכים זה כח אדיר, והיו גם נשים בעזרת נשים שהתפללו עמנו, והסברתי להם שזה לא צחוק, זה הפרנסה של החקלאים, אצלם זה לחם ממש. כזו צרה, הרגישו שהקב"ה דוחה אותנו. זה צרה צדורה, ופתאום מתחיל לרדת טיפות, טיפות... בעיקר בלילה, ונתתי מטר ארצכם בעת, כי הקב"ה לא רוצה להטריח הולכי דרכים... אנחנו צריכים להודות ולהראות שה' הוא האלוהים...'**

לאחר מכן אמר רבינו ביחד עם הציבור את פרק 'מזמור לתודה' ברגשי הודאה להקב"ה, ומיד לאחר מכן הצביע על משלוח הפירות שקיבל ואמר: **'אני אקח את זה, ואני מודיע לכולם שזה ילך לצדקה... נתלק את זה לעניים בשליחותכם'...** בעודו מוסיף ומצביע על הפירות בהתפעלות: **'תראו כמה יפה, איזה צבעים יפים... תראו מה שהקב"ה יודע לבדואו...'**

לאחר מכן הוסיף רבינו חיזוק נוספים: **'אנחנו נתפלל ונודה להקב"ה על כל השפע הטוב שהביא לנו, ואין אפשר להודות להקב"ה? - הקב"ה מאד אוהב אהבת חנים, שיהודי יאהב יהודי, קורה בבית יהודי לפעמים שהאשה מרגיזה והבעל שותק וממשיך לעזור בבית, או לפעמים שהבעל מקניט את אשתו והאשה שותקת. ובליהל אומרים**

אחורה נא חידה

איך יתכן היכי תימצא שלכהן גדול יהיה מותר לישא אלמנה? ואין מדובר בקטנה שמיאנה, ולא כשעשו תנאי והתנאי התבטל, ולא שנבטלו הקידושין מחמת מקח טעות. ולא כשכהן הידיו קידשה כשהיתה אלמנה, ונעשה כהן גדול?

תשובה לחידה מגיליון קודם: איך יתכן שיבקר אדם על פרי אחד, וכשיצא לאכול פרי אחר, הדין יהיה שאם הפרי האחר היה לפניו בשעת הברכה - יצטרך לבדוק עליו שוב, אך אם הביאו לפניו כעת את הפרי האחר - אינו צריך לבדוק עליו שוב?

תשובה. אורח שהגיש לפניו פרי חשוב (משבעת המינים, או פרי שחביב עליו) וכן פרי שאינו חשוב, והוא הקדים לבדוק על הפרי שאינו חשוב. והדין הוא שאם הפרי החשוב היה לפניו, הוא אינו נפטר בברכת הפירות החשוב ללא כוונה מפורשת לפטור, וכמש"כ המש"ב (סימן ריא ס"ק לב) 'דאינו בדין שיפטור שאינו חשוב את החשוב דרך גורא', כלומר בדרך אגב ללא כוונה מפורשת. ומסתבר שה"ה לאורה שהגיש לו בעה"ב תפוח וענבים, והקדים לבדוק על התפוח, ולא נתכוון לפטור את הענבים מפורש. שיצטרך כעת לבדוק שוב על הענבים (שהרי ברגע שהגיש לפניו בעה"ב את הצלחת, נסתלקו ידיו מוכאן, ואין האורח מבוך על דעת בעה"ב אלא בדברים שעדיין לא הגיש לפניו). אולם אם הגיש לפני האורח רק את המין שאינו חשוב. ובין ע"ה. ולאחר מכן הביאו לפניו את החשוב. הדין הוא שאינו חוזר ומבדוק, כמבואר בבאור הלכה (שם, ד"ה ובלבד), אמנם יצוי בפמ"ג (סימן קעט א"ש ס"ק ט), ובמשנ"ב (סימן קעט ס"ק יז), וד"ק.

לקבלת העילון, פסקי הלכה, ועדכונים ממדרן שליט"א, ניתן להדפיס במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון ה'ל', או בכרטיס טליל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המודעכנים מדי יום מסדר רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי מבלטת שבת ועוד, בקו שיה יצחק, 04-376-0582. או 072-388-072. סדי עדיש"ק יעדכן בקו האם ישנה סדרן שליט"א בשבת הקדושה ב"ס"ה אלחנן

יו"ר בסיוע 'קרן השביעית'

יו"ר ע"י מערכת 'קובץ גיליונות' k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3145900

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

טעות בהפרשת תרומות ומעשרות וחייב תיקון הלאו

מלאכתך ודמעתך לא תאחר (כ"ב כ"ח)

פירש רש"י לא תשנה סדר הפרשתן לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה.

מי שטעה והפריש פחות מיותר מאחד ממאה ואמר כל הנוסח ואח"כ נודע לו שמייעט בהפרשה, מסתפק בחזו"א דמאי סי' ב' ס"ק ו' אי חשיב מקדים את המאוחר, או דחשוב טעות במעשר שהרי לא רצה להקדים שהרי אם המעשר שני או המעשר עני יחול, נמצא שהקדימן ואסור להקדים שנאמר מלאכתך ודמעתך לא תאחר (ואף בבת אחת אסור לעשותם כמבואר בחזו"א דמאי סי' ט"ו סק"ו).

ולמעשה היה מרן החזו"א ז"ל מורה להשאל על ההפרשה [נאם עשה שליח להפרשת תרומות ומעשרות ע"י פ"ת יו"ד סי' של"א סק"ו לענין מי צריך להשאל ו"א בשם מרן ז"ל שהמשלח צריך להשאל]. ואח"כ יקח כשיעור ויתרום ויעשר שוב, וע"י השאלה יתקן האיסור כמו"ש בחזו"א שם סי' ד' ס"ק כ"א דהמקדים מאוחרת באיסור מצוה לאיתשולי.

וכתב שם עוד החזו"א, בד"א שעדיין לא אכל מן הכרי אבל אם כבר אכל או אם כבר מן הכרי וא"א להודיע ללוקח או אם כבר נתן לכהן וללווי, אינו נשאל ע"ש.

קבלת תוספת שבת במחשבה, ולהוציא בקידוש אדם מעבר

לקו התאריך

ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת (כ"ג י"ב)

מצות עשה להוסיף על השבת, ויש שיעור של תוספת שבת המחוייבת [ע"י רא"ש דלא ידעין כמה ועכ"פ אינו כלשהו כדמוכח מהך דנשים האוכלות מאוחר בעיו"כ ולא מוחינן להו, וע"י מ"ב בשם הח"א וצ"ע למעשה עד כמה להחמיר וכמדו' שאין מקפידין על איזה שיעור מסוים אלא כל שרואים השמש עכ"פ כראוי בגובה ולא בסביבות שקיעה עדיין עושין צרכי שבת, [ויש לעיין אם גם במלאכה דאורייתא, ועד כמה ולענין תוספת דמוצאי שבת ע"י מ"א סימן קפ"ח ס"ק י"ח]] ואף אם הוא בסוף בין השמשות הרי סו"ס כל הזמן של ספק חשיכה שרי וע"י תנ" ר"ה ט' א'.

וכיצד היא קבלת תוספת שבת יעו"י מש"כ המ"ב לענין קבלת שבת בפה ובלב, ויש שהעירו שאין הכונה שיש חיוב לקבל התוספת שבת, וכאילו שאסור לישון אז, [ולשון הריטב"א ר"ה ט' צ"ע דוכי יש חיוב דתפלה וקידוש לפני הזמן], אלא כונתו לענין מי שרוצה להרחיב הזמן ולקבל מוקדם, ולא שמענו ולא ראינו להקפיד לקבל שבת בפה או בלב או שאסור לישון אז, וקבלת שבת בביהכ"נ ג"כ מתאחר לפעמים.

כשמוסיף על השבת הרי"ז קבלת שבת לדידי', ויל"ע אם אפשר להוציא לחולה בבית החולים בקידוש מפלג המנחה ולמעלה והמקדש לא יקבל שבת כדי שיוכל לנסוע ולחזור לביתו, ולכאורה י"ל דאף דיצא מוציא הכא גרע דאף דאיכא ערבות מ"מ הרי אין אצלו שבת עכשו, [וכמו כן יש לדון בספינה העומדת בגבול קו התאריך או ב' ספינות אם זה שעומד במקום שהיום חול יבוא להוציא את חבריו שעומד במקום שהיום שבת], ויש לדון ממגילה בבן י"ד וט"ו דאיכא התם פלוגתא לענין דיעבד ע"י מ"ב בשם פ"ה ופ"מג ואפשר דהתם שאני דהגידון הוא אם שתיהם מצוה אחת ועוד יש להעיר שיש מי שסובר מכיון שיש לו אפשרות מהני [וכגון הכא שיוכל לקבל שבת אם ירצה] אבל כנראה דלא נקטינן כות"י וצ"ב ולכאורה העיקר דא"א להוציא, והראוני בחידושי הגר"א או"ח סימן רס"ז שמוסתפק בזה ע"ש, ובחזו"ב ברכות סימן ה' סק"ח כתב דא"א להוציא.

וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמותך והגר

(כ"ג י"ב)

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה, ופרש"י היינו לא תעשה מלאכה ובמצות לא תעשה נשים חייבות אף שהזמן גרמא ולכן איתנהו בזכירה דהיינו קידוש אף שהזמן גרמא, ומבואר ברמב"ם שמות כ' ח' שזכור הוא מצות עשה שזכור את היום לקדשו ולא נשכחתי ועמור מצות לא תעשה דהשומר פן ואל אינו אלא לא תעשה, והנה בזמירות דליל שבת מנוחה ושמחה כו' איתא שמור לקדשו מבואר ועד צאתו והוא מדוקדק דאם הוא מבואר ועד צאתו היינו מלאכות שהרי קידוש הוא רק בכניסתו, ולכן צריך לומר שמור לקדשו ולא זכור.

והא דאיתא שם יזכו לרב טוב המתענגים בה, ע"י שבת קי"ח א' כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים כו'. ועוד שם קום קרא אליי ויחיש לאמצן נשמת כל חי וגם נעריצך, כמדו' ששמעתי פעם בשם הגר"א ז"ל בעל אבן האזל דנשמת כו' וגם כו' קאי אדלעיל קום קרא אליו.

ויחזו וגו' ויאכלו וישתו (כ"ד י"א)

רש"י דהיו מסתכלין בו בלב גם מתוך אכילה ושתיה כך מדרש תנחומא ואונקלוס לא תרגם כן.

והנה בתרגום אונקלוס וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל תרגמו ששמחו בקרבנותיהם שנתקבלו ברצון כאילו אכלו ושתו, והנה הקריבו גם שלמים שנאכלין וביאר ברמב"ן דהיינו שאכלום שם לפני המזבח תחת ההר לא במחנה כי טעונו מחיצה וגם שתו שעשו שמחה ויו"ט

כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה וכמש"כ דברים כ"ז בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתה לפני וגו' וכן היה גבי שלמה ע"י ברמב"ן מה שהביא שם ומהא דר' אלעזר יעו"ש בכל דבריו.

וצ"ע במה שנאדו התרגומים מפשטי' דקרא שלכאורה הדברים ברורים שאכלו השלמים [וכ"פ גם רשב"ם] וכל דברי הרמב"ן ברורים מאוד וכדהוכיח גם מדברים כנ"ל ומשלמה, ואף התנחומא פירש ג"כ כפשוטו אלא שפירש מתוך הלשון ויחזו וגו' ויאכלו וגו' שה' כאן איזה פגם, וצע"ג, והרמב"ן לא הזכיר כלל התרגומים, ואף לא התנחומא אף שהובא ברש"י, גם רש"י אף שכתב הפלוגתא מ"מ משמע שנטה טפי לתנחומא מאשר לתרגום, וכפשטי' דקרא. - גם לפנ"ר ק"ל המשל לשמוח בקרבנות שנתקבלו ברצון לדמותו לאכילה ושתי', ואולי הכונה כאילו אכלו מהקרבנות ואין שמחה אלא בבשר וכמו בשמחה יו"ט, ואין אכילה בלא שתי', וגם שתיית יין יש בו שמחה, וצע"ג כנ"ל שהרי באמת ע"כ אכלו הקרבנות והיינו השלמים שכן המצוה.

ראיית החפץ חיים דגם מה שאדם עושה רע לחבירו הוא מן השמים

ורפא ירפא (כ"א י"ט)

איתא בב"ק פ"ה א' מ"באן שניתנה רשות לרופא לרפאות, ובספר חפץ חיים עה"ת מאמנו"ר זללה"ה הביא מהח"ח זצ"ל להוכיח דגם מה שאדם עושה רע לחבירו הוא מן השמים אלא שלפעמים נעשה ע"י אדם כענין מגלגלין חוב ע"י חייב כו' מזה דפירש רש"י שם ד"ה נתנה רשות וכו' ולא אמרין רחמנא מחו ואיהו מסי, והרי קרא דורפא ירפא בוכי יריבן אנשים כתיב ואפ"ה כתב רש"י דלא אמרין רחמנא מחו.

ובתוס' שם הקשו דמורפא לחודי' שמעינן ל' ותירצו דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי, ויש להוסיף כנ"ל שהרי באמת קרא בבידי אדם מיירי דכתיב וכי יריבן וגו' ואולי גם זה נכלל בכונתם, ואמנם בתוס' הרא"ש בברכות ס' א' הקשה בשם הר"י מאורליי"ש דפשיטא שהרי כתיב והשבות לו ודרשין להשבת גופו וכתיב לא תעמוד על דם רעך ותירץ בשמו דקרא לבשכר אתא דס"ד שצריך לעשות בחנם, וסיים הרא"ש ולי נראה לחולאים הבאים מחמת אדם דין הוא שירפאם אבל חולאים הבאים מחמת עצמן אי לאו קרא כו' שנראה כמבטל גזירת המלך, וכ"ה גם בתוס' ר"י החסיד ע"ש, [והוא כתיב התוס' בב"ק הנ"ל אלא על קושיא אחרת] ולתירוצ זה צ"ל דאע"ג דקרא בוכי יריבן כתיב אמנם הא דורפא ירפא א"צ אלא לחולאים הבאים מחמת עצמן, ולפ"ז ליכא לראיית הח"ח ז"ל.

והשתא דאתינן להכי י"ל דגם רש"י שכתב ולא אמרין רחמנא מחו היינו נמי כדרך התוס' הרא"ש לענין חולי הבא מחמת עצמו דעל כרחק אחא קאי קרא, וכן על דרך התוס' הנ"ל דדריש מכפילות דורפא ירפא על חולי דבידי שמים, נמי מתפרש שפיר דלא אמרין כהאי גוונא הרי רחמנא מחו וכו' וקמ"ל דשרי, ומיהו הא דיליף מורפא לחוד אמכה דבידי אדם יש לומר דצריך קרא משום דהא נמי לקושטא הרי הוא רחמנא מחו אלא דבידי שמים נראה טפי כסותר גזירת המלך וצריך לעוד קרא דירפא.

וכל זה לדון בראיית החפץ חיים אבל עצם הדבר שאין בעל בחירה יכול לעשות לאדם בלתי גזירת הבורא הוא נכון וכדהובא כן בשם הגר"א ז"ל, ע"י חזו"א אמונה ובטחון פ"ג אות ט"ו וע"י שם פרק ה' אות ה' בענין שימוש ברופאים.

גיסו ראש ישיבת מיר חנאן ר' בייניש פינקל זצ"ל נלב"ע י"ח שבט תש"ג

נביא כמה סיפורים שסיפר רבינו על גיסו הגר"ב פינקל זצ"ל

עם מורן החזו"א

הנידון על קציצת העץ בשמיטה

בשנת השמיטה היה עץ דקל בחצר ביתו של החזון איש במקום הכניסה מהרחוב לבית חכנסת שבביתו אשר הפריע למתפללים להיכנס, וחזרה החזו"א שמותר לקצוץ חלק מהעץ, והגאון ר' יוסף דינקלס התנווכח עמו וטען לו שאסור עפ"י התוס' בבא בתרא, עד שלחזו"א כבר לא היה כח ופנה ללכת לחדרו, וכשיצא מהחדר הסתובב שוב לר' יוסף ואמר לו "כך אני מורה ובא", ולאחר מכן כאשר החזו"א נכנס לחדרו הוא נפנה לעיין במה שכתב בספרו בענין זה, ולאחר מכן דיבר על כך עם ר' בייניש (ומאו ובמשך כל שנת השמיטה הפסיק ר' יוסף להתפלל שם).

הרי צריך גם פרישות

זכורני שפעם הביאו דגים לביתו של מורן החזו"א, וכשבדקו האם יש בהם קשקשים מצאו שיש בהם אך קטנים, ואמר החזו"א שאמנם הדין הוא שזה כשר אך הוא עצמו מעדיף שלא לאכול את זה, ור' בייניש שהיה נוכח שם שאל את החזו"א מה שייך להחמיר בזה הרי מו"נ או שזה כשר או שלא, וענה לו החזו"א הרי צריך גם פרישות, ומתי אני יעשה פרישות...

מן השמים שלחו אותו לכאן

פעם עלה זכוב על החזו"א ולא הורידו, ור' בייניש שנכח שם והתקשה לראות את החזו"א מצטער בכך, שאלו מדוע אינו מורידו, וענה לו החזו"א הרי שלחו אותו לכאן מן השמים. וזו היתה דרגתו של החזו"א בקבלת תיסורים.

לקבלת העלון מירי שבוע ניתן להרשם במייל: 3760435@gmail.com

י"ל ע"י מערכת "קייבן גליונות" k.gilyonot@gmail.com

מי שיש ברשותו חומר נשמה לקבלי' למייל. להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3145900

עלי דרד

ממך ראש ישיבת חברון רבינו דוד כהן שליט"א

דרך התורה

נעשה ונשמע - תורה ומצוות

"ויבא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה" (שמות כד, ג).

ועוד נאמר (שם ז) "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע". ויש לבאר את חילוק הלשון בפס' אלו, דבתחילה אמרו "נעשה" לחוד ובפעם השנייה אמרו "נעשה ונשמע". עוד יש לדקדק, שבפסוק ג' נאמר: "ויספר לעם את כל דברי ה'", ואז אמרו "נעשה". ואילו בפעם השנייה לא נאמר "ויספר לעם את דברי ה'", אלא, "ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם", ורק אז אמרו ישראל "נעשה ונשמע", ומבואר דאמירת ישראל "נעשה ונשמע" באה מחמת שקרא להם משה רבינו בספר הברית, והענין צ"ב.

גם יש לדקדק, דבפסוק ג' נאמר: "ויענו כל העם קול אחד", ואז אמרו "נעשה" בלבד, ובפעם השנייה כשאמרו "נעשה ונשמע" אין מוזכר שאמרו קול אחד.

והנה בהקדמה לשו"ת בית הלוי ובבית הלוי עה"ת הובאו דברי הזוה"ק שכתב "נעשה - בעובדין טובין, ונשמע - בפתגמן דאורייתא", וכתב דמבואר בדברי הזוה"ק דנעשה הוא קבלה על קיום המצוות ונשמע הוא למוד התורה, וכן כתב אדוננו הגר"א באד"א (ריש פרשת האזינו) "נעשה ונשמע - נגד המצוות המיוחדות לגוף אמרו נעשה, ונגד התורה הלימודים המיוחד להנשמה והשכל אמרו נשמע".

ונראה לבאר עפ"י את הפסוקים, דהנה ספר הברית הוא ספר של חלק מהתורה, וכמש"כ רש"י שם דספר הברית היינו ספר של תחילת התורה מבראשית ועד מתן תורה עם מצוות שנצטוו במרה, ולפי"ז נראה דלספר הברית היה כבר שם "תורה", וכן מבואר בתרגום יונתן שם שתרגם ספר הברית "ספר קיימא דאורייתא" דהיינו ספר ברית התורה.

ולפי"ז י"ל דכל זמן שלא היה ספר הברית שהוא "תורה" לא היה שייך ענין של עסק התורה, ולכן בתחילה שעדיין לא היה ספר הברית אמרו רק נעשה, שלא היה רק עשיית מצוות ולא תורה, ורק לאחר שנכתב ספר הברית וקרא להם את ספר הברית נתחדש הענין של תורה, ואז כבר היה שייך עסק התורה, וע"ז חזרו לומר נעשה ונשמע, נעשה כנגד מצוות ונשמע כנגד עסק התורה.

ומעתה נראה לבאר הענין מה שנאמר קול אחד רק אצל הנעשה ולא אצל הנעשה ונשמע, דהנה הקשה המבי"ט בקרית ספר בהקדמה להל' יסודי התורה כיון ששלימות האדם הוא רק בתר"ג מצוות איך אפשר להגיע לידי שלימות בקיום המצוות, והרי אין כל המצוות שייכים בכל ישראל, וכגון מצוות מיוחדות לכהנים או לנשים וכדומה, ותר"ץ ענין זה בב' דרכים, (א) דע"י ערבות שייכים כל ישראל לכל המצוות, (ב) שע"י עסק התורה נחשב שקיים המצוה שעוסק בה בתורה, ושפיר שייך כל אחד מישראל בקיום כל המצוות ע"י שהוא עוסק בתורה השייכת למצוה זו.

ולפי"ז אפ"ל דכיון דהכא היתה הקבלה של כל ישראל, לכן בתחילה שהיה רק קבלה של נעשה שהיא קבלת מצוות בלבד אמרו קול אחד, דהיינו לרמז שכולם אחד והם ערבים זה לזה, שרק ע"י אפשר לכולם לקבל את כל המצוות, אבל לאחר שאמרו גם נשמע דהיינו עסק התורה שוב אינם צריכים קול אחד, כיון שגם בלא ערבות שייכים כולם לכל המצוות ע"י עסק התורה.

פריית אמה וגאולת עבד

אם רעה בעיני אדניה אשר לא לו יעדה והפדה לעם נכרי לא

ימשל למכרה בבגדו בה. (משפטים, כא, ח)

יש לדקדק, אמאי הכא באמה עבריה נקט קרא שחרורה בלשון פדיון - "והפדה", ואילו בשחרור עבד נקט קרא (ויקרא כה, נד) "אם לא יגאל" - לשון גאולה. (עיון הפרשה לב)

דם שלקח משה ושם באגנות

ויקח משה חצי הדם ושם באגנות וחצי הדם זרק על המזבח.

(כד, ו)

שמעתי להקשות בלשון הפסוק, דהרי כתוב שמשל לקח הדמים ואח"כ שם את הדמים במזרקות, וצ"ע מהיכן לקח משה את הדם, אם מצוואר הבהמה ישר לכלי, אז היה צריך להיות כתוב 'ויקח משה חצי הדם באגנות', ומה שימא יש כאן.

ואם הכוונה שלקח הדם מהרצפה ושם באגנות, צ"ע שדם מהרצפה פסול, כדאיתא בזבחים (כה, א): נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול. (עיון הפרשה קפד)

דרך רבותי

האזן רבי יצחק לנרא זצ"ל ר"מ ביישיבת חברון נלב"ע כ"ד שבט תשע"ד

כיצד השתקפה דמותו של רבי יצחק ביישיבת חברון?

הגאון רבי יצחק זצ"ל נפטר ביא"צ של מרן הגאון רבי ישראל טלנטר זצוק"ל ולא בכדי. כשמרן הסבא מסלובודקא זצ"ל פתח את הישיבה הוא נסע לשאול את רבי ישראל על מה להשתית את עולמה של הישיבה ורבי ישראל ענה לו בדברי הפסוק בישעיהו: "להחיות רוח שפלים להחיות לב נדכאים". שפלים ונדכאים לכאורה זה כפילות?

ההסבר הוא: "שפלים" הם בני אדם בדרגה שפלה לא מרוממים. "נדכאים" זה אנשים שבורי לב, יש שני סוגי אנשים יש אנשים רדודים יותר ויש נדכאים וקשיים ושוברי לב ועל שניהם מדבר ישעיהו שצריך להחיותם.

רבי יצחק היה אחד המיוחד בזה. הרבה בחורים ביישיבה שהוא רומם את השאיפות שלהם. היו להם מושגים נמוכים יותר והוא רומם אותם נתן להם אמון בכוחות שלהם. וגם את השבורי לב שצריכים חיזוק ותמיכה, חיזק ותמך בהרבה בחורים שהיו להם קשיים בבית או בשידוכים והחיה את רוחם.

ידועים דברי רש"י בפרשת שמות על משה רבנו "נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם". יש כאן שני בחינות: "עיניו" ו"ליבו". יש אחד שרואה את הקשיים של השני אבל אין לו לב רחב. יש אחד שיש לו לב רחב אבל הוא לא שם לב לראות. הכח של רבי יצחק היה "עיניו וליבו" הוא שם לב לכל בעיה, בחור ירוד לא כל כך לומד, בחור פחות שקוע בסוגיות, פחות שמח, הוא שם לב לדברים. ועם ליבו הרחב נתן תמיכה לעזור מבלי שהשני ידע בכלל. לדאוג לבחור לחברותא שרק אחרי כמה שנים ידע הבחור בדרך עקיפה שרבי יצחק הוא זה שדאג לו לחברותא שרוממה אותו. הוא היה פיקח גדול ושם לב לדברים וגם הלב שלו היה רחב מאד לתת אותו לזולת.

הוא גם שם לב לדברים קטנים שאחרים לא הבחינו תמיד ובתחכום היה מוכיחו מבלי שההוא יפגע. היה לו חכמה יתירה הוא ידע איך להוכיח באהבה עם הקדמות נצרכות לתוכחה ואיך להביא בחור לידי שינוי למרות התוכחה שקיבל.

מאז שאני זוכרו רבי יצחק היה מיוחד בשקידה, בנו שליט"א הזכיר בהלוויה שרבי יצחק לא היה יוצא עם פלאפון אפילו לא לנסיעות מחוץ לעיר. הוא ישב שעות בבית מדרש ולומד וכותב. האסון הכי נורא אצלו היה ביטול תורה ומצר שני חסד וההטבה היו נפלאים כל קושי של בחור אם זה במציאת חדר ושידוך וחברותא הוא דאג ופעל ולא התעצל. השילוב הזה להיות בעל חסד לא על חשבון השקידה שלו, כשהוא לא חס על זמנו היקר בגופו או דרך הטלפון, זה היה מושג של תורה וחסד שלא פגמו אחד בשני.

אם דברתם על דמותו ביישיבת חברון, אחד מהיסודות המוסריים של הבית מדרש הסלובודקאי הוא: "גדול המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב". ההארת פנים של רבי יצחק היתה לא רק לתלמידים, הארת פנים לכל אחד בכזו שמחה וסבר פנים יפות. זה היה דרך חיים אצלו.

כפי שאמרתי קודם ה"משקהו חלב" היה הרבה מאד אצלו אבל קדם לזה ה"מלבין שיניים" מאור פנים בכל המצבים וגם על ערש דוד הארת פנים לא ירדה ממנו. בפעם האחרונה אבלחט"א

שראיתיו היה זה לפני חורש כשבא לישיבה עם אותו מאור פנים. כמדומה שמר"ה כבר ידע את מצבו אבל השמחת חיים המשיכה אצלו כלפי חוץ לכל אחד וכולם הרגישו ידידות הכי טובה אצלו.

תלמידים רבים השאיר רבי יצחק, מה ניתן ללמוד מנו?

היתה לרבי יצחק זהירות מופלגת בכיבוד אב. כל הזמן בתקופת מחלתו דאג לא לצער את אביו. היה תקופות שהיה נראה נורא בגלל הטיפולים והוא שס איפור על פניו כשהלך לראות את אביו. סיפר לי אחד ששוחח עמו בטלפון ואמר לו יש לי עוד כוח כמה דקות לדבר איתך אבל אני שומר את הכוח לדבר עם אבי שליט"א.

ספרתי בהספד בהלוויה שבסוף זמן קיץ האחרון הוא עבר ניתוח קשה והיה חתונה של בחור מהישיבה עם אחייניתו והוא הגיע לחתונה ביסורים נוראים. שאלתי: למה הוא בא מיוסר כל כך? ואמר לי: אבא לא יודע שעברתי ניתוח לא רציתי לצער אותו והגעתי לחתונה.

דבר נוסף שאפשר ללמוד ממנו הוא היותו 'חבר טוב' לכל אחד. כולם הרגישו שהוא החבר הכי טוב שלהם גם התלמידים כל אחד הרגיש שהוא הכי מקורב אליו. והאמת היא שהוא דאג לכולם וכולם הרגישו את המסירות שלו והרגישו שהוא נתן בשבילם את הכל.

מה שהיה עוד מיוחד אצלו זה 'אהבת תורה'. לא היה אצלו שום דבר שאהב חק מהתורה. גם כשיצא לבין הזמנים למד. לא היה אצלו מהלך של 'בילוי הזמן' הוא ניצל כל רגע באהבת תורה ללא שום אהבה אחרת לא היה נחשב אצלו שום דבר. וכבוד התורה וכבוד ת"ח היה אצלו הכל. זה היה הדבר ה'מכובד' אצלו לא היה דבר שאהב ורומם וכיבד חוץ מהתורה.

לסיים, כיצד ניתן להעריך את דמותו של רבי יצחק?

"האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". ידועים דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה רובל על מי ש"נשאו רוחו והכינו מדעו ופרק מעל צווארו עול חשבונות הרבים והלך ישר כמו שעשאו האלוקים הרי זה נתקדש...". אפשר לומר על רבי יצחק: הישרות שלו ללא שום חשבונות גדלתי איתו כאבן ובכולל ובישיבה הוא דאג לכל דבר ללא שום חשבונות לעצמו. לא חשבונות של כבוד ולא של שררה. הוא פרק מעצמו את כל החשבונות והישרות היתה נפלאה בכל דרכיו.

החידוש אצלו היה שהוא הבין בחשבונות הרבים יותר מכולם הוא היה "חכימא דיהודאי" בין להוכיח ובין לעזור ולעצמו היה ישר כמו שעשאו האלוקים. אחד היהודים השמחים ביותר שהכרתי אבלחט"א היה רבי יצחק שתמיד ראיתיו מלא שמחה.

"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה"

אדם שמח זה אדם ישר. מי שחי עם חשבונות הוא אף פעם לא שמח כי תמיד יש לו חשבונות שונים. רבי יצחק זצ"ל היה מלא שמחה כי לא היו לו חשבונות כעבד נאמן לאדונו ועשה תפקידו בשלמות. סוד השמחה הוא "לישרי לב שמחה" והוא שמח עם התורה ועבודת ד' המופלגת שלו.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ה

בדברי הגרי"ז דעבד עברי יוצא בתחילת השנה השביעית

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם (כא, ב).

בלישנא דקרא מבואר דיוצא בשנה השביעית

בכתבי הגרי"ז עה"ת (סטענסל) דייק בלישנא דקרא, דבפשוטו צ"ב מהו 'ובשביעית' יצא, והרי יוצא בגמר השש שנים ואי"ז תלוי בשביעית, והו"ל לקרא למימר דשש שנים יעבד ולאחמ"כ יצא.

וביאר בזה הגרי"ז, דהנה יש לחקור מהו דין יציאת עבדים בשביעית, האם הוא דין במכירה שנמכר לזמן של שש שנים וכשנגמר זמן זה, ממילא הוא יוצא מאדונו, או דהוא נמכר בסתמא, ועצם המכירה היא לעולם, והשנה השביעית היא גורמת לו את היציאה.

הוכחת הגרי"ז לזה מדין הענקה

והוכיח לזה הגרי"ז מהא דאיתא בקידושין (ט"ז ב') דהיוצא ע"י גרעון כסף אינו מקבל הענקה מהאדון משום דכתיב (דברים ט"ו יג) 'וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם', ודרשינן מי ששילוחו מעמך דהיינו מדעתך, יצא היוצא בגרעון כסף שאין שילוחו מעמך אלא מכיון שהחזיר דמיו קנה את עצמו ואי"צ שילוח, והרי היוצא לסוף שש שנים מקבל הענקה, ובהכרח מיקרי ששילוחו מעמך, ואי נימא דמעיקרא נמכר רק לשש שנים, אכתי ל"ה שילוחו מעמך שהרי יציאתו היא מחמת שנגמר הזמן שקנהו האדון וממילא אין יכול להשתעבד בו יותר ממה שקנה, ובהכרח הקנין היה לעולם, והשביעית היא יציאה מהאדון, ולהכי שפיר מיקרי שילוחו מעמך דהיינו שיש לאדון דין להוציאו לחירות בשנה השביעית.

ולפ"ז מבואר היטב לשון המקרא דנקט 'ובשביעית יצא' דהיינו כמשנ"ת דאינו יוצא ממילא לאחר שש שנים אלא השביעית היא היציאה שנתחדשה בעבד עברי.

יש להוכיח כהגרי"ז מדברי הירושלמי

ויש להוכיח כדברי הגרי"ז ממה שכתב הירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) 'כתיב שש שנים יעבד, כיצד עובד, יכול יוצא בסוף שש, תלמוד לומר ובשביעית יצא, יכול יצא בסוף שבע, תלמוד לומר שש שנים יעבד, הא כיצד עובד כל שש ויוצא בתחילת שבע, ויעו"ש במפרשי הירושלמי שדנו מה הנפק"מ אם יוצא בסוף שש או בתחילת שבע, דהפני משה פירש דס"ד שיצא קודם שהשלים שנת השש, והקרן עדה בשיירי קרבן דן להגיה בדברי הירושלמי דיכול יצא בתחילת שש יעו"ש.

אמנם לדברי הגרי"ז מבואר היטב כוונת הירושלמי, דקמ"ל דאינו נמכר לשש ויוצא בסוף שש, אלא נמכר לגמרי ויוצא ע"י השנה השביעית, ומשו"ה יוצא רק כשנכנסת שנת השבע ולא בסוף שש.

שיירי קרבן - נפק"מ שיוצא בסוף אדר הראשון

וכן מבואר בפ' הקרבן עדה בשיירי קרבן שם שכתב לבאר עוד 'א"נ י"ל דנפקא מינה כשכלה שנתו בסוף אדר הראשון, אם נאמר שעובד עד סוף שש, יוצא מיד שהרי כל ששה שנים, אבל עכשיו שיוצא בתחילת שבע אינו יוצא עד סוף אדר השני, דאע"ג דאדר שני נוסף הוא, מ"מ שנה שביעית אינה מתחלת עד ראש חודש ניסן, וכוונתו דיש נפק"מ בין אם יוצא בסוף השנה השישית לבין אם יוצא בתחילת השנה השביעית באופן שנמכר בא' ניסן ולאחר שש שנים עיברו את השנה, והנידון האם יצא בסוף אדר הראשון או בסוף אדר השני, ובזה כתב השיירי קרבן דתליא בנידון הירושלמי, דאי עבד יוצא בסוף שש, א"כ מאחר שעברו שש שנים ונגמר חודש אדר הראשון הרי הגיע זמנו לצאת ואי"צ לעבוד גם באדר השני, משא"כ אחר דילפינן מקרא דובשביעית יצא דדין יציאתו הוא בתחילת השנה השביעית, לא יצא עד חודש ניסן של השנה השביעית ויצטרך לעבוד אף בחודש אדר השני.

ולפי דברי השיירי קרבן מבואר להדיא בדברי הירושלמי, כמו שדייק הגרי"ז מלשון המקרא דיציאת עבד עברי היא ע"י תחילת שנת השבע ולא משום שנסתיימו שש השנים שעבד בהם.

והנה היה מקום להסתפק בנוסח אחר, האם יציאת העבד לאחר שש שנים היא משום דמעיקרא נמכר רק לשש שנים, ולאחמ"כ נגמר השנים שבהם נמכר לאדון, או דהוא דין יציאה בסוף שש שנים, ואף אם לא נימא כהך חידושא שחידש הגרי"ז שהשנה השביעית היא המוציאה, אכתי שייך לומר דגמר השש הוא המוציאה, ובאמת מהוכחת הגרי"ז מדין הענקה אין ראיה שיוצא בשנה השביעית ורק דהוא דין יציאה שנתחדש ויתכן שהדין הוא שיוצא לאחר שש שנים ולא בתחילת שבע, אמנם בדברי הירושלמי מבואר להדיא כדברי הגרי"ז דהשנה השביעית היא המוציאה, וכדייק הגרי"ז בלשון המקרא שכתב ובשביעית יצא.

בדברי התרגום יונתן דע"ע יוצא בשנת השמיטה

והנה בתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק 'כי ימכור איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים' (להלן פס' ז'), תרגם 'אלהן בשנין דשמיטתא ובסימיניא וביובלא ובמותות רבונתא ופורען כספא', וצ"ב הלשון 'בשנין דשמיטתא' דהרי לא הויא יציאה בשנת השמיטה אלא לאחר שש שנים משנמכר וכמבואר להדיא בדברי המכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל

משפטים מסכתא דנזיקין פ"א) והתורה כהנים (בהר פרשה ב' ריש פ"ג) ובירושלמי (פ"ק דקידושין ה"ב) יעו"ש, וא"כ מהו הלשון בשנין דשמיטתא, וכן כתב התרגום יונתן לגבי מכירת גגב לעבד עברי (להלן פכ"ב פס' ב') ויזדבן ליה בית דינא מן גניבותיה ועד שתא דשמיטתא, וצ"ב מהו הלשון 'שתא דשמיטתא', והרי היציאה אינה בשנת השמיטה אלא לאחר שש שנים ממכירתו, ובאמת בקרא דהכא תרגם יונתן 'שית שנין יפלא ובמעלי שביעתא יפוק', ולא כתב בלשון 'שמיטתא'.

מגיד מישרים - עבד יוצא בשמיטה שלפי מנינו

ויעו' בס' מגיד מישרים (פרשת משפטים מהדורא קמא) שכו' וז"ל כי תקנה עבד עברי וכו', מאחר שאין השמיטה מוציאתו למה יוצא בשנה השביעית, אבל סוד הענין תלוי במה שאמרו חז"ל (שבת סט:): ההולך במדבר ואינו יודע אימתי הוא שבת, מונה ששה ימים ושובת, וכן לעולם מפני שכל שביעי הוא שבת כי כל הספירות שבת הן, עכ"ד.

ומבאר מדברי המגיד מישרים דנקט דדין יציאת עבד עברי בשנה השביעית הוא כדין שמיטה, והיינו דכמו דשמיטה בעלמא, הוא שש שנים של עבודת קרקע, ושנה שביעית של מנוחה מעבודת הארץ, ה"נ גבי עבד עברי כן הוא, אלא דבעבד עברי אינו כפי מנין שמיטין דעלמא, אלא דכל עבד מונה השנים לעצמו, שש שנים שעובד את רבו, ושנה שביעית יוצא לחפשי, אבל חשיב דהוא שנת 'שמיטה', ולכן הקשה המגיד מישרים דאם אין עבד עברי יוצא בשמיטה, א"כ מ"ט יוצא בשנה השביעית, ולזה תירץ דדמי למשאחז"ל לגבי ההולך במדבר ואינו יודע אימתי הוא שבת, דמונה ששה ימים ושובת, והיינו דכמו דהתם מצינו דיש אופן שאדם עושה 'שבת' לעצמו, (אך יעו"ש בפירש"י דהוא זכר לשבת שלא תשתכח ממנו), ה"נ יש אופן שאדם עושה 'שמיטה' לעצמו, והוא בעבד עברי, ואף דשמיטה אין מוציאה עבדים, מ"מ חשיב ששנה השביעית למכירתו היא שמיטה שלו, [ולכן כ' התרגום יונתן דהעבד יוצא 'במעלי שביעתא' היינו דבא לאפוקי דלא הוי כשמיטת כספים שהיא בסוף שנת השמיטה, אלא הוא יציאה דתחלת שנת השמיטה].

לפ"ד המגיד מבוארים דברי התרגום יונתן

ואשה"ט ל' התרגום יונתן דאמה עבריה יוצאה 'בשנין דשמיטתא', כיון דיציאת עבד עברי או אמה העבריה בשנה השביעית חשיבא יציאה ד'שמיטה', והיינו דחשיב דהשנה השביעית היא שנת שמיטה דידיה, וא"כ אין הפי' שיוצא 'אחרי שש שנים' אלא הפי' שה'שנה השביעית' היא המוציאה, - 'ובשביעית יוצא', היינו דהשנה השביעית למכירתו היא שמיטה שלו, [ועי' בס' פרדס יוסף מש"כ בזה, ובס' בית אהרן, וכן בס' משאת המלך שהארץ בזה].

למשנ"ת מבואר היטב דברי הגרי"ז

והנה דברי הגרי"ז דעיקר יציאת העבד היא בתחילת השנה השביעית ולא בסוף שש, מבוארים היטב למשנ"ת בדברי התרגום יונתן דהשנה השביעית למכירתו היא כשמיטה דידיה, וכן מדוקדק בלשון התרגום יונתן כאן שכו' 'שית שנין יפלא' ובמעלי שביעתא יפוק', הרי דיציאת העבד היא בכניסת השנה השביעית, והיינו דשנה זו היא המוציאה, וא"ש למש"נ בשיטתו, וכן נראה מל' היראים (סימן קסו - דפוס ישן - רפו) דכו' וז"ל 'שילוח עבדים, צוה הב"ה בהגיע שמיטה ויובל שישלח אדם חפשי עבדו ושפחתו העברים', ומבואר דנקט דעבד עברי יוצא ב'שמיטה' והוא כש"נ דגדר יציאת עבד עברי בשנה השביעית, הוא דיצא בשמיטה דידיה.

ובאמת ענין מצות שילוח עבדים בשנה השביעית דומה לענין מצות שביעית, דבשביעית שורש המצוה היא שזרעו שש וישמיטו את השנה השביעית כדי שידעו שהארץ של הקב"ה, וכן מצות שילוח עבדים ענינה שאין האדם בעלים על עבדיו, כשאה"כ כי לי בני ישראל עבדים, ולכן גם כשקונה אדם עבד כל בעלותו עליו היא על פי דיני ומשפטי התורה,

וכיון שאמרה תורה שהעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית, אזי אין רשות לאדון להמשיך להשתעבד בו.

אי אדר הראשון עיקר או אדר השני

ובעיקר מה שנתבאר מדברי השיירי קרבן דהנפק"מ בין אם יוצא בסוף שש ליוצא בתחילת שבע היא כשנגמרה שנת השש בשנה מעוברת בסוף חודש אדר, דאי יוצא בסוף שש יצא בסוף אדר הראשון, הנה מבואר בדבריו דנקט דבשנה מעוברת ה"ב חודש הם עד סוף אדר הראשון, וחודש אדר השני הוא החודש של התוספת, ולהכי להצד שיוצא בסוף שש נקט השיירי קרבן שיצא לאחר אדר הראשון, אמנם באמת הירושלמי דן בזה במקו"א (פ"ק דמגילה ה"ה) האם בשנה מעוברת אדר הראשון הוא העיקר ואדר השני הוא התוספת, או דאדר הראשון הוא התוספת והשני הוא העיקר [וכתב שם הירושלמי נפק"מ לשני כבשי עצרת יעו"ש], ומסיק הירושלמי דאדר הראשון תוספת, וכן פסק הרמ"א (סי' נ"ה סעי' י') בשם המהר"מ מינץ (סי' ט') דמי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני, והיינו משום דאדר שני הוא העיקר [ובפר"ח שם הוכיח לדבריו מד' הירושלמי הנ"ל, וכבר נת' בארוכה במקו"א], ויעו' בגדרים ס"ג ב' ובר"ן שם מש"כ בזה, ונמצא דלדין דקיי"ל דאדר השני עיקר אין את הנפק"מ שכתב השיירי קרבן, דהא אף אי היה ע"ע יוצא בסוף שש הרי לא נגמרו השש שנים עד לאחר אדר השני שהוא החודש ה"ב של השנה, ורק דנוסף עוד חודש קודם לכן אבל אינו ממנין ה"ב חודש וא"כ בלאו הך דינא דיוצא בתחיל' השנה השביעית היה נשאר אצל האדון עד ר"ח ניסן.

[ועוד יל"ד בדבריו, דאף אי נימא דאדר הראשון הוא העיקר ואדר השני הוא התוספת, אכתי י"ל דיצטרך להישאר עד סוף אדר השני כיון דיתכן דמדין השנה השישית צריך לעבוד אף בחודש התוספת כיון דהוא תוספת על שנה זו, ומנ"ל דלא נמנה עמה במנין שש שנים, וצ"ב].

יל"ד בקטן שהגדיל אי בעינן שתתחיל שנת הי"ד

והנה הירושלמי דן בזה [לפירוש השיירי קרבן] לענין עבד עברי האם יוצא בסוף אדר"א שהוא סוף שש או בתחיל' ניסן שהוא בתחיל' שבע, ולכא' יל"ד כה"ג לענין דין גדלות של קטן, דגם בזה יש לחקור האם נעשה גדול בגמר שנת הי"ג, או כשנכנס לשנת הי"ד, והנפק"מ כמשנ"ת לפי הצד שאדר הראשון הוא העיקר, מה יהא הדין בנוול בא' ניסן ובשנת הי"ג היה שנה מעוברת, דלכא' אי נימא דגדלותו היא מיד לאחר שעברו עליו י"ג שנה, א"כ מיד לאחר אדר הראשון יהא גדול, אמנם אם גדלותו היא בתחילת שנת הי"ד, לא יהא גדול עד שיגיע ר"ח ניסן שהוא תחילת שנת הי"ד, [ואי"ז נפק"מ להלכה כיון דקיי"ל דאדר השני עיקר וכמשנ"ת].

הוכחה לזה מדברי הב"ח בנוול בא' כסליו דנעשה בר מצוה בל' חשוון

ולכא' יש להוכיח לזה ממה שפסק המשנ"ב (סי' נ"ה סקמ"ה) בשם הב"ח (שו"ת סי' קמ"ה) במי שנולד בא' כסליו בשנה שהיה ר"ח כסליו יום אחד והיינו דחודש חשוון היה חסר, ובשנת הי"ג שלו היה חודש חשוון מלא והיה ר"ח כסליו ב' ימים, דנעשה בר מצוה בא' דר"ח כסליו שהוא ל' חשוון, ובפשוטו צ"ב דהא עדין לא התחיל את שנת הי"ד כיון דנולד בא' כסליו ולא בל' חשוון [ובמקו"א נתבאר לדון דסברת הב"ח היא משום דכבר התחיל ר"ח כסליו כיון דכבר בל' חשוון הוא א' דר"ח ואכהמ"ל], אמנם למשנ"ת יש לבאר היטב דכיון שכבר נגמר היום שקדם ליום לידתו, א"כ כבר עברו עליו י"ג שנים, וי"ל דסגי בזה בשביל שיעשה גדול ואי"צ שיתחיל את שנת הי"ד בשביל גדלותו [ויש עוד הוכחות לענין זה ואכה"מ].